

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE AFETLERDE SOSYAL HİZMET
UYGULAMALARI: 6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ
DEPREMLERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AZİZ BAZ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. CELAL İNCE

EYLÜL 2023
BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ACİL DURUM VE AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DE AFETLERDE SOSYAL HİZMET
UYGULAMALARI: 6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ
DEPREMLERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AZİZ BAZ
ORCID: 0000-0002-0982-2233

DANIŞMAN
DOÇ. DR. CELAL İNCE

EYLÜL 2023
BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı (Disiplinlerarası) Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum “Türkiye’de Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği” başlıklı tezde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı; bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 07/09/2023

Aziz BAZ

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ YAZIM KILAVUZU UYGUNLUK BEYANI

“Türkiye’de Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.
07/09/2023

Tezi Hazırlayan

Aziz BAZ

Danışman

Doç. Dr. Celal İNCE

Acil Durum ve Afet Yönetimi Anabilim Dalı (Disiplinlerarası) Başkanı

İmza

Dr. Öğr. Üyesi Sebahattin KOÇ

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY SAYFASI

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Acil Durum ve Afet Yönetimi (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı öğrencisi Aziz BAZ tarafından hazırlanan “Türkiye’de Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği” adlı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 07/09/2023 tarihinde yapılmış ve tezin oy birliği/ oy çokluğu ile kabul/ red edilmesine karar verilmiştir.

JÜRİ:

İMZA

Danışman: Doç. Dr. Celal İNCE
(Bitlis Eren Üniversitesi)

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla jüri tarafından kabul edilmiş bu çalışmanın yüksek lisans olarak kabulü onaylanmıştır.

....../...../2023

Doç. Dr. Mehmet Bakır ŞENGÜL
Enstitü Müdürü

T.C.
Bitlis Eren Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Acil Durum ve Afet Yönetimi (Disiplinlerarası) Anabilim Dalı
TÜRKİYE’DE AFETLERDE SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI: 6
ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ ÖRNEĞİ
Yüksek Lisans Tezi
Aziz BAZ
Danışman: Doç. Dr. Celal İnce
Eylül 2023
ÖZET

Afetler ve afetlerle mücadele günümüzde üzerinde en çok çalışılan konular arasında yer almaktadır. Afetler içerisinde depremler ise insanların en fazla karşılaştıkları afet türlerinden bir tanesidir. Depremler aniden ve beklenmedik zamanlarda gerçekleşerek insan yaşamını birçok yönden etkilemektedir. Depremler toplumsal yaşamı kesintiye uğrattığı gibi farklı kurumların kolektif çalışmalarıyla depremlere müdahale edebilmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlere yönelik olarak sunulan sosyal hizmet uygulamalarını kategorik olarak belirlemektir. Bu bağlamda afet kavramı ve türleri tanımlanmakta, afet yönetimi ele alınmakta, sosyal hizmet kavramı ve uygulamaları açıklanmakta, afet öncesi, esnası ve sonrasında sunulan sosyal hizmet uygulamaları anlatılmaktadır. Çalışma teorik çerçevede hazırlanmış olup ulaşılan sonuçlara yönelik birtakım önerilerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet, deprem, sosyal hizmet, Kahramanmaraş depremi, 6 Şubat 2023

Republic of Türkiye
Bitlis Eren University Graduate School
Department of Emergency and Disaster Management
SOCIAL WORK PRACTICES IN DISASTERS IN TURKEY: THE CASE
OF 6 FEBRUARY 2023 KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKE

Master's Thesis

Aziz BAZ

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Celal İnce

September 2023

ABSTRACT

Disasters and the fight against disasters are among the subjects that today's people work on the most. Among disasters, earthquakes are one of the types of earthquakes that people are most exposed to. Earthquakes occur suddenly and affect human life in many dimensions. As earthquakes interrupt social life, it is possible to intervene in earthquakes with the collective efforts of different institutions. In this study, it is aimed to categorically determine the social work practices offered for the earthquakes in Kahramanmaraş that took place on February 6, 2023. In this context, the concept and types of disaster are defined, disaster management is discussed, the concept and practices of social work are explained, and the social work practices offered before, during and after the disaster are explained. The study has been prepared in a theoretical framework and some suggestions are made for the results obtained.

Keywords: Disaster, earthquake, social work, Kahramanmaraş earthquake, 6 February 2023

ÖNSÖZ

Afetler, günümüzde insan hayatını hiç olmadığı kadar etkilemektedir. Afetler, ansızın gerçekleşen ve insan yaşamını derinden etkileyen yıkımlar olarak açıklanır. Afetler; doğal, beşeri ya da teknolojik yaşamda gerçekleşen birtakım olaylardan kaynaklanarak toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olaylar; deprem, sel, heyelan, yangın, kuraklık, savaş, kitlesel nüfus hareketi vb. olarak sayılmaktadır. Afet dönemlerinde toplum yaşamı kesintiye uğrar, insanlar birçok sorun yaşar, çeşitli gereksinimler duyumsar ve dışarıdan destek almak zorunda kalır. Afetzedelerin yaşadıkları sorunlar ve duydukları ihtiyaçlar nedeniyle birçok kurum, kuruluş ve organizasyon sahaya inerek sürece müdahil olması gerekmektedir. Bu durumda kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere uluslararası insani yardım kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, belediyeler ve gönüllü katılımcılar afetzedelerin ilk ve acil ihtiyaçlarını karşılar, afetzede vatandaşlara çok yönlü yardımlar yapar ve birtakım hizmetler sunarlar. Afetzedelere yapılan yardımlar ve sunulan hizmetler çok yönlü olup bunlar arasında ilk yardım, arama-kurtarma, moloz kaldırma, taşıma, defin, barınma, beslenme, ısınma, giyim, hijyen kitleri vb. birçok temel ihtiyaç maddeleri ve temel yaşam hizmetleri bulunmaktadır.

Afetlerde sunulan her hizmetin gerekli olduğu yadsınamaz olup bunlar arasında, sunulan sosyal hizmetlerin ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Çünkü afet sonucu meydana gelebilecek bir doğal yıkımda sosyal hizmet uygulamalarının en öncelikli müdahale amacı insan yaşamını kurtarmak, afete maruz kalan afetzedelerin sosyal yönden gelişimine katkı sunmaktır. Nitekim afetlerde hayatta kalan bireylere yönelik afet sonrası meydana gelen yıkımın getirdiği korku, yakınlarını kaybetme, geleceğe dair endişe nedeniyle afetzedelerin yaşadıkları travmadan kurtarılmaları gerekmektedir. Bunun yanında, barınma, beslenme, ısınma, giyinme vb. günlük rutin ihtiyaçların karşılanması afet dönemlerinde hayati öneme sahiptir. Bazı durumlarda ise afetzedeler yakınlarının nerede ve ne durumda olduğunu bilememekte ve onların akıbeti yönünde kaygılar yaşamaktadır. Bu tür sorunlar için doğru bilgi kanallarının oluşturulması, aile üyelerinin bir araya getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yine afetlerde özellikle çocukların geçici veya sürekli olarak bakım ihtiyaçları doğabilmekte ve bu nedenle bakım hizmetleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Afetler nedeniyle insanlar vücutlarının çeşitli bölgelerinde uzuv veya işlev kaybı yaşayarak engelli birey durumuna düşebilmektedir. Bu tür sorunların giderilmesi ve duyumsanan çeşitli ihtiyaçların karşılanması daha çok

sosyal hizmet uygulamalarıyla mümkün olabilmektedir. Bu nedenle afetlerde sosyal hizmet uygulamaları, afetzedelerin hayata tutunabilmeleri ve yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri için büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışma afetlerde sosyal hizmet uygulamalarının gerekliliğini 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremleri özelinde ortaya çıkarmak, güncel bir konu olan deprem ve deprem sonrası sunulan sosyal hizmet uygulamalarının yeterliliğine değinmek ve literatüre yaptığı katkı nedeniyle önemli bulunmaktadır.

TEŞEKKÜR

Tezimin bütün aşamasında benden desteğini esirgemeyen kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Celal İNCE'ye, yapmış olduğu yapıcı eleştiriler ile Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AYTEKİN'e, her daim yanımda olan ve desteklerini benden esirgemeyen annem, babam, kardeşlerim ile eşim ve çocuklarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ÖNSÖZ.....	III
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR	VIII
ÇİZELGE.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Afet Kavramı.....	8
2.1.2. Afet Türleri.....	11
2.1.2.1. Jeolojik Afetler	11
2.1.2.2. Klimatik Afetler.....	12
2.1.2.3. Biyolojik Afetler	12
2.1.2.4. Sosyal Afetler.....	12
2.1.2.5. Teknolojik Afetler	12
2.1.2.6. Doğal Afetler.....	13
2.1.3.Türkiye’de Gerçekleşen Afetlerin Genel Görünümü.....	15
2.1.4.Türkiye’de Depremler.....	17
2.1.5.Türkiye’de Depremlerin Kronolojisi	19
2.1.5.1.1944 Öncesi Dönemde Depremler.....	19
2.1.5.2.1944-1958 Arası Kronoloji	20
2.1.5.3.1958-1999 Arası Dönem	21
2.1.5.4.1999 Yılı Sonrası (Uyanma Dönemi).....	23
2.1.5.5.06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri.....	24
2.1.6.Türkiye’nin Afet Politikası ve Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli	28
2.1.7.Afet Yönetimi	32
2.2.Sosyal Hizmet	35
2.2.1.Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi	38

2.2.2. Günümüzde Sosyal Hizmetlerin Mevcut Durumu	41
2.2.3.Bazı Sosyal Hizmet Uygulamaları	44
2.2.3.1.Psiko-Sosyal Destek Hizmeti	44
2.2.3.2.Danışmanlık ve Rehberlik.....	46
2.2.3.3.Sosyal Yardım	47
2.2.3.4.Sosyal Koruma	49
2.2.3.5.Aile Birleştirme.....	51
2.2.3.6.Barınma Hizmetleri.....	53
2.2.3.7.Ayni Nakdi Bağış Kabulü ve Depo Yönetim Hizmetleri.....	55
2.3.Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: Afet ve Sosyal Hizmet İlişkisi	55
2.3.1.Afet Öncesi Sosyal Hizmetler.....	56
2.3.2.Afet Esnasında Sosyal Hizmetler	59
2.3.3.Afet Sonrası Sosyal Hizmetler	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE 6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDE DEPREMZEDELERE SUNULAN SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

3.1. Psiko-Sosyal Destek Hizmeti.....	66
3.2. Sosyal Yardım	70
3.3. Sosyal Koruma	74
3.4. Barınma Hizmetleri	77
3.5. Ayni ve Nakdi Bağış Kabulü ile Depo Yönetimi Hizmetleri.....	82
3.6. Genel Değerlendirme	85
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKLAR.....	97

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
APHB	: Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği
AYDES	: Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi
BİST	: Borsa İstanbul A.Ş.
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇŞİDB	: Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
DB	: Dünya Bankası
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
ESKKK	: Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IFRC	: Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
İSG	: İş ve Sosyal Güvenlik
KBRN	: Kimyasal biyolojik Radyolojik Nükleer
KGBBÇ	: Kadın Giyim ve Bebek Bakım Çadırları
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PAHO	: Pan Amerikan Sağlık Organizasyonu
PİY	: Psikolojik İlk Yardım
SHÇEK	: Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SOYBİS	: Sosyal Yardım Bilgi Sistemi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TERRA	: Türkiye Deprem Toparlanma ve Yeniden İmar Değerlendirmesi
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKONFED	: Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
TÜSİAD	: Türk Sanayici ve İş Adamları Derneği
TOB	: Tarım ve Orman Bakanlığı
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
USGS	: Amerika Birleşik Devletleri Jeolojik Araştırmalar Servisi
YKS	: Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ÇİZELGE

Çizelge 3.1. 2020 Yılı Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri.....	15
Çizelge 3.2. 2022 Yılı Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri.....	16
Çizelge 3.3. 6 Şubat 2023 Depremlerinden Etkilenen 11 İle Ait 2022 Yılı Nüfus Tablosu.....	26
Çizelge 3.4. Aile Destek Programı Ödemesi.....	49
Çizelge 3.5. Aile Destek Programı Ek Ödemesi.....	49
Çizelge 4.1. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Acil Harcama Maliyeti.....	73
Çizelge 4.2. 6 Şubat 2023 Depremlerinden Etkilenen 11 İldeki Bina Sayısı.....	78

GİRİŞ

Afet konusu, insan yaşamını birçok yönden etkileyen bir sosyal sorundur. Afetler sosyal hayatı derinden etkilemektedir. Afetlerin bu etkisi insanlar üzerinde çeşitli olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Afetler; insan yaşamına, insan sağlığına, tarımsal faaliyetlere, hayvancılık faaliyetlerine, ticari faaliyetlere, yapılara, ekonomiye, ulaşım, iletişim tesisatına, trafiğe vb. unsurlara doğrudan ya da dolaylı olarak zarar verebilmektedir. Afetlerin bu yıkıcı etkisi nedeniyle birtakım tedbirlerin hayata geçirilmesi, birçok kurumun alanda rol alması ve çeşitli aktörlerin birlikte kolektif bir çalışma yürütmesi gerektirmektedir. Bu anlamda afet politikaları kapsamında, afete hazırlık çalışmaları, afet eğitimleri, afet odaklı yapılaşma çalışmaları önemli görülmektedir.

Afetler doğası gereği, öngörülemez ve ansızın gerçekleşir. Afetler insanların baş etme kapasitesini aşar, çok boyutlu sorunlara neden olur. Afetler kolektif müdahalelerle çözümlenebilir, dışarıdan yardıma ve desteğe gereksinim oluşturur. Afetler kaynağına göre birçok boyutta gerçekleşebilmektedir. Örneğin insanların neden olduğu beşeri afetler, teknolojik imkânlarla meydana gelen teknolojik afetler ve doğa kaynaklı olaylar sonucunda ortaya çıkan doğa kaynaklı afetler olmak üzere çeşitli afetler görülmektedir.

Türkiye’de özellikle doğa kaynaklı afetlerin daha çok ve belirgin görüldüğü ifade edilebilir. Nitekim depremler, sel, çığ düşmesi ve heyelanlar son dönemlerde sıkça görülen doğa kaynaklı afet türleri arasında yer almaktadır. Yaşanan afetlere, başta devlet eliyle olmak üzere sivil toplum kuruluşları ve gönüllü katılımlarla çeşitli müdahaleler gerçekleştirilmektedir. Çünkü afetlerde birçok kişi hayatını kaybettiği gibi afetzedeler yaşanan yıkımlardan ötürü, yaralanmalar, mal kayıpları, sosyal kayıplar, psikolojik travmalar, temiz suya ve sağlıklı gıdaya erişim güçlüğü, barınma sorunları, ısınma sorunları vb. birçok sorun yaşayabilmektedir. Bu nedenle de söz konusu afetzedelerin çeşitli ihtiyaçlarının acil ve periyodik olarak karşılanması gerekmektedir. Bu ihtiyaçları birçok kurum ve kuruluş sahip oldukları personel, imkân, bütçe, araç-gereç, tesis vb. kaynaklarla sağlayabilmektedir. Bu bağlamda birtakım eylem, etkinlik ve uygulamalarla yapılan müdahaleler sonucunda afetzedelerin sorunları çözülmeye ve ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda afetzedelere, sağlık hizmetleri, arama-kurtarma hizmetleri, güvenlik hizmetleri, beslenme hizmetleri gibi birçok boyutta kamusal ya da gönüllü hizmetler sunulmaktadır.

Söz konusu müdahaleler arasında sosyal hizmet uygulamalarının önemi, gereği ve işlevi yadsınamaz. Nitekim afetzedelerin yaşadıkları çeşitli sorunların önemli bir kısmı kendilerine sosyal hizmetlerin sunulmasıyla çözüme kavuşmaktadır. Örneğin deprem gibi doğa kaynaklı bir afetin gerçekleşmesinden hemen sonra hayatta kalan depremzedelerin ihtiyaçları arasında çadır, kampet, battaniye, ısıtıcılar, konserve gıdalar, giysiler vb. gereksinimler yer almaktadır. Bu tür ihtiyaçların karşılanma biçimi sosyal yardım olarak ifade edilmektedir.

Bununla birlikte afetzedelerin ansızın yaşanan yıkıcı bir olaydan sonra şok yaşamaları, korkmaları, kaygılanmaları, güvensizlik duygusuna kapılmaları, öfke duymaları afete verilen duygusal tepkilerden sadece birkaçıdır. Bu nedenle afetzedeler; yaşanan olumsuz duygulardan uzaklaşmak, afetlerle baş etme kapasitesini geliştirmek, denge-durumunu kurmak, sosyal uyum sağlamak, üretken ve verimli olmak ve normal yaşama geri dönmek amacıyla psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Psiko-sosyal destek, sosyal yardım gibi bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Afetlerde ebeveynlerini kaybeden, travma yaşayan, özel gereksinim ihtiyacı duyan çocukların sosyal koruma altına alınarak bakılıp gözetilecekleri koruyucu aile hizmetleri ile kuruluş bakım hizmetlerine ihtiyaç duydukları kuşkusuzdur. Bunun yanında yıkımlar nedeniyle bazı insanların beden bütünlükleri zarar görmekte, uzuv kaybı veya işlev bozukluğu meydana gelecek kadar yaralanmalar gerçekleşebilmektedir. Yıkım altında kalmaktan dolayı engelli olan ya da verilen ilk tıbbi müdahale sonrasında yine de sakat kalan afetzedelerin belirli oranlar düzeyinde (en az % 40 işlev kaybı) engelli birey sayılacakları bir gerçektir (Engelliler Hakkında Kanun (2005/5378 Md. 3/c). Bu durumda da birer sosyal hizmet uygulaması olan engelli bakımı ve rehabilitasyonu konuları gündeme gelmektedir. Ayrıca aile üyelerinin nerede ve ne durumda oldukları konusunda bilgi ihtiyacı duyan afetzedelerin aile bireyleriyle görüştürülmesi, buluşturulması ya da yeniden bir araya getirilmesi ise aile birleştirilmesi olarak ayrı bir sosyal hizmet uygulaması biçiminde belirmektedir. Afetzedelerin ihtiyaç duydukları hizmetlere nereden ve nasıl ulaşacakları konusunda bilgilendirilmeye, yönlendirilmeye, yön bulmaya da ihtiyaçları olması, bir sosyal hizmet uygulaması olan danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulmasını gerektirmektedir. Sayılan bu nedenlerle afet bölgelerinde farklı kurum ve personelin sundukları birçok hizmet arasında sosyal hizmetin ayrı bir yeri bulunmaktadır.

Bu bağlamda afet öncesi, afet esnasında ve özellikle afet sonrasında sosyal hizmet uygulamaları konusunu ele almak önemli görülmektedir. Bu çerçevede bu çalışmada birçok kavram, kategori ve uygulamaya değinilmektedir. Bu kapsamda çalışmanın konusu; Türkiye’de yaşanan 6 Şubat 2023 tarihli depremin sosyal hizmet uygulamaları açısından değerlendirilmesidir. Bu çalışma, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş depremlerine bağlı olarak depremden etkilenen depremzede vatandaşlara sunulan bazı sosyal hizmet çalışmalarını kapsamaktadır.

Afetzedeler 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerle bağlantılı olarak çeşitli sosyal problemler yaşamış ve yaşamaya devam etmekte; çeşitli kurumlar, depremzedelere yönelik çeşitli politikalar ve uygulamalar geliştirmekte, bu politika ve uygulamalar içerisinde bahse konu depremzedelere temel yaşamsal hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler içerisinde özel bir konumu ve önemi olan sosyal hizmet uygulamaları da bulunmaktadır. Sunulan sosyal hizmet uygulamalarının hızlı ve etkili, faydalı ve çeşitli, kapsayıcı ve işlevsel olmasına bağlı olarak depremzedeler -temel insan hak ve özgürlüklerine dayalı- insan onuruna yaraşacak bir yaşam sürdürebilmekte olacaklardır. Bu bağlamda bu tezde; 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş depreminden etkilenen depremzedelere yönelik politikaların sosyal hizmet uygulamaları açısından değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada esas olarak aşağıda verilen bazı araştırma sorularına cevap aranmıştır:

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinde depremzedeler ne tür sosyal sorunlar yaşamaktadır?

Depremzedelere yönelik uygulanan sosyal hizmet politikaları nelerdir?

Depremzedelere ne tür sosyal hizmet uygulamaları sunulmaktadır?

Depremzedelere sunulan sosyal hizmet uygulamaları hızlı ve etkili midir?

Depremzedelere sunulan sosyal hizmet uygulamaları faydalı ve çeşitli olmanın yanında kapsayıcı ve işlevsel midir?

Yapılan literatür taramasında böyle bir araştırmaya ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. İlgili literatür tarandığında benzer bir tez çalışmasına rastlanılmıştır. Rastlanılan bu tez; Tarık Tuncay’a ait 2003 tarihli yüksek lisans tezidir. Söz konusu tezin ismi: “Afetlerde sosyal hizmet-17 Ağustos 1999 Marmara ve 12 Kasım 1999 Bolu-Düzce depremleri sonrasında sosyal hizmet uzmanları tarafından gerçekleştirilen meslek uygulamaların incelenmesi” şeklindedir (Tuncay, 2003). Yukarda bahsi geçen tez 1999

yılında yaşanan depremleri baz aldığı ve bölge olarak Marmara bölgesinde yaşanan bir depremi araştırdığı için 21 yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan son güncel düzenlemeleri açıklamakta sınırlı olduğu düşünülmektedir. 3 bölge içinde yer alan ve 11 ili etkilediği bilinen 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler çoğunlukla Akdeniz Bölgesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki şehirleri etkilemiştir. Söz konusu Tarık Tuncay’a ait tez ise Marmara Bölgesi özelinde yapılan bir çalışmadır. Yapılan literatür taramasında 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi ile sosyal hizmet uygulamaları ilişkisini ele alan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle “Türkiye’de Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri Örneği” isimli bu tez çalışması literatürdeki boşluğu doldurması açısından büyük bir önem arz etmektedir. Ayrıca bu tez çalışması; 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen depremzede vatandaşların yaşadığı problem durumunun güncel olması, depremzedelere yönelik uygulanan politikaların boyutlandırılması, depremzedelere sunulan sosyal hizmetlerin neler olduğunun belirlenmesi, depremzedelere sunulan sosyal hizmet uygulamalarının bir bütün halinde ele alınması, deprem özelinde afet olgusu ile sosyal hizmetlerin ilişkilendirilmesi, ortaya konacak çalışmanın literatüre katkı sağlaması, sosyal hizmetler alanında afet ve afet yönetimine ilişkin çalışmalar yapacak sosyal hizmet uzman ve elemanlarına rehberlik etmesi ve afet ile deprem konusunda kavramlara, politikalara, uygulamalara yönelik mevcut eksikliklere, aksaklık ve karmaşıklıklara yer vermesi birtakım çözüm önerilerinde bulunması bakımından önemli görülmektedir.

Bu kapsamda tezin ilk kısmında; genel bilgiler verilmekte olup bu doğrultuda afetin tanımı yapılmakta, afet türleri ile afet yönetimi, afet yönetiminin tarihsel gelişimi açıklanmaktadır. Ayrıca bir afet türü olan depremlere ve depremlerin tarihsel gelişimine yer verilmekle birlikte sosyal hizmetin tanımı da yapılarak sosyal hizmetlerin çeşitli uygulamalarından bahsedilmekte ve afetlerde çeşitli sosyal hizmet uygulamaları irdelenmektedir. Tezin devam eden kısmında çalışmanın materyal ve yöntemine yer verilmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmanın hangi yöntem ve tekniklerle hazırlandığı belirtilmektedir. Çalışmanın sonraki bölümlerinde ise araştırmanın kavramsal çerçevesi alanına yer verilmekte olup bu çerçevede belirsizlikler, aksaklıklar ve karmaşıklıklar hakkında belli başlı konular ele alınmaktadır. Çalışmanın devamında da Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen depremzede bireylere yönelik sunulan sosyal hizmet uygulamalarına yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma, akademik çalışmalar, uygulamalı araştırmalar, kurumsal raporlar ve ulusal mevzuat verileriyle hazırlanmış ve çalışmada kaynak taraması yapılarak teorik analizler yapılmıştır. Söz konusu kaynaklar taranarak çalışma konusuyla ilgili değerlendirilmelere yer verilmiştir. Ortaya çıkan belirsizliklerle ilgili tarama yapılarak sorgulamalar yapılmıştır. Zira Karasar;

“Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde ‘gözleyip’ belirleyebilmektedir”

biçiminde bir açıklamayla bu yöntemden bahsetmektedir (Karasar, 2002: 77). Bu çerçevede literatür taraması, araştırma konusuyla ilgili betimleme yapılarak bir durumu ortaya koymanın gerçekliği biçiminde anlaşılmaktadır (Aslan, 2018: 11). Literatür tarama tekniği, hukuk dokümanları, tezler, mesleki dergiler, bilimsel kitaplar, yıllık kurum raporları vb. kaynakların incelenmesiyle yapılmaktadır. Araştırma sürecinde müracaat edilen bu kaynaklar arasında insanlar ve hayvanlar olduğu gibi belgeler de yer almaktadır (Karasar, 2002: 77-78). Araştırmalarda bir değerlendirme yapmanın uygun tekniklerinden bir tanesi, ortak gerekçeler ya da bulguları beraber ele almaktır. Bu doğrultuda ilk olarak önemli bilgi, bulgu ve düşünceleri ele almak, bu verileri mantık filtresinden geçirmek ve araştırmadaki tutarsızlıkları ya da eksiklikleri belirlemek gerekli görülmektedir (Neuman, 2006: 187). Çalışmada; araştırma konusuna yönelik kullanılan bilgiler ve bulgularda, çok yönlü bir bakış açısı dikkate alınarak holistik bir yaklaşım kullanılmış ve yorumlayıcı bir paradigma ile değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışmada, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş’ta yaşanan depremlerden etkilenen depremzedelere yönelik sosyal hizmet uygulamalarının (psiko-sosyal destek uygulaması, barınma desteği, aile birleştirme desteği vb. gibi uygulamaları) sosyal hizmet açısından değerlendirilmesi ele alınmıştır. Çalışmaya, literatür taramasına bağlı olarak kurum raporları, tüzel ve kurumsal düzenlemeler, tartışmalar ve değerlendirmelerle

veriler toplanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın hedefleri ve soruları çerçevesinde alt başlıklar belirlenmiştir. Alt başlıkları belirlerken konu hakkında kitap, bildiri, makale, tez, rapor, haber kaynağı, dergi ve istatistiksel veriler gibi kaynakları içinde barındıran, veri taraması sonucunda toplanan bilgilerden faydalanılmıştır.

Yapılan literatür taraması neticesinde elde edilen nitel ve nicel veriler, sistematik olarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde ortaya çıkan “Türkiye’de Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulaması: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi” adlı bu tez alandaki boşluğun giderilmesine katkı sunacağı düşünülmektedir. Bundan yola çıkarak 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen depremzedelere sunulan sosyal hizmet uygulamaları üzerinde odaklanılmıştır. Taramalar yoluyla elde edilen verilerin analizleri doğrultusunda değerlendirmeler ve çıkarımlar yapılmıştır. Yapılan değerlendirme ve çıkarımlar çeşitli yönlerden yorumlanmıştır. Ancak Türkiye’de afetzedelere yönelik yardım konusunda faaliyet gösteren yerel yönetim ve STK’lar niceliksel olarak çok fazla bulunduğundan yerel yönetim ve STK’ların tamamının sunduğu hizmetlere erişimde çeşitli problemler yaşanmış ve sadece birkaç kurum ve organizasyonun verilerinden istifade edilmiştir. Ayrıca, Türkiye’de sosyal hizmetler anlamında genel hizmet sunucu bir bakanlık olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın (ASHB) veri havuzundan yararlanılmıştır. Bunun yanında AFAD, TBB, GİB gibi kamu kurumlarının yayınladıkları bildirilerden alıntılar yapılmıştır. BM, IOM, WFP, UNFPA, gibi uluslararası kuruluşların raporlarından faydalanılmıştır. Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların yanında Türk Kızılay’ı, TÜSİAD, TÜRKONFED gibi yerel STK’lar ile STL, CDP gibi uluslararası STK’ların 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerine ilişkin yayınladıkları veriler yorumlanmıştır. Çalışmada NTV, Evrensel, TRT Haber, Anadolu Ajansı gibi haber kaynaklarından istifade edilmiş olup bazı bakanlıkların kendi resmi internet sitelerinden yayınladıkları haber ve duyurulara da yer verilmiştir. Çalışmada elde edilen bilgi ve verilere ilişkin değerlendirmeler mevcut bir durum analizi niteliğindedir. Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler ve yorumlar betimleyici bir özellik taşımaktadır. Bu açıdan aşağıda belirtilen hususlarda mevcut durumlara yönelik elde edilen veriler değerlendirilmiştir:

- Kavramsal tanımlama ve karşılaştırmalar ile yaşanan karmaşalar,
- Daha önce yapılmış çalışmalar ile bu konuyu çalışmaya duyulan ihtiyaç,

- Sosyal hizmetlerin müstakil olarak sektörel sınıflandırmaya göre belirlenmesi ve bu kapsamda konumlandırılması,
- Sosyal hizmet tür ve modellerinin belirlenmesi,
- Sosyal hizmetlerin bir afet türü olarak deprem konusuyla olan ilişkisi,
- Türkiye’de gerçekleşen afetler ve depremler,
- Türkiye’de afetlerde uygulanan sosyal hizmet politikaları,
- Türkiye’de uygulanan sosyal hizmet politikaları,
- Depremzedelere sunulan sosyal hizmet uygulamalarının çeşitleri ile etki ve yararları.

İKİNCİ BÖLÜM

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlere bağlı olarak depremler özelinde afetlerin, depremzede vatandaşların yaşadıkları sosyal sorunların, depremzedelere yönelik uygulanan sosyal hizmet politikalarının incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda depremzedelere sunulan sosyal hizmet uygulamalarının anlaşılabilmesi için konuyla ilişkili sosyal hizmet uygulamaları bağlamında deprem ve sosyal hizmetlere ait temel kavramların incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda afet, deprem, doğa kaynaklı afet, afet yönetimi, sosyal hizmet, sosyal hizmet uygulamaları vb. kavramların tanımlanmaya ve haklarında değerlendirme yapılmaya ihtiyaç vardır. Ayrıca çalışma konusuyla alakalı olması sebebiyle bu kısımda sosyal hizmetler kavramı da ele alınarak incelenmektedir. Bu çerçevede sosyal hizmet türleri ve modelleri belirlenmekte olup konu hakkında değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu kapsamda afet ve deprem olguları ile sosyal hizmet uygulamaları ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, deprem özelinde afetler ve 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerde uygulanan sosyal hizmet uygulamaları hakkında bilgiler verilmektedir. Bu bağlamda bu bölümde birçok kavram, terim ve konu ele alınarak değerlendirilmeler yapılmaktadır.

2.1. Afet Kavramı

Afetler sosyal bir problem olarak insan hayatını çeşitli şekillerde etkilemektedir. İnsanların hayatını etkileyen afetlerin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Tarihin en eski dönemlerinde bile çeşitli afet türlerine rastlanıldığı görülmektedir (Erkal & Değerliyurt, 2009: 149). İnsanlık tarihi ile yaşıt olan afet kavramının tüzel tanımı, “*Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar*” (Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği (2013/5703 Md. 4/1-d) şeklinde ifade edilmiştir.

Tüzel tanımlamasının yanında tarihsel açıdan afet tanımlamaları da bulunmaktadır. Antik dönemden günümüze afetler; her toplumun karşılaştığı “hazırlıksız olmanın cezasını büyük kayıplar ile ödemek zorunda kaldığı doğal kayıplar” olarak tanımlanır. Bunun yanında Ortaçağ Avrupa’sındaki genel inanışa göre afetler; “kestirilemeyen, önlenemeyen tanrının gazabı” olarak betimlenmiştir. Modern söylem ile afetler “sonuçları/etkileri itibarıyla insan kaynaklı” eylemler olarak kabul edilirler.

(Koçak, 2010: 361). Kısaca “büyük ölçüde yıkım veya zarara sebep olan hareketlere afet, birden çok afet türünün birlikte oluşmasına ise afat” olarak değerlendirilmektedir (Özçelik, 2020: 47-48).

Tarihsel tanımıyla birlikte dinsel açıdan afet; Kuran-ı Kerimin Rum suresinin 41. ayetinde “insanların kendi elleriyle yapıp ettikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu” ifadesi ile açıklanmıştır (Karaman vd., 2020: 321). Ayette bahsedilen “düzenin bozulması” ifadesini “kaynak suların azalması, yangın, sel” ve “ ozon tabakasının delinmesi” gibi afet türlerinin ortaya çıkması şeklinde yorumlamak mümkündür (Karaman vd., 2020: 324). İnsan ve çevre ilişkisini açıklayan ilgili ayette “düzenin bozulması” noktasında “kara ve deniz” kelimesi “ferdî, ailevî ve içtimâî hayatta; devletlerarası iktisâdî, siyâsi ve askerî münâsebetlerde; bilim ve teknoloji ile alakalı gelişmelerin hayata menfi yansımalarında tezâhür eden tüm bozulmaları ve çürümeleri” ifade ettiği belirtilmektedir (Çelik, 2013). Hem tarihsel ve dinsel hem de kurumsal tanımlamalarda ifade edilen afetler “düzenin bozulması” şeklinde yorumlanabilir. Bunu aşağıda yer verilen afet kavramına ilişkin yeni dönem tanımlamalardan edinmemiz de mümkündür. Tarihsel, teolojik ve tüzel açıklamasına yer verilen afet kavramına ilişkin çağdaş anlamda yeni tanımlamalar da bulunmaktadır.

Onuncu Kalkınma Planı Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu afetleri “*İnsanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, etkilenen topluluğun kendi imkân ve kaynaklarını kullanarak baş edemeyeceği doğal, teknolojik veya insan kökenli olayların sonuçları*” olarak nitelendirmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 100).

Türkiye’de son dönemlerde deprem, sel, çığ düşmesi, kitlesel göç, terör olayları vb. çeşitli afetler sıklıkla yaşanmakta ve afet konusu gündemdeki yerini korumaktadır. Bu kapsamda afetin doğru tanımını belirlemek önem arz etmektedir. Bu doğrultuda afet kavramıyla ilgili literatürde çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Afet kavramına ilişkin bir tanımı Yavuz (2014: 24) şu şeklide aktarmaktadır: “Afet; canlı ve cansız çevreye büyük zarar veren önemli ölçüde can ve mal kaybına neden olan olağan dışı, doğal veya beşeri olaylardır.” Burada afetin canlı ya da cansız çevreye zarar veren, can ve mal kaybına neden olan, beklenmedik bir biçimde gerçekleşen, insan ya da doğa kaynaklı olaylar olduğu belirtilmektedir. Afet kavramı ile ilgili bir başka tanım da Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yapılmaktadır. Buna göre; “Afet, dışarıdan yardım gerektirecek

büyükölükteki ani ve çevresel bir olaydır” (DSÖ, 2014; akt. İbiş, 2014: 50). Bu tanımda afetin yerel kaynaklarla müdahale etmede yetersiz kalınan ve dışarıdan desteğe gereksinim duyulacak kadar büyük olan olaylar olduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanında Kadioğlu afetin tanımını şöyle yapmaktadır:

“insanlar, tabi ve kültürel kaynaklar için fiziksel, ekonomik ve sosyal veya çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen ve topluluğun yerel imkan ve kaynaklarını kullanarak üstesinden gelemeyeceği doğal ve insan kaynaklı herhangi bir olayın sonucudur” (Kadioğlu, 2008: 2)

Pan Amerikan Sağlık Organizasyonu (PAHO) tanımlamasına göre afet; beklenmeyen bir anda meydana gelen, doğada önemli hasarlara sebep olan, toplumda “yaşam ve sağlık kaybına neden” olan, “normal yaşam kalıplarının dramatik bir şekilde bozulmasıyla sonuçlanan”, “maddi malların yok olmasına” sebep olan, bireylerin ya da toplumların genel sağlığına ve yaşam sahalarına zarar verici etki bırakan olaylar olarak tanımlanmaktadır (PAHO, 2000: 7).

Bununla birlikte afeti bir sorun ve kötü hal olarak görmek adına; “Afetler toplumun genelinde organize bir şekilde hazırlıklı bulunması gereken en mühim sosyal ve çevresel problemler arasındadır” şeklinde ifade edilmektedir (Çobanoğlu vd., 1994: 11). Tanımdan da anlaşılacağı üzere afetler; içinde bulunulan toplumun koordineli bir şekilde hazırlıklı olması gereken önemli sosyal ve çevresel sorunlardan biri olduğu görölmektedir.

Bu yönüyle afetler insanlar için sosyal, ekonomik, çevresel sorunlar oluşturmakta, normal yaşamı seyrini olumsuz yönde etkilemekte, etkilenen toplumun müdahale kapasitesini aşan, doğal olaylar, teknolojik olaylar ya da beşeri olaylar biçiminde açıklanmaktadır. Yapılan tanımlar ışığında bir değerlendirme yapılacak olursa, afet; beklenmedik bir şekilde gerçekleşen, toplumda önemli bir kesimi olumsuz yönde etkileyen, bu anlamada insanlara fiziki, çevresel, ekonomik ve sosyal kayıplar yaşatan, normal yaşamın seyrini olumsuz yönde değiştiren ve insan eylemlerini geçici bir süre kesintiye uğratan, toplumun kendi imkân ve kabiliyetleriyle bertaraf edilemeyen ve bu yüzden dışarıdan yardıma ve desteğe ihtiyaç duyulan, doğa olayları, teknolojik imkânlar ya da insan kaynaklı olayların sonucunda ortaya çıkan olumsuz durum, sonuç ya da süreçtir. Ayrıca başlığın girişinde ifade edildiği gibi afeti “bozulan düzen” şeklinde

tanımlamak birçok disiplinin ve kurumun ortak görüşünü yansıtmaktadır. Bu bozulan düzen beraberinde “fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar” getirmektedir. Bu haliyle afeti, fiziksel ekonomik ve sosyal kayıplara neden olarak insanların bozulan düzenleri biçiminde ifade etmek mümkündür.

2.1.2. Afet Türleri

Dünya’da yaygın olarak görülen afetler belirli ölçeklerde sınıflandırılmaktadır. Afetler kaynağına, süresine, etkisine, boyutlarına vb. unsurlara göre çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. “Avrupa Atlantik Afet Müdahale Koordinasyon Merkezi Yönergesi ekinde afetler; doğal afetler ve teknolojik afetler olarak iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Doğal afetler kapsamında; deprem, toprak kaymaları, volkanik patlamalar, sel, tsunami, kuraklık, çevre kirliliği, çölleşme, ormanların yok olması ve veba salgını gibi afetler yer almaktadır. Teknolojik afetler kapsamında ise nükleer kazalar, kimyasal ve endüstriyel kazalar, uçak, demiryolu ve gemi kazaları ile terör eylemleri bulunmaktadır (Yaman & Düğer, 2017: 4). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına (AFAD) göre afetler, doğal afetler ve insan kaynaklı afetler olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğal afetler ise kendi içerisinde yavaş gelişen doğal afetler ve ani gelişen doğal afetler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yavaş gelişen doğal afetlere, şiddetli soğukla, kıtlık, kuraklık, vb. örnekler vermek mümkündür. Ani gelişen afetlere ise deprem, seller, su taşkınları, toprak kayması, kaya düşmesi, çığ, fırtınalar, hortumlar, volkanlar, yangınlar örnek olarak verilebilir. İnsan kaynaklı afetler ise nükleer, biyolojik, kimyasal kazalar, taşımacılık kazaları, endüstriyel kazalar, aşırı kalabalıktan kaynaklanan kazalar, göçmenler ve yerinden edilenler örnek verilmiştir. Genel olarak “dünyada gözlenen afet türleri tablosu” içerisinde afet türleri “jeolojik afetler, iklimik afetler, biyolojik afetler, sosyal afetler, teknolojik afetler” şeklinde sınıflandırılmıştır (AFAD, 2023). Burada afetler ana hatlarına ve alt sınıflarına ayrılarak açıklanmaktadır.

2.1.2.1. Jeolojik Afetler

Jeolojik afetler; yerkürenin yapı, işlev ve hareketleri doğrultusunda gerçekleşen olaylardır. Bunlara deprem, heyelan, kaya düşmesi, volkanik patlamalar, çamur akıntıları, tsunami vb. örnekler verilebilir (AFAD, 2023). Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018) jeolojik afetler, “doğrudan doğruya kaynağını yerkabuğu veya daha derinlerdeki jeolojik koşullardan alan afetler” olarak tanımlanmıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 6). Özellikle Türkiye’de deprem ve heyelan olaylarının görülme olasılığı yüksek olup karar

alma mekanizmaları tarafından gerekli tedbirlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de zaman zaman yıkıcı depremlerin meydana gelmesi deprem konusunda alınacak tedbirler açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü Türkiye, bir deprem ülkesi olarak tanımlanmaktadır.

2.1.2.2. Klimatik Afetler

Klimatik afetler, gökyüzünde gerçekleşen olaylar nedeniyle yaşanır. Bu afetlere soğuk dalgası, sıcak dalgası, kuraklık, hortum, dolu, yıldırım, kasırga, tayfun, sel, siklonlar, tornado, tipi, çığ, aşırı kar yağışları, sis, asit yağmurları vb. örnekler verilebilir (AFAD, 2023). Türkiye özelinde bakıldığında dolu, sel, tipi, çığ düşmesi ve sis olaylarının daha çok görüldüğü ifade edilebilir.

2.1.2.3. Biyolojik Afetler

Biyolojik afetler, çoğunlukla canlı organizmaların neden olduğu hastalıklar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu afetlere erozyon, orman yangınları, böcek istilas ve salgınlar örnek olabilir (AFAD, 2023). Türkiye açısından ele alındığında orman yangınlarının çokça görüldüğü bilinmektedir. Ormanların erozyon oluşumunu önlemesi, oksijen üretimi sağlaması, orman ürünlerinin ticari değerinin olması, vb. katkılar yeşilin korunmasını ve ormanlaşmanın desteklenmesini hayati bir boyuta taşımaktadır.

2.1.2.4. Sosyal Afetler

Sosyal afetler, insan kaynaklı ya da insana etki eden ve sonuç olarak toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkileyerek birtakım sosyal sorunları meydana getiren afetlerdir. Bu afetlere beşeri afetler de denilebilir. Sosyal afetlere savaşlar, terör saldırıları, yangınlar, kitlesel göçler örnek olarak verilebilir (AFAD, 2023). Türkiye’de özellikle birçok terör örgütü tarafından çeşitli saldırıların gerçekleştirilmesi, jeopolitik konumu nedeniyle birçok göçe geçiş güzergâhı olması ya da bu göçmenlere ev sahipliği yapması, Doğu ve Güney sınırlarında kitlesel nüfus hareketlerine maruz kalarak sığınmacılara ev sahipliği yapması, Türkiye’yi baş etmesi gereken birçok sosyal, ekonomik, politik, diplomatik sorunla karşı karşıya bırakmaktadır.

2.1.2.5. Teknolojik Afetler

Teknolojik afetler, teknik bilimin gelişmesi, bu imkân ve kabiliyetlerin silah sanayisi, enerji üretimi, dijital yaşam vb. alanlarda kullanılması, günümüz savaşlarının seyrini de değiştirecek bir konuma evrilmesi -hatta günümüzde teknolojik savaşların

üstün bir statüye kavuşması- dünyada insan yaşamına zarar vermede teknolojinin ne denli kaynaklık ettiğini göstermektedir. Bu tür afetlere kimyasal, biyolojik, radyoaktif ve nükleer silahlar ve kazalar, maden kazaları ve ulaşım kazaları örnek gösterilebilir (AFAD, 2023). Bu tür afetler de aslında yine insan kaynaklı afetler olup teknolojik olanak ve araçların yoğun olarak kullanılması ve etkili olması bu türü farklı bir konuma oturtmaktadır.

2.1.2.6. Doğal Afetler

Doğal afetler, oluşumları doğa olaylarına dayanan yıkımlardır. Burada belirli bir olayın gerçekleşmesini hazırlayıcı etkenler mevcut doğal özelliklerle açıklanmaktadır. Burada insan faktörünün etkisi yok denecek kadar azdır. Doğal afetlerin doğrudan doğa olaylarına dayandığı ifade edilebilir. Bu doğrultuda doğal afetler iki ana kategoride değerlendirilebilir. Bunlar, kaynağını yer kabuğu veya yeraltından alan deprem, heyelan ve kaya düşmesi gibi jeolojik afetler ile atmosfer olayları sonucunda ortaya çıkan sel, çığ, fırtına, tipi, dolu vb. meteorolojik afetlerdir (AFAD, 2023). Doğal afetlerin doğurduğu sonuçlara bakıldığında; en başta can ve mal kaybına neden oldukları görülmektedir. Can kayıpları insan ve hayvanların ölmesi, mal kayıpları ise eşya, bina, yol, köprü, tünel ve tarım alanlarının zarar görmesi biçiminde oluşmaktadır. Bahsi edilen kayıpların bir kısmı doğrudan hemen afetle birlikte ortaya çıkarken bir kısmı ise belirli bir süre sonra ortaya çıkabilmektedir. Örneğin sel esnasında can ve mal kaybı meydana gelmekte iken sel baskınından daha sonra selin getirdiği moloz, kum ve balçıklar ise tarım alanlarını verimsizleştirerek dolaylı olarak zayıflar meydana getirebilmektedir.

Doğal afetler bilindiği üzere doğa olaylarına bağlı olarak gerçekleşiyor gibi algılansa da doğal afetlerin ortaya çıkmasında, insanların doğal dengeyi bozmaya yönelik yaptıkları sanayileşme, çarpık kentleşme gibi müdahaleler dolaylı olarak etkili olmaktadır (Yaman & Düğer, 2017: 5). Doğal afetler konusu, Türkiye coğrafyası kapsamında ele alındığında, son zamanlarda yıkıcı etkileriyle gündeme gelen özellikle depremler açısından önemini bir kez daha göstermektedir. Örneğin 2023 yılında gerçekleşen Kahramanmaraş depremleri (T.C. Boğaziçi Üniversitesi, 2023) Türkiye'nin doğal afetlere yönelik afet politikalarını gözden geçirmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu depremler sonucunda birçok can ve mal kaybı kayda geçmiştir. Bu çerçevede; afet politikaları kapsamında alınacak tedbirlerin artırılması, afetlere daha fazla kaynak ayrılması, personelin eğitilmesi, hizmetlerin kurumsallaştırılması, kurumların organizasyonu gibi birçok afete hazırlık ve iyileştirme çalışmasının yapılması büyük

önem arz etmektedir. Afetlere yönelik yapılacak önlemler, ortaya çıkacak bir afetin doğuracağı sorunların ıslahından daha az maliyetli, daha az zaman ve enerji harcanması, daha az personelin istihdam edilmesi, daha az travmatik vaka vb. sorun anlamına gelmektedir. Bundan sonraki aşamada doğal bir afet türü olarak depremler ele alınmış olup, depremler ile ilgili ülkemizin durumu hakkında genel bilgiler verilmiştir. Ardından 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş depremleri ele alınmıştır.

2.1.2.6.1. Depremler

Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğüne göre, deprem “Yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yer sarsıntısı, hareket, zelzele” şeklinde açıklanmaktadır (TDK, 2023). Onuncu Kalkınma Planında ise doğal bir afet türü olarak deprem kavramına ilişkin olarak “Tektonik kuvvetlerin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması” tanımı yapılmaktadır. (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014). Buna göre yaşanan afetler yerleşim alanlarıyla ilişkilidir ve çok boyutlu güvenlik tehdidi yaratmaktadır (Karaman, 2016: 221).

Amerika Birleşik Devletleri Jeolojik Araştırmalar Servisine (USGS) göre, dünyada bir yılda yaklaşık 500 bin ölçülebilir deprem olmaktadır (AFAD, 2018). Ayrıca deprem ile ilgili olarak bilinmelidir ki Türkiye’de depremler ve heyelanlar hasar ve can kaybı açısından ilk iki sırada yer alan afetlerdir. Türkiye’nin % 66’lık kısmı 1. ve 2. deprem bölgesinde bulunmaktadır (T. C. Kalkınma Bakanlığı, 2014). Bu % 66’lık kısmın 1. derecedeki bölümü % 42 iken 2. derecedeki kısmı ise % 24’tür (Sönmez, 2011: 11). Ayrıca Türkiye’deki nüfusun % 71’lik kısmı 1. ve 2. deprem bölgesinde yer almaktadır (Türkoğlu, 2001: 135). Türkiye’de 1900 ila 2003 yılları arasında hasara sebep olan 182 deprem meydana gelmiştir. Bu depremler sonucunda 100 bin vatandaş vefat etmiş olması da göstermektedir ki depremler önemli bir doğal afet türüdür (T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2004: 18). Ancak geçmişten günümüze yaşanan depremlerin bir kısmı tarihi kayıtlara geçebilmiştir (Karataş, 1993: 13). Bu doğrultuda ana gayesi “depremlerin neden olabilecekleri fiziksel ekonomik sosyal çevresel ve politik zarar ve kayıpları önlemek veya etkilerini azaltmak ve depreme dirençli, güvenli hazırlıklı ve sürdürülebilir yeni yaşam çevreleri oluşturmak” olan “ulusal deprem stratejisi ve eylem planı” hazırlanmıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 23).

2.1.3. Türkiye’de Gerçekleşen Afetlerin Genel Görünümü

Türkiye afetler konusunda çeşitlilik arz eden bir coğrafyada yer almaktadır. AFAD tarafından 29.06.2021 tarihinde yayınlanan istatistiklere göre 2020 yılında gerçekleşen doğal afet olaylarına ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur (AFAD, 2023).

Çizelge 3.1. 2020 yılı doğa kaynaklı afet istatistikleri

	Doğal Afet Türü	Gerçekleşme Sayısı
1.	Deprem (4.0 üzeri)	321
2.	Sel / Su Baskını	177
3.	Heyelan	107
4.	Kaya Düşmesi	17
5.	Çığ	11
6.	Obruk	2
7	Diğer (Fırtına, Dolu, Aşırı Kış Koşulları, vb.)	270

Yukarıda verilen tabloda 2020 yılında Türkiye’de gerçekleşen doğal afet tür ve sayıları verilmiş olup gerçekleşme sayısı itibariyle depremler ilk sırada yer aldığı görülmüştür. 2020 yılında Türkiye’de 321 deprem gerçekleşmiştir. Söz konusu depremlerin büyüklüğü ise 4.00 ve üzerindeki depremleri kapsamaktadır. Bu verilere göre Türkiye’de 905 adet toplam doğal afet gerçekleşmiştir. 2020 yılı içerisinde gerçekleşen doğal afetlerin içindeki depremlerin oransal payı ilk sırada yer almaktadır. Bu oransal pay % 35,47 olarak ölçülmüştür. 2020 yılında gerçekleşen afet türleri içerisinde ilk sırada yer alan depremleri, ikinci sırada 270 gerçekleşme sayısı ile diğer afetler takip etmektedir. Diğer afet türleri “Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi (AYDES)” tarafından ulaşılan “Fırtına, Dolu, Aşırı Kış Koşulları” gibi afet türlerinden oluşmaktadır. Diğer yandan 2020 yılında, toplam gerçekleşen afet türleri içinde diğer afetler 270 defa gerçekleşmiştir. Bu sayının toplam gerçekleşen afet türleri içindeki yüzdesel payı % 29,83 olarak ölçülmüştür. Bunu 177 gerçekleşme sayısı ile Sel/ Su Baskınları takip etmiştir. 2020 yılı içerisinde toplam gerçekleşen afet türleri içindeki Sel/ Su Baskınlarının yüzdesel payı % 19,56 olarak ölçülmüştür. 2020 yılında Türkiye’de gerçekleşen afet türlerinden Kaya düşmesi 17 kez gerçekleşmiştir. Bu sayının toplam afet türleri içindeki payı % 1,88 olarak ölçülmüştür. 2020 yılında Türkiye’de 11 çığ afeti meydana gelmiştir. Bu sayının toplam gerçekleşen afet türlerine oranı % 1,22’dir. Son sırada ise 2 obruk afeti yer almaktadır.

Bu sayının toplam gerçekleşen afet türleri içindeki payı % 0,22 olarak ölçülmüştür (AFAD, 2023). 2021 yılında Türkiye’de 4 derece ve üzerinde toplam 270 deprem gerçekleşmişken bu sayı 2022 yılında ise toplamda 170’tir (T.C. Boğaziçi Üniversitesi, 2023).

AFAD tarafından 03.07.2023 tarihinde yayınlanan istatistiklere göre ise 2022 yılında gerçekleşen doğal afet türlerini gösteren tablo aşağıda sunulmuştur (AFAD, 2023).

Çizelge 3.2. 2022 yılı doğa kaynaklı afet istatistikleri

	Doğal Afet Türü	Gerçekleşme Sayısı
1.	Deprem	21.054
2.	Heyelan	859
3.	Sel / Su Baskını	450
4.	Kaya Düşmesi	137
5.	Çığ	18
6.	Obruk	13
7	Diğer (Fırtına, Dolu, Aşırı Kış Koşulları, vb.)	451

Tabloya göre, 2022 yılında Türkiye’de gerçekleşme sayısı itibariyle en fazla oluşan afet türü 21 bin 54 sayı ile yine depremlerdir. 2000 yılı itibariyle afetlerin gerçekleşme sayısında oldukça fazla bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Depremler hem 2020 yılı itibariyle hem de 2022 yılına göre Türkiye’de gerçekleşme sayısına göre ilk sırada yer alan afet türüdür. 2022 yılı içerisinde Türkiye’de gerçekleşen doğal afet türleri içerisinde depremlerin oransal payı ilk sırada yer almaktadır. Bu oransal pay % 91,61 olarak ölçülmüştür. Bu verilere göre Türkiye’de 2022 yılında, 22 bin 982 afet türü meydana gelmiştir. İlk sırada yer alan depremleri ikinci sırada 859 gerçekleşme sayısı ile heyelanlar takip etmektedir. Türkiye’de 2022 yılında, toplam gerçekleşen afet türleri içinde heyelanların yüzdesel payı % 3,74 olarak ölçülmüştür. Bunu 450 kez meydana gelen Sel/ Su Baskınları ile 451 kez meydana gelen diğer afetler izlemiştir. Toplam afetler içindeki Sel/Su Baskınları ile diğer afetlerin payı % 1,96 olarak ölçülmüştür. 2022 yılında Türkiye’de gerçekleşen afet türlerinden Kaya düşmesi 137 kez meydana gelmiştir. Bu sayının ise toplam afet türleri içindeki payı % 0,60 olarak ölçülmüştür. Bu oranı % 0,08

ile 18 kez meydana gelen ıg ve % 0,06 ile 13 kez meydana gelen Obruklar izlemektedir (AFAD, 2023).

Hem 2020 yılında hem de 2022 yılına göre meydana gelme sayısı bakımından afet türleri içinde depremler ilk sırada yer almaktadır. Özellikle 2022 yılında meydana gelen depremlerin toplam afet türleri içindeki payı % 91,61 olarak ölçülmüş olup bu oran oldukça yüksektir. Bu sayısal veri ve oranlar Türkiye’nin aslında “depremler ülkesi” olduğunun en büyük göstergesidir.

2.1.4. Türkiye’de Depremler

Meteoroloji Genel Müdürlüğünden (MGM) alınan 2021 yılı değerlendirme raporuna göre; 2000 yılı ile 2019 yılları arasında “dünya genelinde” 3 bin 254 sel/su baskını, 2 bin 43 fırtına, 552 deprem, 432 ekstrem sıcaklık, 376 heyelan, 338 kuraklık meydana gelmiştir. Depremlerin 2000 ile 2019 yılları arasında gerçekleşme oranına bakıldığında oransal payı % 8’e çıktığı görülmüştür. 2000 ile 2019 yılları arasında gerçekleşen bu depremlerden etkilenen insan sayısı 118 milyon kişidir. 2000 ile 2019 yılları arasında yaşanan toplam afetlerde can kaybı açısından en fazla kayba sebep olan afet türü 721 bin 318 kişi ile deprem afetidir (MGM, 2021: 6-10).

2023 yılı itibariyle Türkiye ve civarında AFAD tarafından yaklaşık yılda ortalama 22 bin deprem ölçülmüştür. AFAD bu ölçümleri, bin 145 deprem gözlem istasyonu marifetiyle yapmaktadır (AFAD, 2023). Dünyanın sadece % 0,5 gibi bir bölümünü Türkiye oluşturmaktadır. 1900 den 2018’e kadar büyük depremler bakımından Türkiye 77 büyük depremin gerçekleşmesi ile 4. sırada yer almaktadır. Bu açıdan Türkiye dünyada “yüksek riskli” denilecek bir konumda bulunmaktadır (AFAD, 2018: 8). Bu konumlandırmayı ayrıca Küresel Risk Endeksine bakarak yapmamız da mümkündür. AFAD’ın 2018 yılında yayınladığı Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri Raporuna göre Türkiye, Küresel Risk Endeksi içinde 5.0 endeks puanlaması ile 191 ülke arasından 45’inci sırada bulunmakta olup bu sıralama “yüksek risk” gurubunu teşkil etmektedir (AFAD, 2018: 3). Türkiye’nin içinde bulunduğu Risk Yönetim Endeksine ilişkin olarak; ülkelerin afet yönetim performansını ölçen parametrelerden biri olan Avrupa Birliği ve Kurumlararası Toparlanma ve Hazırlık Komitesi tarafından hazırlanan Risk Yönetim Endeksine göre 2012-2016 yılları arasında Türkiye, Avrupa birliğine üye ülkeler ve Avrupa Birliği ülkelerinin ortalamasına göre Türkiye’nin endeks değeri 5.00 olarak ölçülmüştür. Bu değerin “yüksek risk” gurubunda

olduğu ifade edilmiştir (Eygü & Karabacak, 2017: 639). 2020 yılı verilerini içeren Risk Yönetim endeksine göre Türkiye 194 ülke içerisinde 47. sırada bulunmaktadır. 2020 yılı için dünya risk endeksine göre ise Türkiye 181 ülke içerisinde 116. sıradadır (Türk Kızılayı: 2021).

06 Şubat 2023 günü, Türkiye’de şiddetli iki büyük deprem meydana gelmiştir. İlk deprem 04:17’de ve ikinci deprem saat 13:24’de olmuştur. Depremlerden ilkinin merkez üssü Pazarcık (Kahramanmaraş) iken ikinci depremin merkez üssü Elbistan (Kahramanmaraş) olarak ölçülmüştür. Depremlerin büyüklükleri sırasıyla Mw: 7.7 ve Mw: 7.6 büyüklüğündedir. 7.7 büyüklüğündeki ilk deprem yerin yaklaşık 8.6 km derinliğinde gerçekleşirken 7.6 büyüklüğündeki ikinci büyük deprem yerin 7 km derinlikte oluşmuştur. Söz konusu depremlerden; Şanlıurfa, Diyarbakır, Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kilis, Adıyaman, Malatya, Adana, Elazığ şehirleri ciddi bir şekilde etkilenmiştir (AFAD, 2023: 1). 11 ili etkisi altına alan depremin yaşandığı alanda 1900 yılından 05 Şubat 2023 tarihine kadar büyüklüğü 4.00 ve üzerinde olan (en büyüğü 6.8 olmak şartıyla) 224 adet deprem meydana gelmiştir (AFAD, 2023: 4). Depremde 50 bin 783 can kaybı yaşanırken 115 bin 353 ya da 193 bin 399 yaralanmıştır (AFAD, 2023; TÜRKONFED, 2023: 5). 6 Şubat 2023 tarihli depremler 110 bin kilometre kare civarında bir alanda etkili olmuştur (TÜSİAD, 2023: 1). Ayrıca 6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen 11 ilde bulunan yaklaşık 13,5 milyon birey depremlerden doğrudan etkilenmiştir (Özbilgin vd., 2023: 78).

Türkiye depremler açısından oldukça riskli bir konumdadır. Türkiye’de en sık yaşanan afet türü olması sebebiyle depremler oldukça geniş çapta hasara sebep olmaktadır. Türkiye’nin “yüksek riskli” deprem bölgesinde yer alması Türkiye’yi depremler konusunda daha hassas olmaya itmektedir. Türkiye’de en fazla can kaybına sebep olan afet türleri içerisinde depremler bulunmaktadır. Bunu 1999 yılında gerçekleşen Marmara Depremi, 2011 yılında gerçekleşen Van Depremi ve son olarak 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerin sonuçlarından anlamak mümkündür. “Yüksek risk” gurubunda yer alan Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli gerçekleşen depremler belli ileri doğrudan etkilese de oldukça geniş bir alanda hissedilmiş ve büyük hasarlara yol açmıştır.

2.1.5. Türkiye’de Depremlerin Kronolojisi

Öznesi insan olan ‘afet’ kavramının tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. İlk insanla birlikte doğada meydana gelen afetler, insanoğlunun var olduğu her dönem boyunca tehdit oluşturmuştur. Odağında insan ve onun yapıp ettikleri bulunan afet ve afet yönetimini; tarihten cumhuriyete ve cumhuriyet sonrasında günümüz Türkiye’sine kadar tarihsel açıdan çeşitli dönemlere ayırarak çerçevelendirmek doğru olacaktır. Bu kapsamda “Türkiye’de doğal afet zararlarının azaltılması konusundaki çalışmaları, önemli politika değişiklikleri göstermeleri açısından bölümler halinde incelemek mümkündür” (Ertürkmen, 2006: 39). Yukarda bahsedilen doğal afetler depremleri de içermekte olup doğal afetler başlığı altında depremlere ait bilgilendirme yapılmıştır. Bir doğal afet olan depremler özelinde afet yönetimine ait evresel gelişmeler; aşağıda dönemlere ayrılarak verilmiştir.

2.1.5.1.1944 Öncesi Dönemde Depremler

Doğal afetlerden biri olan deprem afetinden etkilenen insanlara yardımcı olmak geleneği eski dönemlere kadar gitmektedir. Bu hususta aşağıdaki kronoloji takip edilip depremlerin oluş sırası, bilgilendirmeler ve çıkarılan yasal düzenlemelerde bu kronoloji takip edilecektir (Birand & Ergünay, 2000):

- *14 Eylül 1509, İstanbul Depremi (ilk yazılı örnek):* Bu depremde yaklaşık 13 bin kişi vefat etmiştir. Depremde 109 cami ve 1047 yapının yıkılmıştır. Dönemin Padişahı 2.Beyazıt fermanla, aile başına 20 altın vermiştir. Bu altınlar yeni ev inşa etmek için verilmiştir. Çıkarılan fermanla İstanbul’un yeniden imarı için İstanbul’a yaklaşık 50 bin usta gönderilmiştir. 14-60 yaştaki erkeklerin görev almaları istenmiştir.
- *1848, Ebniye Nizamnamesi:* şehirleşme hareketine yönelik bazı kural ve yasalar uygulanmıştır.
- *1882, Ebniye Kanunu:* kanunla belediyelerin bulunduğu yerlerde, alt yapı ve yolların düzene oturtulması konusu bir bütün olarak esaslara bağlanmıştır.
- *1923 senesi (Cumhuriyet Dönemi):* Cumhuriyetin ilk hükümeti “Mübadele, İmar ve İskan Bakanlığı” kurmuştur. İlk zamanlarda “göçmen mübadelesi ve iskanı” vazifesini üstlenen bakanlık sonraki yıl kaldırılmıştır.

- 1930, 1580 sayılı “Belediye Kanunu”: Belediyelere, yerleşim ve yapılaşmalar konusunda denetleme görevi ile muhtaç kimselere ev inşa ettirmek vazifesi de verilmiştir.
- 1933, 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yolları Kanunu”: Şehirlerin imar planlarını hazırlamak, yeni yapılacak yapı, yol, ruhsat alımı, fenni mesuliyet, yapı denetleme konularına ve devrin şehircilik ve yapılaşma anlayışına uygun tarzda yeni esaslar belirlenmiştir. Sonraki dönemlerde yürürlüğe sokulan diğer imar yasaların temelini oluşturan bu yasa ile yerleşme ve yapılaşmaların sağlık, fen ve sanat kaidelerine uyumlu hale getirilmesi hedeflenmiştir. Kanunda afet zararlarının en aza indirilmesi konularında doğrudan ibareler bulunmasa bile bu yasanın yerleşim ve yapılaşma faaliyetlerine yeni oluşumlar getirdiğinden, dolaylı bir şekilde afet zararlarının azaltma çalışmalarına yardımcı dokunduğu söylenebilir.
- 26 Aralık 1939, *Erzincan Depremi*: Türkiye’de o zamana kadar gerçekleşen en büyük deprem olarak değerlendirilmiştir. Depremde 32 bin 962 can kaybı yaşanmıştır. Ayrıca 116 bin 720 yapının kullanılamaz hale gelmesi sonucu o gün iktidarda olan Cumhuriyet Hükümeti idaresi bölge özelinde yardım amacıyla bazı yasal değişiklikler yapma ihtiyacı duymuştur.
- 17 Ocak 1940, 3773 sayılı “*Erzincan’da ve Erzincan Depreminden Müteessir Olan Mıntikalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun*”: Bu kanunla ilk defa, Erzincan depreminden etkilenen bölgelerdeki vergi mükelleflerinin bütün vergileri ertelenmiştir. Memur ve diğer görevlilere 3 maaş avans verilmiştir. Konutları yıkılan kişilere ücretsiz arsa verilmiştir. Konutları yıkılanlara inşaat yapı malzemesinin yardımı sağlanmıştır.

2.1.5.2. 1944-1958 Arası Kronoloji

- 1939-1944 arası, *Niksar (Erbaa)–Adapazarı (Hendek)–Tosya (Ladik) Depremleri*: 1939-1944 yılları arasında Erzincan Depremi (26 Aralık 1939) ile başlayıp, ortalama yedi ay kadar kısa bir zaman aralıklarıyla meydana gelen depremlerde toplam 43 bin 319 can kaybı yaşanmıştır. Bu depremler yaklaşık 75 bin kişinin yaralanmasına ve yaklaşık 200 bin yapının kullanılamayacak derecede hasar almasına neden olmuştur.
- 18 Temmuz 1944, 4623 sayılı “*Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun*”: Mevcut hükümet, Niksar (Erbaa) – Adapazarı

(Hendek) – Tosya (Ladik) Depremlerinin sebep olduğu sonuçların sadece yıkılan binanın yerine yenilerini yaparak çözülemeyeceğini ve muhakkak deprem zararlarını azaltıcı bazı çalışmalar ortaya konulması gerektiği kararını bu kanunla almıştır. Ana hatlarıyla; ülkenin hangi bölgesinde deprem tehlikesi olduğunun tespiti ve yayımlanması, ilgili bölgelerde yapılacak yapılaşmalar için özel kuralların yönetmelikler şeklinde yayımlanması ve uygulanması zorunluğu getirilmiştir. Bütün il ve ilçelerde acil yardım ve acil kurtarma programlarının afet öncesinde hazır edilmesi, bu kanunla belediyelerin yeni gelişmelere paralel olarak jeolojik etütler yapması zorunlu hale getirilmiştir. Aynı kanun, bir afet olan depremler gerçekleşmeden evvel afet zarar azaltıcı tedbirleri almayı zorunlu kılmıştır. Bunun yanında depremler esnasında yapılacak iş ve işlemleri, yönetici, idareci ve vatandaşın görev ve sorumlu oldukları konular esasa bağlanmıştır. Daimi olan iskan çalışmalarına bu kanunda yer verilmemiştir. Bu konunun çözüm bulması için afete maruz kalan bölgenin tamamının sosyal ve ekonomik yapı koşullarına uygun ayrı afet yardımı kanunları çıkarılması tercih edilmiştir. Türkiye’de deprem zararlarının aza indirilmesi çalışmaları bu kanunla başladığı söylenebilir.

- 1956, 6785 sayılı “İmar Kanunu”: Bu kanun ile yerleşim yerlerinin tespit edilmesi esnasında afet tehlikesinin tespiti ve “fenni mesuliyet sistemi” isimli sistemle yapı denetimi alanlarına öncelik verilmiştir (Birand & Ergünay, 2000).

2.1.5.3. 1958-1999 Arası Dönem

1958 ve sonrası dönemler Türkiye’de afet zararlarının azaltma çalışmaları açısından önemli sayılabilecek bazı politika değişikliklerinin yaşandığı bir dönemdir. Bunlar şu şekilde sıralanmıştır (Birand & Ergünay, 2000: Ergünay 2011: 3):

- 1958, 7126 sayılı “Sivil Müdafaa Kanunu”: Bu kanun kapsamında afet çalışmalarına afetler esnasında yapılması gerekli kurtarma ve ilk yardım çalışmaları dahil edilmiştir. Kanun bu konudaki önemli bir boşluğu doldurmuş görünmektedir.
- 15 Mayıs 1959, 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” : Deprem gibi diğer doğal afet zararlarının azaltmasına yönelik çıkarılan tüm kanunların tek bir kanun halinde

toplanması sağlanmıştır. Afet zararlarının azaltılması amacıyla öncesinde, sırasında ve sonrasında afete karşı yapılması gerekli çalışmaları hükme bağlanmıştır. Bu kanunun bir özelliği; şimdiye kadar her afetten sonra Genel Bütçe'den “fevkalade tahsisat” ismiyle ek ödenekler ve her bir afet olayı için ayrı yardım kanununun çıkarılmasının önüne geçilmiş olmasıdır. Bu maksatla Genel Bütçe haricinde “Afetler Fonu” isimli bir fonun sağlanması öngörülmüştür. Bu sayede afet sırasında devlet, yoğun bürokratik ve kırtasiye işlemlerinden arındırılarak bu fonun kullanılması ile birlikte acil müdahale imkânı sağlamış olacaktı.

- *1968 Amasra-Bartın, 1969 Demirci-Alaşehir, 1970 Gediz, 1971 Burdur/Bingöl Depremleri:* Bu depremler sebebiyle yaklaşık 27 bin bina oturulamayacak duruma gelmiştir. Afetler Fonu böyle büyük depremlerde yetersiz hale gelmiştir.
- *1972, 1571 “Bazı Tekel Maddeleri Fiyatlarına Yapılan Zamlardan Elde Edilen Hasılatın T.C. Merkez Bankası'nda Açılacak Bir Deprem Fonu Hesabında Toplanmasına Dair Kanun”:* Bu kanun 1968 Amasra-Bartın, 1969 Demirci-Alaşehir, 1970 Gediz, 1971 Burdur/Bingöl Depremlerinde yetersiz kalan afetler fonuna ek gelir sağlamayı amacıyla çıkarılmıştır. Böylece deprem afetinin zararlarını gidermek üzere ayrı müstakil bir deprem afet fonu oluşturulmuştur. 1994 yılında bütçe bütünlüğü gereği, başka amaçlara yönelik kurulan öteki fonlarla birlikte deprem fonu da uygulamadan kaldırılmıştır. 7269 sayı numaralı kanun zamanla ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayamaması üzerine 1981 tarihinde 2479 sayılı kanunla, 1985 yılında 3177 sayı numaralı kanunla, son olarak 1995 yılında 4133 sayı numaralı kanun ile bazı maddeler değiştirilmiş ya da önceki kanuna bir kısım maddeler eklenmiştir.
- *1992, Erzincan Depremi:* Bu deprem ve 1995 Dinar depremi sonrasında Türkiye’de modern anlamda afet yönetimi tartışılmaya başlanmıştır (Işık vd., 2012) Bu deprem, fiziksel hasarlara sebep olmasının yanında “göç, işsizlik, üretim kaybı” benzeri sosyal ve ekonomik sorunlara da sebep olmuştur.
- *28 Ağustos 1992, 3838 sayılı “Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca’da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun”:* Kanun sadece Erzincan depreminin etkilediği bölgelere yönelik çıkarılmıştır. Bu kanun bir başka şehirde

gerçekleşecek depremlerde oluşacak durumlarda izlenecek politikalara sorun oluşturmuştur.

- 23 Temmuz 1995, 4123 sayılı “Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun”: 3838 sayılı kanun bir başka şehirde gerçekleşecek depremlerde oluşacak durumlarda izlenecek politikalara sorun oluşturduğu için bu kanun çıkarılmıştır.
- 01 Ekim 1995 Dinar (Afyon) Depremi: Burdur ve Uşak illerinde hissedilen bu deprem 90 kişinin ölmesine, 243 kişinin yaralanmasına sebep olmuştur (Biricik vd., 1996: 65).
- 17 Ağustos 1999 İzmit Körfezi Depremi: “Depremden etkilenen bölgenin, Türkiye’nin kentsel nüfusunda % 23 ve GSYH’sında % 35 paya” sahiptir (Gerçek & Güven, 2016: 54).
- 27 Ağustos 1999, 4452 sayılı “Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu”: Bu yasa mevcut hükümete Kanun Hükmünde Kararname çıkarma yetkisi sağlamıştır. Birçok Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmıştır. Çoğu birbiri ile çelişen kanun hükmündeki çıkarılan bu kararnameler nedeniyle afet yönetimi çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır.
- Ayrıca 1959 ve sonraki yıllar, Türkiye’de doğal afetlerin oluşturduğu bazı zararlarının azaltılma çalışmaları açısından mühim politika değişikliklerinin olduğu ve uluslararası camiada yaşanan yeni gelişmelere uyumlu olarak çok önemli gelişmelerin yaşandığı yıllar olmuştur. Bilhassa temel vazifeleri; afetlerden önce ve afetlerden sonra ihtiyaç duyulan tedbirleri almak ve ülkenin bölgenin, kentlerin ve köylerin planlarını oluşturmak, yapı ve iskan problemine çözüm üretmek, ülkede bulunan yapı malzemelerinin gelişimini sağlamak ve esaslı standartların hazırlanmasına yönelik görevlerin İmar ve İskan Bakanlığına devri önemli bir gelişmedir.

2.1.5.4. 1999 Yılı Sonrası (Uyanma Dönemi)

- 17 Ağustos 1999 Depremi: 7,4 şiddetinde saat 03:05 civarında meydana gelen deprem bin can kaybına, 200 bin kişinin evsiz kalmasına sebep olmuştur (Genç, 2008: 167). Bu depremde 43 bin 953 kişi ise yaralanmıştır (Aktürk & Albeni,

2002: 1). 2009 tarihinde 5902 sayılı yasa ile AFAD Başkanlığı kurulmuştur (AFAD, 2023).

- *23 Ekim 2011 Van Depremi:* deprem yerel saat ile 13.41 de meydana gelmiştir. Depremi merkez Van/Tabanlı köyüdür. Depremi şiddeti 7,2 olarak ölçülmüştür. Deprem 600'den fazla kişinin ölümüne sebep olmuştur. Depremde yaklaşık 100 bina yıkılmıştır (Bedirhanoğlu vd., 2011: 1).
- *24 Ocak 2020 Elazığ Depremi.* Deprem Elazığ şehrinin Sivrice ilçesinin Çevrimtaş köyünde meydana gelmiştir. 6.8 büyüklüğünde gerçekleşen depremde 41 kişi hayatını kaybetmiştir (Şikoğlu & Güney, 2020: 280). Saat 20:55'te meydana gelen deprem yerin 8,06 km derinliğinde oluşmuştur (Peker & Şanlı, 2022: 140).
- *30 Ekim 2020 İzmir Depremi:* Deprem saat 14:51'de meydana gelmiştir. Depremi merkez üssü Ege denizi açıklarıdır. Sisam adasından yaklaşık 10 km kuzeyde meydana gelmiştir. Büyüklüğü, AFAD'a göre 6,6; T.C. Boğaziçi Üniversitesine göre ise 6,9 büyüklüğünde ölçülmüştür. Deprem, İzmir ilinin Bayraklı ilçesinde, Bornova, Karşıyaka ilçelerinde yapısal hasara neden olmuştur (TMMOB, 2020: 1). 16 saniye süren depremde Türkiye'de 117 kişi Yunanistan'da ise 2 kişi hayatını kaybetmiştir (Bilgili & Aktaş, 2022: 409).

2.1.5.5. 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri

Geçmişten günümüze Türkiye'de çeşitli büyüklükte depremler olmuştur. Bu şiddetli depremlerden birisi de yakın zamanda yaşadığımız 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerdir. 06 Şubat 2023 tarihinde Ekinözü-Kahramanmaraş merkez üssünde yerel saat ile 13:24'de aletsel büyüklüğü $M_l=7.5$ $M_w=7.6$ olan bir deprem meydana gelmiştir (T.C. Boğaziçi Üniversitesi, 2023). Strateji ve Bütçe Başkanlığından (2023) alınan bilgilere göre ise 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye saati ile 04:17'de ve 13:24'te merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan $M_w7.7$ (odak derinlik=8.6km) ve $M_w7.6$ (odak derinlik=7km) büyüklüklerinde iki deprem meydana gelmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 25). AFAD kaynaklarında ise 06 Şubat 2023 günü, Türkiye'de iki büyük deprem meydana gelmiştir. İlk deprem 04:17'de ve ikinci deprem saat 13:24'de olmuştur. Depremlerden ilkinin merkez üssü Pazarcık (Kahramanmaraş) iken ikinci depremin merkez üssü Elbistan (Kahramanmaraş) olarak ölçülmüştür. Depremlerin büyüklükleri sırasıyla $M_w: 7.7$ ve $M_w: 7.6$ büyüklüğündedir. 7.7 büyüklüğündeki ilk

deprem yerin yaklaşık 8.6 km derinliğinde iken 7.6 büyüklüğündeki ikinci büyük deprem yerin 7 km derinliğinde olmuştur. Söz konusu depremlerden; “Şanlıurfa, Diyarbakır, Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kilis, Adıyaman, Malatya, Adana, Elazığ” şehirleri ciddi bir şekilde etkilenmiştir (AFAD, 2023: 1).

11 ili etkisi altına alan 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinin yaşandığı alanda 1900 yılından 05 Şubat 2023 tarihine kadar büyüklüğü 4.00 ve üzerinde olan (en büyüğü 6.8 olmak şartıyla) 224 adet deprem meydana gelmiştir (AFAD, 2023). 6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş merkezli depremlerde 50 bin 783 can kaybı yaşanırken 115 bin 353 kişi yaralanmıştır (AFAD, 2023; TÜRKONFED, 2023). Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (UNOCHA) kayıtlarına göre 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerden 9,1 milyon insan doğrudan etkilenmiştir. Bu depremlerde 50 binden fazla can kaybı yaşanmış 107 bin insan yaralanmıştır. Ayrıca bu depremlerde 3 milyondan fazla insan yer değiştirmek zorunda kalmıştır (UNOCHA, 2023: 1). Söz konusu depremlerde 19 Haziran 2023 tarihi itibarıyla en son verilere göre 50 bin 783 kişi hayatını kaybetmiştir. Ayrıca 6 Şubat 2023 depremlerinde Türkiye’de 7 bin 302 göçmen hayatını kaybetmiştir (CNNTÜRK, 2023).

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler yaklaşık olarak 110 bin kilometre karelik bölgede etkili olmuştur (TÜSİAD, 2023). Bunun yanında 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremlerden etkilenen 11 ilde yaklaşık 13,5 milyon vatandaş doğrudan etkilenmiştir (Özbilgin vd.. 2023: 78). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinden 14 milyon 13 bin 196 kişi etkilenmiştir (TMMOB, 2023: 5). Bu nüfus ilke nüfusunun yaklaşık % 16,4’üne denk gelmektedir. Deprem bölgesindeki toplam bina sayısı yaklaşık 2,6 milyon civarındaydı. Bunların % 90’ı mesken olarak kullanılırken % 6’sı işyeri ve % 3’ü devlet dairesi olarak kullanılmaktaydı. Depremlerin etkilediği şehirlerdeki toplam konut sayısı 5,6 milyon dolayındaydı. Bu sayının ülke içindeki konut stoğu içindeki oransal payı % 14,05 civarındaydı (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 6). Aşağıda verilen tabloda 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ilinde gerçekleşen depremlerden etkilenen 11 ilde ait nüfus bilgileri bulunmaktadır (ADNKS, 2022).

Çizelge 3.3. 6 Şubat 2023 Depreminden etkilenen 11 ile ait 2022 yılı nüfus tablosu

İl	Toplam	0-17	15-24	15-29	0-29	15-64	65+
Adana	2.274.106	650.919	337.196	500.939	1.040.186	1.523.411	211.448
Adıyaman	635.169	213.088	104.216	151.927	329.544	404.271	53.281
Diyarbakır	1.804.880	677.944	323.328	479.726	1.051.408	1.140.208	92.990
Elazığ	591.497	152.439	93.264	136.714	262.186	401.774	64.251
Gaziantep	2.154.051	790.077	373.459	543.469	1.206.932	1.366.161	124.427
Hatay	1.686.043	537.008	265.090	382.846	828.626	1.102.478	137.785
Malatya	812.580	215.978	126.831	184.285	361.013	545.210	90.642
K.Maraş	1.177.436	373.637	193.881	278.382	586.363	764.905	104.550
Şanlıurfa	2.170.110	347.864	403.597	580.835	1.414.726	1.246.531	89.688
Kilis	147.919	48.947	27.599	38.283	80.164	95.119	11.919
Osmaniye	559.405	171.036	87.769	125.901	266.411	366.904	51.991
Toplam	14.013.196	4.805.937	2.336.230	3.404.307	7.427.559	8.956.972	1.032.972

Yukarıdaki veriler incelendiğinde 2022 yılı itibariyle yaklaşık 14 milyon 13 bin 196 kişinin deprem bölgesinde yaşadığı görülmektedir. Bu sayı aynı zamanda depremden doğrudan ya da dolaylı etkilenen kişi sayısını vermektedir. Tabloya göre, depremden en çok etkilenen yaş aralığı 8 milyon 956 bin 972 kişi ile 15 ile 64 yaş aralığındaki gruptur. Depremden etkilenen sayıca en az grup ise 65 yaş üstü bireylerden oluşmaktadır. Bu yaş gurubu, yaşlı ve savunmasız bireyleri kapsamaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 9).

Deprem bölgesinde depremden etkilenen kayıtlı 2 milyon 511 bin 950 engelli kişi bulunmaktadır. Bu sayının 1 milyon 414 bin 643'ü erkeklerden, 1 milyon 97 bin 307'si kadınlardan oluşmaktadır. Bölgede ağır engeli bulunan birey sayısı ise 775 bin 12 kişidir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 9).

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri Türkiye’de yaşayan vatandaşları etkilediği kadar Türkiye’de bulunan göçmen ve mültecileri de etkilemiştir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) kayıtlarına göre, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş Depremlerinden 11 ilde doğrudan etkilenen yaklaşık 1,7 milyon mülteci bulunmaktadır (UNFPA, 20 Nisan 2023). Hayata Destek Derneğinin (STL) 21 Haziran 2023 tarihli raporuna göre, 7 bin 302 mülteci bu depremlerde hayatını kaybetmiştir. Deprem bölgesinde 350 bin “mülteci çocuk ve genç” okul çağında bulunmaktadır (STL, 2023: 1-2).

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremleri can kayıplarıyla birlikte beraberinde yoksulluğu getirmiştir. Nitekim yaşanan depremlerden “Yoksullar, güvencesiz çalışanlar, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklar başta olmak üzere farklı toplum” kesimleri “bu felaketten daha derin etkilenmesi muhtemeldir” (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 125). Afet Hayırseverliği Merkezi (CDP) kayıtlarına göre, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen şehirlerdeki hanelerin % 40’ı yoksulluk sınırının altında yaşıyorken, ülke genelinde ise bu oran % 32 civarındadır. Bu oranın % 50’nin üzerine çıkabileceği beklenmektedir (CDP, 2023).

1944 yılı öncesinden günümüze kadar Türkiye çeşitli büyüklükte şiddetli depremler yaşamıştır. Geline süreçte yaşanan her deprem sonrası belli başlı bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler genelden ziyade ya o depreme yönelik bir çalışma ya da depremzedenin yaşadığı bölgeye yönelik bir düzenleme olmuştur. 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlere bakıldığında depremlere karşı alınan tedbirlerin ve yasal düzenlemelerinin yeterli olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Çünkü depremler konusunda bu kadar geçmiş birikime sahip bir ülkenin 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan “asrın felaketi”ni yaşaması oldukça düşündürücüdür. “Asrın Felaketi” olarak nitelendirilen bu depremlerde 48 bin can kaybı verilmesi oldukça vahim bir durumdur (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 25). Türkiye başta depremler olmak üzere afetler ülkesidir. Tarihsel aşamaları ve mevzuatsal gelişimi bulunan depremlerin kronolojisi 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş depremleri ile son bulmuştur. 1944 ile 6 Şubat 2023 tarihi arasında yaşanan depremler gözlemlendiğinde 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinin can kaybı sayısı ve hasar gücü itibarıyla oldukça etkili olduğu görülmektedir. 6 Şubat 2023 depremlerinde can kaybı sayısı henüz netlik kazanmamıştır. Bu depremlerinden 11 il doğrudan etkilenmiş olsa da 81 il dolaylı olarak etkilenmiştir.

Teknolojik gelişmelere paralel yapılacak afet yönetim çalışmaları Türkiye için yararlı olacaktır. 1999 yılına kadar gerek mevzuat eksikliklerinin olduğu gerekse afet bilincinin toplum tarafından içselleştirilmediği görülmektedir. 1999 yılında yaşanan Gölcük depremi, mevzuat ve yasalara yönelik bir atılım dönemi olmuştur. Yasal mevzuatlar bu tarihten sonra daha güncel hale getirilmiştir. Depremler konusunda 2000 yılından sonra mevzuatsal anlamda yeniden yapılanma sürecine girilmiştir. 2009 yılında yapılan dönüşümle afet yönetimi tek bir kurum çatısı altında birleştirilmiştir. 2009’a

kadar afet idaresinin bir tek kurum tarafından yönetilemeyişi beraberinde çeşitli sorunlar doğurmuştur. Kurumlar arası koordinasyon uyumsuzluğu, bilgi kaybı, yönetim ve nakil sürecinin uzaması bu sorunlardan bazılarıdır. 2009 sonrası AFAD Başkanlığının oluşmasıyla birlikte kurumlar arası bilgi akışı eksikliği son bulmuştur. AFAD başkanlığı afet yönetimi konusunda tek devlet kurumu olmasının yanında sosyal hizmetlere yönelik çalışmaları da bulunmaktadır.

2.1.6. Türkiye'nin Afet Politikası ve Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremde Türkiye'nin deprem özelinde afet yönetimi konusunda model arayışları hızlanmıştır. Yaşanan depremin etki alanının çok geniş olması, vefat sayısının çok yüksek olması ve hasar kaybının çok büyük ölçekte bulunması bu arayışın daha hızlı hale gelmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda T. C. Cumhurbaşkanlığı himayesinde T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli oluşturulmuştur. T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Murat Kurum'un ifadesiyle Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli; "topraklarının büyük bir kısmı deprem riski altında olan ülkemizin başta depremler olmak üzere sel, heyelan, yangın gibi iklim krizinden kaynaklanan diğer bütün afetlere karşı hazırlıklı olması ve afetlerle mücadele kapasitesinin her anlamda geliştirilmesi, afetlere dirençli şehirlerin ve toplumsal yapının oluşturulması amacıyla hayata geçirilen yeni bir afet yönetim modelidir" (Kurum, 2023). İfadeden anlaşılacağı üzere yeni bir model olan bu yaklaşım afetlere hazırlıklı olunması ve her yönden afetlerle mücadelenin geliştirilmesi, afetlere dayanıklı kent ve toplumların oluşturulması için uygulanabilecek bir modeldir. Disiplinler arası olarak oluşturulan bu model, bir kurulu bünyesinde barındırmaktaydı. Bu kurulun amacı; "çevre, şehircilik ve iklim değişikliği konularında afet bölgesinde yürütülecek çalışmalara akademik ve teknik katkı sunması olduğu" şeklinde tanımlanmıştır (Çamaş & Turan 2023: 17)

Modeli olası Marmara depremine ve diğer afet türleriyle mücadelede Türkiye'nin karşı karşıya olduğu riskleri bertaraf etmek için kurulmuş disiplinler arası bir kurulca oluşturulmuştur. Model, afet yönetiminin bütün aşamalarını kapsamaktadır. Çalışma kurulu Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan himayesinde Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum Başkanlığında çalışmalarına devam etmektedir. Kurulda ayrıca bir başkan yardımcısı (Fatma Varank), genel sekreter (Vedad Gürgen), 4 genel sekreter yardımcısı (Sadi Kızık, Halil Erdoğan, Tuğba Dinçbaş, Ahmet Oğulbalı) ile birlikte danışma kurulu (Çiğdem Karaaslan, Mehmet

Emin Birpınar, İsmail Çataklı, Hasan Mandal) bulunmaktadır. Bunula birlikte Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelinin 13 Çalışma Kurulu aşağıda bulunmaktadır (T.C. İletişim Başkanlığı, 2023: 11):

1. Destek Hizmetleri ve Sosyal Politikalar Kurulu
2. Deprem ve Yer Bilimleri Kurulu
3. Hasar Tespit Kurulu
4. Enkaz ve Atık Yönetimi Kurulu
5. Şehirleri İnşa ve İhya Kurulu
6. Kentsel ve Kırsal Dönüşüm Kurulu
7. Mekânsal Planlama Kurulu
8. Yeni Yapı Teknolojileri Kurulu
9. Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Akıllı Şehirler Kurulu
10. İklim Dostu Yeşil Dönüşüm Kurulu
11. Kentsel ve Kırsal Altyapı Kurulu
12. Tarihi ve Kültürel Miras Kurulu
13. Kriz Yönetimi ve İletişim Kurulu

Bu 13 kurulun her birinin ayrı amaç ve hedefleri olmakla birlikte teze konu olan sosyal hizmetler ile doğrudan ilgisi bulunan Destek Hizmetleri ve Sosyal Politikalar Kurulunun amaçları aşağıda ifade edilmiştir.

Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelinin alt 13 kurulundan biri olan Destek Hizmetleri ve Sosyal Politikalar Kurulunun amaçları (T.C. İletişim Başkanlığı, 2023: 12):

- Afetzedelerin kalacakları geçici barınma merkezlerinin sağlıklı bir şekilde planlanmasını sağlamak
- Çocuklar öncelikli olmak üzere depremzedelere psiko-sosyal destek çalışması sağlamak. Buna uygun altyapılar hazırlamak
- Afetzedelerin gündelik ihtiyaçlarını karşılayacak altyapı ve tesisler kurmak
- Afetzedelere ve afet alanından tahliye edilenlere yönelik sağlık faaliyetlerini yürütmek
- Kamunun desteklediği faaliyetleri etkin ve verimli bir şekilde yürütmek
- İlk yardım ve müdahale uygulamalarının yöntemlerini belirlemek. Bunu arama kurtarma çalışmaları ile eş anlı olarak yapmak
- İlk yardım sonrası sahra hastanelerinin kurulmasını sağlamak

- Sağlık hizmetlerinin “sağlık hizmetlerinin sürdürülebilir ve afet sonrası süreçteki kırılganlıklara, risk ve tehditlere maruz kalmadan” idaresini sağlamak
- Afetzedelerin “giyecek, yiyecek, yakacak, gıda ve barınma sorunlarının” çözüme kavuşturulmasını sağlamak. Bunlara yönelik yapılacak alt yapıların çalışanların ve afetzedelerin istediği ölçüde gerçekleştirmek
- Deprem bölgesinde yaşanacak ayrılırlara yönelik demografik uyumu sağlayıcı çalışmalar yapmak, olarak tanımlanmıştır.

Kurul bünyesinde bulunan üyelere, kuruldaki görevlerine ve bulundukları kurumlara ilişkin olarak şu bilgiler bulunmaktadır (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023):

- 1) Prof. Dr. Sefa SAYGILI: İstanbul Üniversitesi (Sosyodemografik Risk Faktörleri)
- 2) Prof. Dr. Serap ŞİMŞEK YAVUZ: İstanbul Üniversitesi (Salgın Hastalıklar)
- 3) Doç. Dr. Mehtap ARAS: Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Yönetim ve Strateji)
- 4) Dr. Öğr. Üy. Ruhi Can ALKIN: Necmettin Erbakan Üniversitesi (Sosyoloji)
- 5) Dr. Cem URALDI: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Psiko-sosyal Destek)
- 6) İbrahim ÖZER: Kızılay (Afet Yönetimi ve İklim Değişikliği)
- 7) Yunus Sezer: AFAD (Kamu Yönetimi)
- 8) Mehmet DEMİRCİOĞLU: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (Sismik İzolasyon)
- 9) Zeynep YOSUN AKVERDİ SEZGİNSOY: AKUT (Temel Afet Bilinçlendirme)
- 10) Eren USÜL: Sağlık Bakanlığı (Acil Sağlık)
- 11) Nazan ŞENER: Milli Eğitim Bakanlığı (Mesleki ve Teknik Eğitim)
- 12) Gökhan EVREN: Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (Bilgi Teknolojileri)
- 13) Abdullah EKİN: Devlet Su İşleri (Su Yönetimi)
- 14) Volkan BEKTAŞ: İller Bankası (Kamu Yönetimi)
- 15) Ahmet Sami KULAKLIOĞLU: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (Destek Hizmetleri)
- 16) Harun HAŞİMOĞLU: Daire Başkanı (Raportör)
- 17) Engin ARSLAN: Mühendis (Raportör)

Destek Hizmetleri ve Sosyal Politikalar Kurulunun amaçlarına yönelik yapılan çalışmalarda yürütülen ilk çıktılar şunlardır (Çamaş & Turan, 2023: 24-25):

- Ülkemiz bir deprem bölgesinde yer almaktadır. Depremin olası etkilerini minimize etken sadece “sağlam binalar” yapmakla olmaz. Bunun yanında “doğru bilgi akışının” sağlanması lazımdır.
- “Örgün ve yaygın eğitim kurumları” “dezenformasyona müdahale” kapsamında görev almalılar. Buna bağlı yetersizlikler giderilmelidir.
- Doğru enformasyon ile deprem sonrası oluşacak bölgeden göçün önüne geçilmelidir. Bu ülkemizin “demografik yayılım düzenine” katkı sağlayacaktır.
- Deprem sonrası ilgili tüm kurumların koordinasyonunu sağlayarak yardım faaliyetlerinin etkin bir şekilde yönetilmesi sağlanmalıdır.
- Kamu idarecileri başta olmak üzere topluma tatbikat eğitimleri verilmelidir. Her bireyin afete hazırlıklı olması sağlanmalıdır.
- Türkiye Acil Müdahale Planı (TAMP) kapsamında geçici barınma alanları belirlenmelidir. Okul ve diğer kurumları öncelikli geçici barınma merkezi olarak kullanılması sağlanmalıdır.
- Afetin olduğu bölgedeki afetzedelere yönelik “sosyolojik ve psikolojik” yardımlar yapılmalıdır. Bu kapsamda “iletişim ve etkileşimin” doğru dizayn edilmesi için “Türkiye Tek Yürek” gibi yardım organizasyonları yapılmalıdır.
- Medya ve sosyal medya etkili bir şekilde kullanılmalıdır. “Ortak hafıza” için bölgeye özel bülten, kamu spotu, belgeseller vb. yayınlar çıkarılmalıdır.
- Yapılan çalışmalar olası afetlere yönelik yapılacak çalışmalara referans olmalıdır.

Modelin ilk toplantısı 3 Mart 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın başkanlığında yapılmıştır (Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli, 2023). İkinci Toplantı ise 10 Mart 2023 tarihinde Gaziantep’te gerçekleştirilmiştir (Anadolu Ajansı, 2023). Kurul üyeleri mart ayının son haftasında afet bölgesindeki yerlerde, teknik ve saha çalışması yapmıştır Bu çalışmalarda önemli sonuçlar elde etmişlerdir (Çamaş & Turan, 2023: 18). Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelinin İstanbul Çalıştayı ise 26-27-28 Nisan 2023 tarihinde gerçekleştirilmiştir (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2023).

Türkiye’de bulunan şehirleri deprem özelinde afetlere dirençli hale getirmek amacıyla oluşturulmuş Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modelinin bünyesinde çeşitli alt kurullar bulunmaktadır. Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli bünyesindeki alt kurullarda sosyolojiden sağlığa, mühendislikten eğitim ve teknolojiye kadar birçok disiplinin temsilcisini içinde barındırmaktadır. Kamu idarecisi, teknik personel ve

akademisyenlerden oluşan Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli depremler özelinde afetler konusunda “Afet Yönetimi” disiplinlerarası literatürüne oldukça fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Model bünyesinde multidisipliner alanların bir birleşimi olarak “afet yönetimi” konusunda ortak paydada buluşan disiplin temsilcileri olası deprem risklerine karşı afetlerin her aşamasında mücadele imkânı sunacağı beklenmektedir. Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli olası depremlere ve afetlere ülkemizi hazırlamak adına çok önemli bir uygulamadır. Farklı disiplinler ile farklı kurum ve kuruluş temsilcilerini bünyesinde bulunduran Türkiye Ulusal Risk Kalkanı modelinin çalışması muhtemel afetleri en aza indirme konusunda ülke vatandaşlarına fayda sağlayacağı tahmin edilmektedir. Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli 6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş merkezli depremlerden hemen sonra oluşturulmuş bir modeldir. Modelin kurul üyelerinin disiplin ve branşlarının yanı sıra bağlı bulundukları kurum ve üniversiteler modele farklı deneyim ve tecrübe katacağı düşünülmektedir.

2.1.7. Afet Yönetimi

Afet kavramına yönelik çeşitli tanımlamalar daha önce yapılmıştı. Afetin çeşitli tanımlarıyla birlikte “afet”in nasıl koordine edileceği sorusu akla gelmektedir. Bu noktada karşımıza yeni sayılabilecek bir kavram olan “afet yönetimi” terimi çıkmaktadır. Bu sebeple aşağıda önce “yönetim” kavramına ve sonra afet yönetimine ilişkin tanımlamalar yapılmaktadır.

Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğünde yönetim “yönetmek işi”, “idare” etme anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2023). Bu yönüyle yönetme işinin idareyle bir bağı olduğu açıktır. İdare etmenin ise afet ile olan ilgisine bakıldığında karşımıza “afet idaresi” ya da “afet yönetimi” kavramları çıkmaktadır.

Onuncu Kalkınma Planı Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporunda afet yönetimi; “afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için, toplumca yapılması gereken topyekun bir mücadele süreci” olarak tanımlanmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 102). Tanımdan da anlaşılacağı üzere, afet yönetimi bir süreç işidir ve bu süreç birlik halinde yapılması gereken bir mücadeleyi gerektirmektedir.

Afet kavramı gibi “afet yönetimi” kavramı da modern bir disiplin olsa da aslında insanlık tarihi ile yaşıttır. Dünyanın yaşadığı afetlerden aldığı en önemli derslerden biri;

“sadece afetten sonra müdahale” devrinin son bulmasıdır. Zamanla bu düşünce yerini “bütünleşik afet-risk yönetimi”, “zarar azaltma”, “hazırlık/planlama” , “müdahale” ve “iyileştirme” evrelerine bırakmıştır. Bu evreler ile bir döngü oluşturulmuş ve afetin toplumsal zararlarının azaltılması sağlanıp önlenemeyecek türden afetlere yapılan müdahalenin etkililiği artırılması planlanmaktadır (Özkaya, 2016: 205). Bu kapsamda afet yönetimi, afet öncesin zararların azaltılması ile hazırlık aşamalarından başlayıp afet sonrasında “müdahale, iyileştirme ya da yeniden yapılandırma” süreçli bir yönetim basamağıdır (Yaman & Düğer, 2017: 6).

Afet yönetiminin bir süreç olması sebebiyle bu sürecin nasıl işlediğine ve ilerleyiş programına ilişkin olarak çeşitli aşamalar bulunmaktadır. Bu aşamalar; riskli birim ve hususların tespit edilmesi; doğal, teknolojiye yönelik, sosyal, beşeri ve politikaya dönük şartların denetimi; ayakları yere basan plan, politika ve metodların geliştirilmesine katkı sağlanması; karar alıcı konumdaki kişilerin ve uygulayıcıların eğitimi de dâhil olmak üzere, her bir detayın tasarlanarak yönlendirilmesi, farkındalık boyutunun artırılması ve bir kültür fikriyle benimsetilmesidir. Bu aşamalar ile ilgili idarede “*planlamadan kontrole*” kadar olan süreçleri kapsayan, ortasında kamu ve idare yönetiminin yer aldığı, disiplinler arası bir çalışma da afet yönetimi olarak ifade edilmektedir (Karaman, 2016: 2-3). Ayrıca “afet yönetimi” genel anlamda ve kapsamlı olarak; “*afet sonucunu doğurabilecek olayların önlenmesi veya zararların azaltılması amacıyla afetlere/acil durumlara hazırlık ve onların olası zarar/risklerinin azaltılması ile birlikte afetler/acil durumlardan sonra müdahale etme ve iyileştirme gibi çalışmaların tümünde yapılması gereken çalışmaların toplumun tüm kesimlerini kapsayacak şekilde planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi, gerekli mevzuat ve kurumsal yapılanmaların oluşturulması veya yeniden düzenlenmesi ve etkin ve verimli bir uygulamanın sağlanabilmesi için toplumun tüm kurum ve kuruluşlarıyla, kaynaklarının bu ortak amaçlar doğrultusunda yönetilmesidir*” şeklinde tanımlanmaktadır (Kadioğlu, 2008: 7-8). Afet yönetimi bireyler, topluluklar eliyle mümkün olmaktadır. Erdoğan’a (2023: 721) göre “topluluk dayanışma kültürü” afetlerde destek sağlama sürecini hızlandırır. Bu da etkili bir afet yönetimini gerçekleştirmeyi sağlar.

Afetin yönetimi toplulukları oluşturan bireyler başka bir ifade ile vatandaşlarla sağlanabilir. Yönetimsel ve siyasal boyutunun yanı sıra etik ve sosyolojik bir sorun olması “afet yönetiminin” odağında “vatandaş” kavramının olmasıyla ilgilidir. ‘afet yönetimi’ hususunda odak nokta olan vatandaşın devleti yöneten idareciler üzerinde “etkisel bir

baskı” kurabilmesi mümkündür. Bunun yanında “iktidarda bulunan muktedirler de ara ara yaşanan afetleri bulundukları konumlarını tahkim etme açısından bir avantaja dönüştürebilmektedir” (İnce 2020: 568). Krizi fırsata çevirme anlayışı beraberinde “konumunu tahkim etme” imkânı sağlasa da aslında ülkelerin afet yönetiminde başarısız olmaları, ülke yönetiminin de başarısız olmaları anlamına gelmektedir (Ekşi, 2016: 30).

Afet yönetimi aynı zamanda multidisipliner bir disiplindir. Kamu idaresine ilişkin olarak afet yönetimini sadece idareye dönük, siyasal perspektifli ya da yasal bir problem olarak görmememiz gerekmektedir. Aynı zamanda “afet yönetimi” “etik, psikolojik ve sosyolojik bir sorundur”. Bundan dolayı yetkin, doğru ve insanın merkeze alındığı bir afet yönetimi bilincinin hem oluşturulabilmesi hem de uygulanabilmesi teoride ve uygulamada çok disiplinli bir gayreti gerektirmektedir (Yaman & Düğer, 2017: 7).

Multidisipliner bir alan olan afet yönetimini, “yönetim” kavramının bir parçası olan hukuki ve yasal açıdan değerlendirmek gerekmektedir. Hukuki açıdan metinler “afet yönetimi” konusunda daha çok afete müdahale, afet dönemlerinde yardım, afet sonrası yapılaşma gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönergesi’nin çıkarılmasından sonra ise afet “kriz yönetimi” bünyesinde ele alınmış ve bir kriz unsuru olarak etkilerinin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir (Akyel, 2005: 17). Söz konusu Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliğinde kriz yönetimini gerektiren haller arasında deprem de bulunmaktadır (Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği (09.01.1997/8716: Md. 5/c-1). Bu bağlamda “afet yönetimi” kavramının bir afet türü olan depremlerle bağlantılı olduğu görülmektedir. Depremler özelinde afet yönetimini, depremlerin önlenmesi ya da deprem zararlarının azaltılması, depremi doğuran olaylara zamanında müdahale edilmesi, depremden etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmek adına toplum tarafından yapılması gereken top yekûn bir mücadele süreci olarak değerlendirmek mümkündür.

Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) dünya afet raporu kayıtlarına göre 2019 yılında dünyada 97,6 milyon birey % 97 oranında hava ve iklim ile ilgili afetlerden etkilenmiştir. Bu afetlerden yaklaşık olarak 24 bin 396 can kaybı yaşanmıştır (IFRC, 2020: 8). Sayının bu kadar fazla olması afet yönetiminin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Afet yönetimi dünyada olduğu kadar Türkiye’de önemi ortada olan bir konudur. Türkiye’de afetler üzerine çalışan araştırmacıların fikir birliği yaptığı konu, 1999 senesinde meydana gelen büyük depremlerin afet yönetimi açısından Türkiye için bir milat kabul edildiği gerçeğidir. Ayrıca yapılan çalışmalarda 1999 sonrası

dönem “Uyanış Dönemi” olarak geçmektedir. İkinci milenyum olan 2000’li yıllarda başlayan afet yönetimi yeni yapılanma aşamasını temsil etmektedir. İlgili dönemde önemli gelişmelerden biri sistem içindeki kurumsal yapılanmadır. 1999 yılından önceki dönemde iki kurumca, 2009 yılına gelen süreçte ise üç farklı kurum veya kuruluş tarafından idare olunan Türkiye’nin afet yönetim anlayışı, 2009 yılındaki değişiklik ile tek kurumun idaresi ve koordinasyonu altında hayat bulmuştur. Şu anda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tek kurum olarak hizmet sunmaktadır (Şahin, 2021: 253). Bu kapsamda yönetim ve karar alma mekanizmaları tarafından afetlere yönelik yeni uygulamalar düzenlenmekte, bu konuda yeni gelişmeler kaydedilmektedir. Afet politikalarında uluslararası çapta olduğu gibi Türkiye’de de multidisipliner ekip çalışması önemini arttırmaktadır. Nitekim afetlere müdahale hizmetleri; çok aktörlü, çok faktörlü, geniş kapsamlı ve eşgüdümlü olmayı gerektirmektedir. Afetlere, birçok kurum, organizasyon ve personelin verdiği hizmetlerle müdahale edilmektedir. Türkiye’de afetlere yönelik müdahalelerin koordinasyonu İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülmektedir (AFAD, 2023).

Afetlerin ve afet yönetiminin mevcut durumu ve geleceğine yönelik çalışmalar hala devam etmektedir. Bu çalışmalar teknolojiye paralel olarak ilerlemektedir. Afetlerin geleceğine yönelik orijinal ismi “Megafault” olan Türkçe ismi “Büyük Deprem” 2009 yılında “David Michael Latt” tarafından yönetilen filmin bir sahnesinde “10 yıl içinde bir sonraki büyük depremi tahmin edecek teknolojiye sahip olacağız ve hemen sonra da depremlerin insanları büyük bir yıkıma uğratmasını ve tehlikeye sokmasını engelleyebileceğiz” şeklinde ifade edilmiştir (Megafault, 2009). Bahse konu olan film 2009 yılında gösterime girmiştir. Her ülkenin afetler konusunda yapmış olduğu çalışmalar farklılık gösterse de 2023 yılı itibariyle Türkiye’nin afet yönetimi açısından depreme tam olarak hazırlıklı olduğunu ifade etmek pek mümkün görünmemektedir.

2.2. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet; çeşitli sosyal sorunlar yaşayarak dezavantajlı duruma düşen insanlara yönelik yardım etmek, destek vermek, sorunlara çözüm üretmek, gereksinimleri gidermek ve önlemler belirlemek için yürütülen iş ve işlemler olarak açıklanabilir. Sosyal hizmet, insanı ve sorunlarını odak almaktadır. Söz konusu sosyal sorunlar; yoksulluk, engellilik, boşanma, kimsesizlik, işsizlik, göç, savaş, intihar, afet vb. konular olarak sayılabilir. İnsanların yaşadıkları sosyal sorunlar, aile, arkadaş, akraba vb. sosyal çevreyle ilgili olabileceği gibi doğal afetler nedeniyle ekolojik çevreyle de ilgili olabilmektedir.

Bu bağlamda doğal afetlerden etkilenen bireyler doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal hizmetlere muhatap olmaktadır. Nitekim herhangi bir doğal afete maruz kalan insanlar, yakınlarını kaybederek bunalıma girmekte, acil bir biçimde beslenmeye, ısınmaya ya da barınmaya ihtiyaç duyabilmekte, ailesinden birilerine ulaşmakta güçlük çekebilmektedir. Bu tür gereksinimlerin karşılanması sosyal hizmet sunulmasıyla mümkün olabilmektedir.

Sosyal hizmet kavramıyla ilgili literatürde birçok tanımın varlığından bahsetmek mümkündür. En yalın haliyle “sosyal hizmetler, sosyal alanda verilen hizmetlerdir” şeklinde özetlemekte mümkündür (Sağı, 2019: 13). Ayrıca Kut (1988: 80-82) bir meslek olarak sosyal hizmeti; *“bireyin karar verme özgürlüğünü kendi yararına kullanması açısından bilinçlenmesinde, yaşadığı çevrenin değişen sosyo-ekonomik koşullarına ve normatif sistemine uyum sağlayarak toplumda verimli bir unsur olması yönünden gerekli olan değişimin yaratılmasında müdahale edebilecek bilgi, yöntem ve becerilere sahip hatta bu tür bir müdahaleye yetkisi olan bir meslek”* olarak tasvir etmektedir. Bir başka açıdan sosyal hizmet; *“Bireylere, ailelere, gruplara ve topluma yönelik uygulamaları ve müdahale çalışmalarını gerçekleştiren, toplumsal iyilik halini arttırmak amacıyla sosyal değişime, insan ilişkilerinde sorun çözmeye, güçlenmeye katkı sağlayan disiplindir”* şeklinde tanımlanmıştır (Türk Kızılayı, 2022: 1).

Sosyal hizmetin tanımını, biyo-psiko-sosyal bakış açısıyla bireyin varlıksal bütünlüğü ve çevresi ile olan etkileşme süreci ile bu etkileşim sonucunda ortaya çıkması muhtemel psiko-sosyal nitelikli gereksinim ve problemlere odaklanan; toplum üyelerinin sağlıklı bir şekilde, yeterli ve sosyal görevlerini daha yetkin bir tarzda yerine getiren bireyler haline evrilmelerini sağlamayı hedefleyen bir meslek ve bir disiplin şeklinde yapmak mümkündür (Alptekin vd., 2017: 2). Bir başka ifadeyle sosyal hizmet; insanın doğa ve insan ile olan muhalefatinin çözümüne yardımcı amaçlayan, bu yapılacak yardımı birey, grup ve toplum seviyesinde değişim oluşturma metotlarıyla gerçekleştirmeye gayretinde olan, sosyal hizmetler, sosyal refah ve sosyal güvenlik konularındaki problemler hususunda etkinlik olan insan, toplum, sosyal hizmet ve hizmet programları hakkında bilgi ve enformasyonlarla değişme açısından yeterince eğitilmiş ve meslekî ahlak kurallarına uyumlu uygulayıcılar ve bunlara yardım edicilerin oluşturduğu bir ekibe sahip olan meslektir (Kongar, 1972: 42). Başka bir tanım da ise sosyal hizmetler, *“yoksulluktan kaynaklansın veya kaynaklanmasın toplumdaki mevcut ortalama yaşayış ve algılayış seviyesine ellerinde olmayan sebeplerle süreli veya süresiz olarak ulaşamayıp sosyal veya ekonomik yönlerden desteklenme ihtiyacı olan kişilere karşılıklı*

veya karşılıksız şekilde sunulan parasal veya ayni (mal, malzeme yardımı, rehberlik, yönlendirme, psikolojik destekleme gibi) hizmetlerdir” şeklinde ifade edilmiştir (Çengelci, 1996: 4).

Sosyal hizmet/ler; insanların iyilik durumlarının, başkalarından bağımsız olma durumlarının, kendilerine yeter duruma gelmelerinin geliştirilmesinde, aile ilişkilerinin güçlendirilmesinde ve sosyal işlevlerinin yerine getirilmesinde onlara yardımcı olmak için sosyal çalışmacılar ve diğer meslek elemanları tarafından yürütülen etkinliklerin tümü olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 2018: 22-23). Diğer bir ifadeyle sosyal hizmet/ler; sosyal devletin temel görevi olarak sosyal refah, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar ve konut hizmetleriyle insanların insan onuruna yaraşır mutlu bir yaşam sürdürmeleri için devletin ya da sosyal kuruluşların çalışanları tarafından ihtiyacı olan vatandaşlara sunulan hizmetlerdir (Seyyar, 2015: 14-15). Sosyal hizmet/ler kavramı hakkında yasal bir tanım da bulunmaktadır. Buna göre; “*Sosyal Hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü*” olarak tanımlanmaktadır (Sosyal Hizmetler Yasası (24.05.1983/2828): Md. 3/a).

Verilen tanımda sosyal hizmetlerin kişilerde ve ailelerde görülebilen, kendi bünyelerinden veya çevre şartlarından doğabilen maddi, manevi ve sosyal yoksunlukların giderilmesine veya söz konusu maddi, manevi ve sosyal gereksinimlerin karşılanmasına, sosyal sorunların en başından önlenmesine ya da bir şekilde yaşandıysa çözümlenmesine, böylelikle yaşam standartlarının iyileştirilmesine ve yükseltilmesine yönelik sistemli ve programlı hizmetlerin tümü olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda çeşitli sosyal hizmet uygulamalarından bahsetmek gerekmektedir. “Sosyal hizmet, birey, aile, grup ve topluluklara yöneldiği için en nihayetinde sosyal adaleti ve toplumsal barışı sağlamayı hedefleyen bir bilim dalı ve meslektir” (Artan & Yanardağ, 2020: 1). Bunlara ek olarak “*sosyal hizmet.... özel gereksinim gruplarının bakım ve korunmalarının toplumun sorumluluğu ve görevi olduğundan hareketle resmi, yarı resmi ve gönüllü etkinliklerle bu tür nüfus gruplarının bakımlarını, korunmalarını iş edinen, insanların yardımsız çözemedikleri bireysel ve toplumsal sorunların çözümü için geliştirilen sistemli, düzenli ve sürekli faaliyetlerdir*” (Tomanbay, 1999: 237) şeklinde tanımda bulunmak yeterlidir.

Bütün yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere sosyal hizmetin asıl unsuru insan ve temeline onu koyup yaşatan, yaşamasını mümkün kılan erdem ve ahlak perspektifli kavramlardır. Ana temelinin bu retorik üzerine inşa eden bir disiplin olan sosyal hizmet, sosyal devlet anlayışının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Devletin ya da özel kişi ve örgütlerin sosyal alanda sağladıkları hizmetler olarak kısa tanımlaması bulunan sosyal hizmetin toplumsal barışa ve sosyal adalete ulaşma ana amacıdır. Bireylerin yardım olmaksızın çözüme kavuşturamayacakları kişisel ve genel problemlerin çözümü noktasında geliştirilen sosyal içerikli bir sistem olarak sosyal hizmetler ve sosyal hizmet modelleri 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerde çeşitli kurum ve kuruluşlarca uygulanmıştır.

Geçmişten günümüze çeşitli aşamalardan geçen “sosyal hizmetler” her devirde önemini giderek artırmıştır. Türkiye’de sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimi Osmanlıdan günümüze devam etmektedir. Bu ilerleyiş çeşitli kurum ve organizasyonlar eliyle yapılmaktadır. Osmanlıdan günümüze ulaşmış çeşitli sosyal hizmet kurumları bulunmaktadır. Bu sosyal hizmet kurumları 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremleri sonrası varlığı daha yakından hissettirmiştir. 11 ili etkileyen 6 Şubat 2023 tarihli depremlerde sosyal hizmet kurumları önemli görevler üstlenmiştir. Osmanlıdan günümüze ulaşan sosyal hizmet kurumlarının mevcut varlığının önemi 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremleri ile bir kez daha ortaya çıkmıştır.

2.2.1. Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de sosyal hizmet uygulamaları, Türkiye öncesi Osmanlı Devleti dönemi ve Cumhuriyete geçiş sonrası olmak üzere iki ana eksenle ele alınabilir. Bu doğrultuda ülkemizde sosyal hizmet uygulamalarının tarihinden bahsedilmektedir.

2.2.1.1. Osmanlıdan Günümüze Sosyal Hizmet

Türkiye ve Türkiye’nin içinde bulunduğu coğrafya sosyal hizmetin bir bütün halinde yaşandığı ve kültürel dinamikleriyle içselleştirildiği bir medeniyeti içinde barındırmaktadır. Osmanlıdan günümüze pek çok somut tarihi yapı kaldığı gibi medeniyet ve kültür olarak da pek çok soyut özellik günümüze ulaştırılmıştır. Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu olan Osman Bey’in şu özellikleri Osmanlı medeniyetinin aslında bir “sosyal hizmet medeniyeti” olduğunu açıkça ifade etmektedir. “*Osmanlı İmparatorluğundaki sosyal hizmetler Selçuklu devrinin devamı niteliğindedir. Osmanlı Devleti’nin kurucusu Osman Beyden ilk Osmanlı tarih yazarlarından Neşri şu şekilde*

bahseder: “Ve Osman Gazi gayet salih Müslüman kişiydi ve adeti idi kim üç günde bir taam pişirip fukarayı ve sulehayı cem edip taam ederdi ve hem yakıncaklarını giydirep donatırdı ve dul ve avretlere daima sadaka verirdi” (Türkmen, 1987: 5). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere coğrafya olarak sosyal hizmet alanına yönelik Türkiye çok münbit bir iklimde bulunmaktadır. Sosyal hizmeti sadece Osmanlı Devleti özeline indirgemek yanlış olacaktır. Selçuklu Devletinin devamı olan Osmanlının, Selçukludan sosyal hizmetler alanında almış olduğu birçok sosyal hizmet kültürü vardır. Aynı şekilde dönemin tarih yazarı olan Neşri isimli yazarın Osman Bey’in İslam kültürünün emrettiği istikamette yaşadığını belirterek Osman Bey hakkında “salih bir kimse” olduğunu ve bir gelenek haline getirdiği “fakiri doyurmayı” adet edinmesini ifade etmiştir. Osmanlının kurucusu olan Osman Bey’in sosyal hizmetlere yönelik bu özellikleri Osmanlının temelinde sosyal hizmetler kültürünün olduğuna işaret etmektedir.

Temelinde sosyal hizmetlere ait kültürü barındıran Osmanlıda çeşitli sosyal hizmet kurumları bulunmaktadır. Bu kurumların başında vakfiyeler gelmektedir. Sosyal hizmetin Osmanlıdaki vakfiyelerine ilişkin olarak “Osmanlı devleti zamanında vakfiyeler tekâmül etmiştir” ifadesi yer almaktadır. Fatih Sultan Mehmet Döneminde çocukların korunup gözetilmesinin vakfiyeler eliyle yapılması ve bu konuda vakfiyelerin bulunması Osmanlı Devleti’nde Sosyal Hizmetin aslında bir “vakıf kültürü” olduğunu göstermektedir (Türkmen, 1987: 5).

Osmanlı döneminde sosyal hizmetler genellikle vakıflar üstüne inşa edilirken Cumhuriyet sonrası dönemde kurumsallaşarak bakanlık bünyesinde hayat bulmuştur. Vakfiyeler Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki “sosyal hizmet” kurumlarına ışık tutulurken, Genel Müdürlük şeklinde bir bakanlık bünyesinde organize olarak günümüze kadar ulaşmış çeşitli sosyal hizmet kurumları bulunmaktadır.

2.2.1.2. Osmanlıdan Günümüze Kalan Bazı Sosyal Hizmet Kurumları

Osmanlı İmparatorluğundan günümüze gelene kadar sosyal hizmetler kurumsal açıdan çeşitli birikimler elde etmiştir. Kurumsal anlamda bu birikimlere ait günümüzde varlığını devam ettiren çeşitli sosyal hizmet kurum ve kuruluşları bulunmaktadır.

2.2.1.2.1. Darüşafaka

Darüşafaka Kurumu “Ders aletlerinin parasız verildiği” sosyal hizmet kurumudur. Darüşafaka “yoksul ve yetim Tük-İslam çocuklarının eğitim görmesini gaye edinmiştir” (Türkmen, 1987: 16). Darüşafaka çeşitli yerlerde başkanlık olarak geçerken bazı

kaynaklarda Darüşşafakadan cemiyet olarak bahsedilmektedir. Darüşafaka Başkanlığının ilk amacı “okumaya hevesli kişilere bazı umumi bilgiler vermek ve okuma yazma öğretmek” şeklinde ifade etmek mümkündür (İnce, 1992: 7).

Darüşşafaka Cemiyetinin tarihi geçmişine bakıldığında “Yusuf Ziya Paşa” başta olmak üzere “Gazi Ahmed Muhtar Paşa” ve “Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa” ile birlikte “Sakızlı Ahmet Esat Paşa” ve “Ali Naki Efendi” gibi isimler tarafından “Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye” ilk ismiyle 30 Mart 1863 tarihinde Sultan Abdülaziz Han’ın fermanı ile kurulmuştur. Amacı; geri kalmış, yoksul olan vatandaşın eğitim-öğretimini desteklemektir. Dernek aynı zamanda Türkiye tarihinin eğitim – öğretim alanındaki ilk sivil teşkilatlanmalarından birinin örneğini oluşturmuştur. (Darüşşafaka Cemiyeti, 2023)

Geçmişten günümüze Darüşşafaka Cemiyeti; misyon ve vizyonunun gerekli kıldığı, ahlaki ve vicdani değerlere bağlılık gösterdiğini 17 Ağustos depreminden etkilenen depremzede 41 öğrencinin cemiyet bünyesinde bulunan okullara sınavsız bir şekilde alınmasıyla göstermiştir. 1997-2007 tarihleri arasında şehit asker veya polis çocuğu 78 öğrenciyi bünyesinde bulunan okuluna sınavsız bir şekilde kabul etmiştir. Bunun yanında 2008 yılında Bingöl’de yaşanan büyük depremde 108 depremzede öğrenciye belirli bir vakte kadar Darüşşafaka bünyesinde konaklama imkanı sunulmuştur (Darüşşafaka Cemiyeti, 2023).

Ayrıca 2023 yılında 11 ili etkisi altına alan 06 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinde Darüşşafaka Cemiyeti depremzede öğrencilere yönelik çalışma başlatmıştır. TRT habere göre, Darüşşafaka Cemiyeti 06 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremin ardından, 11 ili kapsayan bölgede yaşayan çocuklar için harekete geçmiştir. İlk olarak Darüşşafaka talebelerinin her yaştan ve her sınıftan depremzede arkadaşlarını misafir statüde bünyesinde bulunan okullara kabul etmiştir. Cemiyet 2023 Mayıs ayı içerisinde deprem bölgesinde yaşayan 4. sınıf öğrencilerine sınav düzenlemiştir. Bu sınavla 100 çocuk sekiz sene süreyle burslu cemiyet bünyesinde eğitime başlamıştır (Sayın, 2023, Şubat 2). Görüleceği üzere cemiyet geçmişten günümüze gelen kendi öz değerlerine sahip çıkarak misyon ve vizyonunun gerektirdiği duruşu sergilemiştir.

2.2.1.2.2. Darülaceze

Darülaceze başkanlığı Osmanlıdan günümüze kalmış bir sosyal hizmet kurumudur. Kurumun sosyal hizmet alanındaki tarihsel gelişimine bakıldığında; sokaklarda dilencilik yapan çocuklar ile engeli bulunan erkek ve kadınların dilencilik

yapmaktan kurtarılması, güçleri erdiğince çalışıp çabalayarak geçinebilmelerinin önü açılması amaçlanmıştır. Kurum İstanbul’da kurulmuş bir yurt statüsündedir. Kurum 2 Şubat 1896 tarihinden bu yana sosyal hizmet alanındaki sorumluluğunu yerine getirmeye görev edinmiştir (Türkmen, 1987: 17).

Kendi internet sitesinde yayınlanan habere göre, Darülaceze başkanlığının yaklaşık 125 senelik tarihi bulunmaktadır. Kurulduğu günden bu zamana varıncaya kadar kurumun tüm ihtiyaçları hayırseverlerin desteği ile karşılanmıştır. Devlete bağlı bir oluşum olmasına rağmen devlete yük olmayarak varlığını devam ettirmiştir. Darülaceze kurulduğu günden bu yana kendini oluşturan felsefesinden taviz vermeden devlet güvenliğinde ve yerel yönetim dinamikliğinde, özel ve de tüzel bireylerin birikimine ve finansmanına açıktır. Darülaceze’nin “Yaratandan ötürü yaratılana saygı” misyonunun birleştirici gücüyle ortaya çıkmıştır. Bu kuvvetle sevgi ile “veren ile alan kişinin oluşturduğu” şeffaf, kudsi bir sosyal yardım ve dayanışma havuzudur. Darülaceze; bağışçı kişileri, gönüllü bireyleri, çalışan görevlileri ve acezeleri ile büyük bir aile olmuştur. Darülaceze darda kalan ve sıkıntıda bulunulduğunda sığınılacak bir liman, varlıklı olduğunda ise destek verilecek ilk kurum olmuştur. Darülaceze unutulmaya mahkum edilmiş değerleri ve taşıdığı yardımlaşma ve dayanışma timsali olma vasfı ile maddi ve manevi gönülden bir şekilde ödenen primlerce yoksul vatandaşların yaşam sigortası olmuştur (Darülaceze Başkanlığı, 2023)

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremde ise 125 yıldır varlığıyla sosyal yardım ve dayanışmanın sembolü olan Darülaceze Başkanlığı aciz duruma düşen aceze vatandaşlara yardımcı olmuştur. Darülaceze Başkanlığı 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerde depremzede vatandaşlara yardımını esirgememiştir. Kurumun kendi internet sitesinde; Darülaceze Gönüllülerinin deprem bölgesine yapılması planlanan yardımlar için toplandığı ifade edilmiştir. Gönüllü bireyler ile bir araya gelinen toplantıda “Hep Birlikte Başaracağız” sloganı ile yardım çalışmaları başlatmıştır (Darülaceze Başkanlığı, 2023)

2.2.2. Günümüzde Sosyal Hizmetlerin Mevcut Durumu

Osmanlı döneminde olduğu gibi cumhuriyet sonrası dönemde de sosyal hizmetler alanında çeşitli mesafeler kat edilmiştir. Eskiden “kolda sepetle yapılan bir hizmet” olarak tarif edilen sosyal hizmet mesleği artık bilimsel metodolojisi bulunan, uygulanması ve uygulaması beceri gerektiren bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Kuntbay, 1961: 19-

20). Sosyal hizmetlerin bir disiplin olması beraberinde eğitim faaliyetlerini de getirmektedir.

Türkiye’de “sosyal hizmet eğitimi” 1960’lı yıllarda başlamıştır. 1959 yılında “Sosyal Hizmetler Enstitüsü” kurulması ile akademik anlamda sosyal hizmetlere yönelik büyük bir adım atılmıştır. “Sosyal Hizmetler Enstitüsü” 7355 sayılı “Sosyal Hizmetler Enstitüsünün Kurulmasına Dair Kanun” hükmüne göre çıkarılmıştır. Kanun maddeleri içinde yer alan “sosyal hizmet mütehassısları ile sosyal yardımcıları yetiştirmeye mahsus yüksek ve orta dereceli öğretim yapmak üzere bir ‘Sosyal Hizmetler Akademisi’ tesis etmek” ifadesi “sosyal hizmet eğitiminin” temelini oluşturmaktadır (Karataş & Erkan, 2002: 6). Türkiye’de sosyal hizmetin mevcut akademik ve eğitsel bir disiplin olarak okutulmasına bakıldığında; 1960’lı yıllarda Birleşmiş Milletler (BM) teşkilatı danışmanları sosyal hizmetlerin yeniden kurumsallaşması çalışmalarına başladığı görülmektedir. 1961 yılında yapılan Anayasa ile birlikte hayatımıza giren “sosyal devlet” ilkesini, “sosyal hizmet eğitimi ve sosyal hizmetler” açısından dönemin en önemli armağanı saymak mümkündür (Karataş, 2002: 6-7).

Türkiye’de sosyal hizmetin akademik anlamda kurumsallaşmasıyla birlikte çeşitli metod ve yöntemlerinin olmasını gerektirmiştir. Metodoloji ve yöntem beraberinde lisans ve önlisans düzeyde eğitsel bazı çalışmaları gerektirmiştir. Kanunla kurulan “Sosyal Hizmetler Enstitüsü” “sosyal hizmet mütehassısları” yetiştirme görevini 1961 yılında “Sosyal Hizmetler Akademisi” kurarak gerçekleştirmiştir. Akademi ilk mezunlarını 1965 yılında vermiştir. 1967 yılında Hacettepe Üniversitesine bağlı Sosyal Çalışma Yüksekokulu açılmıştır. 1982 yılında ise Akademi ile Sosyal Çalışma yüksekokulu birleştirilmiştir. Bu birleşim neticesinde Hacettepe Üniversitesine bağlı “Sosyal Hizmetler Yüksekokulu” açılmıştır (Akyıldız, 2020: 292). Bunun yanında eğitim kurumlarından mezun olan sosyal hizmet personellerine ihtiyaç olmuştur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1963-1967) sosyal hizmetler alanındaki personel açığı “Sosyal hizmetler alanında yetişmiş personel olmadığından, personel yetiştirilmesine önem verecek ve kurulmuş bulunan Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu geliştirilecektir” şeklinde ifade edilmiştir (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 1963: 424). Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında sosyal hizmetler alanındaki personel yetersizliği ve bu kapsamda yapılacak “sosyal hizmet eğitiminin” önemi üzerinde durulmuştur. İstihdam edilecek sosyal hizmet personellerinin bağlı bulunacakları bir kurum olması gerekmektedir. Bu kapsamda 1963 yılında sosyal hizmetleri “daha aktif” uygulayabilmek

amacıyla “Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. “Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü” “Sağlık ve Sosyal Yardımlar Bakanlığına” bağlı olarak görev yapmıştır (Türkmen, 2015: 93).

Günümüze gelinceye kadar kurumsallaşmaya yönelik Sosyal Hizmet kavram ve örgütlenmeleri ile çeşitli dönemlerden geçmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) kendi internet sitesinde bu evrelerden şu şekilde söz etmektedir (ASHB, 2023):

- 1986 yılında 3294 sayı numaralı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu” ile sosyal yardımlara yönelik “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF)” kurulmuştur. Fon sosyal yardımlara yönelik kalıcı çözümler sunmayı amaçlamıştır. Fon ile yürütülen sosyal yardım alanındaki faaliyetler Sosyal “Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV)” vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.
- 2004 yılında “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Kurulan bu genel müdürlük SYDTF kullanılarak bazı sosyal yardım programları yürütmüştür.
- 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı “Engelliler Hakkında Kanun” çıkarılmıştır. Kanunla ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı faaliyet alanını oldukça genişletmiştir.
- 2011 yılında 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü”, “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü”, “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü”, “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu”, “Özürlüler İdaresi Başkanlığı” ve “Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğünün” faaliyetleri; “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” şemsiyesi altında birleştirilmiştir.
- 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi bünyesine geçiş ile birlikte 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” ile “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı” birleştirilmiştir. Bu iki bakanlık “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” adını almıştır. 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Bakanlığın yetkileri, görevleri ve sorumlulukları belirlenmiştir.
- 21 Nisan 2021 tarihli ve 31461 Sayılı Resmi Gazetede “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütülmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı

Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” yayınlanmıştır. Bu kararnameyle “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” ikiye ayrılmış olup “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” ve “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı” isimli iki bakanlık kurulmuştur.

Görüldüğü üzere sosyal hizmet eğitsel, kurumsal ve özerklik anlamında birçok süreçten geçmiştir. Bu süreç hala devam etmektedir. Sosyal hizmetler, sosyal alandan bünyesinde bir çok organizasyon bulundurmaktadır, Kurumsal açıdan sosyal hizmetler son dönemde müstakil bir bakanlık olarak işlev görse de içinde kapatılan bir çok genel müdürlük ve başkanlık bulunmaktadır. Son yapılan değişiklik ile iki bakanlığın ayrılması sonucu ASHB olarak çalışmalarına devam etmektedir. Bu birleşme ve ayrılmalar bazen tecrübe olsa da bazen zaman kaybı olarak karşımıza çıkmıştır.

2.2.3. Bazı Sosyal Hizmet Uygulamaları

Sosyal hizmetin kurumsal anlamda bir değer ifade etmesi onun uygulamaya dönük olmasıyla ilgilidir. Bu bağlamda sosyal hizmet uygulamalarını doğru ifade edecek kaynak Sosyal Hizmetler Yasasıdır. Yasada sosyal hizmetin uygulamaya dönük yapısına ilişkin şunlar ifade edilmiştir: Sosyal hizmet kişilerde ve ailelerde görülebilen, kendi bünyelerinden veya çevre şartlarından doğabilen maddi, manevi ve sosyal yoksunlukların giderilmesine veya söz konusu maddi, manevi ve sosyal gereksinimlerin karşılanmasına, sosyal sorunların en başından önlenmesine ya da bir şekilde yaşandıysa çözümlenmesine, böylelikle yaşam standartlarının iyileştirilmesine ve yükseltilmesine yönelik sistematik ve programlı hizmetlerin tümü olduğu anlaşılmaktadır (Sosyal Hizmetler Yasası (24.05.1983/2828): Md. 3/a). Bu doğrultuda sosyal hizmetlerin çeşitli uygulamaları bulunmaktadır. Söz konusu sosyal hizmet uygulamaları psiko-sosyal destek, danışmanlık ve rehberlik, sosyal yardım, aile birleştirme, barınma hizmetleri, ayni bağış kabulü ve depo hizmetleri olarak belirtilebilir.

2.2.3.1. Psiko-Sosyal Destek Hizmeti

Sosyal Hizmet uygulamalarının başında psiko-sosyal destek hizmetleri gelmektedir. “Psiko-sosyal” kavramı tanım olarak “birbirini sürekli etkileyen psikolojik ve sosyal etkilerin hareketli ilişkisi” olarak özetlenmektedir (ASHB, 2023). “Psiko-sosyal destek” kavramı ise “kriz durumlarında iç dünya ve çevresel etkilerin arasındaki bu ilişkiyi, kişinin uyumunu ve başa çıkmasını kolaylaştıracak biçimde düzenlenmesine destek olan çalışmaları kapsamaktadır. Psiko-sosyal destek çalışmaları, bireylerin yanı

sıra toplumun psikolojik uyum ve iyilik halini de desteklemeyi amaçlar” (Türk Eğitim Derneği Üniversitesi, 2023) şeklinde ifade edilmiştir.

Psiko-sosyal destek hizmeti, bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Bu uygulama, insanların yaşadıkları yıkıcı bir olay sonucunda gösterdikleri olumsuz bazı duygusal tepkilere yanıt vermek amacı taşımaktadır. Afet durumlarında psiko-sosyal destek hizmetini afet sonrasında ortaya çıkabilmesi muhtemel psikolojik uyumsuzlukların ve bozuklukların önlenmesi, aile ve toplum seviyesindeki yaşanan ilişkilerin yeniden hayata geçirilmesi, geliştirilmesi, etkilenen kişilerin ‘normal’ yaşamlarına kaldıkları yerden devam etmesi ve yaşamlarına geri dönme aşamasında kendi kapasitelerinin farkına varmaları ve güçlü hale gelmelerinin sağlanması, toplumda gelecek zamanda ortaya çıkma ihtimali olan afet ve acil durumlarla “başa çıkma/iyileşme/toparlanma” kabiliyetlerinin artırılması ve yardım çalışanlarına destek sağlanmasını içeren ve afet döngüsünün bütün sürecinde yürütülen, birden çok disiplinli hizmetlerin bütünü olarak tanımlamak mümkündür (ASHB, 2023).

Bu bağlamda psiko-sosyal destek; “psikolojik ya da psikiyatrik tedavi amacı gütmeyen” bir alan olması oldukça önemlidir (Geçici Koruma Yönetmeliği: Md. 3/1-r). Belirtilen tanımda psiko-sosyal destek hizmeti; acil durum ve afetlerde ortaya çıkabilecek ve psikolojik veya psikiyatrik tedavi gerektirmeyecek düzeyde olan psikolojik uyumsuzluk ve bozuklukları önlemeyi ve aile ilişkileri ile toplumsal ilişkilerin yeniden kurulması ve geliştirilmesini, afetlerden etkilenen bireyleri normal yaşamlarına dönmeleri sürecinde kapasiteleri hakkında farkındalık geliştirmeleri ve güçlendirmelerini amaçlayan, aynı zamanda daha sonra meydana gelebilecek afetlere yönelik baş etme, iyileşme, toparlanma vb. hazırlık çalışmalarını ve afet çalışanlarını da desteklemeyi içeren, afet öncesinde, afet sırasında ve afet sonrasında yürütülen multidisipliner hizmetler toplamı olarak açıklanmaktadır.

Psikos-sosyal destek hizmetleri bazı kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarınca yürütülmektedir. Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra uluslararası organizasyonlarda “psiko-sosyal destek” hizmetleri yürütmektedir. Bu kapsamda 2011 yılında başlayan Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göç hareketi özelinde Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşunun (IOM) psiko-sosyal destek hizmetleri kapsamında Mobil Psiko-sosyal Destek Ekipleri (MPSS) hizmeti bulunmaktadır. MPSS ekipleri, çok fazla sayıda mülteci topluluğun ve bilhassa kırılgan durumda olan bireylerin yaşadığı coğrafyada konumlanmıştır. Faaliyet ve eylemler her bir göçmen ve ev sahibi

kitlenin ihtiyacı kapsamında belirlenmektedir. Bu bağlamda yetişkinler ve çocuklar özelinde psiko-sosyal destek çalışmaları sağlanmaktadır (BM, 2023).

Türk Kızılay'ı tarafından sunulan psiko-sosyal destek hizmetleri uygulaması, 1999 yılında yaşanan Marmara ve Düzce depremi ile başlamıştır. Bu depremlerde Türk Kızılay'ı ile Uluslararası Kızılhaç ve Kızılhaç Dernekleri Federasyonu öncülüğüne psiko-sosyal destek çalışmaları yürütülmüştür. Ayrıca Türk Kızılay'ı bünyesinde psiko-sosyal destek hizmetleri uygulaması “Afet Müdahale ve Yardımlar Yönetimi Bölümü” içerisinde bulunan “Psiko-sosyal Birimi” tarafından çalışmalarını sürdürmektedir (Türk Kızılay, 2008).

Afetlerde Psiko-sosyal destek faaliyetleri yürüten bir diğer organizasyon “Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliğidir” (APHB). Birlik “Türkiye Kızılay Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği” tarafından “16 Mayıs 2006” tarihinde imzalanan protokol ile “toplum psikolojisini olumsuz etkileyen afetler ve kriz durumlarında psiko-sosyal müdahalelerin yürütülmesi amacıyla” oluşturulmuştur. Birliğin sekreteryasını Türk Kızılay'ı yürütmektedir (Türk Kızılay, 2008).

2.2.3.2. Danışmanlık ve Rehberlik

Danışmanlık ve rehberlik hizmeti bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Nitekim çeşitli sorunlar yaşadıklarında insanlar karmaşa yaşayabilmektedir. İnsanlar kafa karışıklığı, öngörüsüzlük, seçeneklerin çeşitli olması, belirsizlikler vb. durumlar yaşadıklarında kendilerine hangi durumda neler yapılması gerektiği, kaynak ve imkânlar hakkında bilgilendirme yapılması, yol yordam gösterilmesi, birtakım kurumlara ya da personele yönlendirme yapılması vb. gereksinimler duyarlar. Bu gereksinimleri hiç kuşkusuz alanında yetkin personel tarafından sunulan danışmanlık ve rehberlik hizmetleriyle sağlamak mümkün olmaktadır. Bu anlamda danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, “bireylerin yaşamlarıyla ilgili sorunlar yaşadıklarında kendilerine bilgilendirme, bilinç kazandırma, yönlendirme, motive etme, destekleme, yol gösterme ve örnek olma gibi içeriklerle yardımcı olmak” şeklinde ifade edilmektedir (Sağı ve Aşkın, 2021: 123). Tanımda anlaşılacağı üzere sorun yaşayan insanlara bilgilendirme, bilinçlendirme, yönlendirme vb. içerikli yardım etkinlikleri sıralanmaktadır. Bu anlamda bilişsel karmaşalar yaşayan insanların bir uzman aklı rehberliğinde doğru düşünmeye sevk edilmekte oldukları ileri sürülebilir.

2.2.3.3.Sosyal Yardım

Sosyal yardımlar, yoksulluk, işsizlik, afet ve acil durumlarda insanların beslenme, ısınma, giyinme, uyuma vb. fizyolojik ihtiyaçlarını gidermek amacıyla maddi ve mali yönlü aktarımlar olarak belirtilebilir. Yavuz (2014: 61), sosyal yardım tanımına ilişkin olarak sosyal yardımları “geçinme güclüğü içinde olan ve toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşılaşan kişilerin, yoksul ve az gelirli insanların veya sosyal grupların yaşamlarının güvence altına alınması konusunda devlet tarafından yapılan yardımlar” şeklinde ifade etmektedir. Tanımdan anlaşılacağı üzere, sosyal yardımların az gelirli olan, geçinme güclüğü yaşayan ya da yoksul olan bireylere yaşam kalitelerini korumak amacıyla devletçe yapılan yardımlar olduğu belirtilmektedir. Burada sosyal yardımların devlet tarafından yapıldığı vurgulanmaktadır. Oysaki sosyal yardımlar başka sosyal hizmet örgütleri tarafından da yapılmaktadır. Nitekim sosyal yardımların devlet dışı aktörler olarak sivil toplum örgütleri (dernekler, vakıflar ve sendikalar) ve uluslararası örgütler (AB, BM, IOM, ILO) tarafından da yoksul birey ve ailelere yönelik sunulan, aynı ve nakdi türde, geçici ve sürekli olmak üzere çeşitli formlarda yapılan maddi ve mali aktarımlar olarak açıklanmaktadır (Sağı ve Aşkın, 2021: 116).

Dünya Bankası (DB) sosyal yardımı, “yoksul hane halklarına yönelik hedefler ve gelir testi yöntemi ile yapılan nakdi yardım” şeklinde ifade etmiştir (Ringold ve Kasek, 2007: 4). Yapılan bilgilendirmeler ışığında sosyal yardımların devlet, sivil toplum örgütleri ve uluslararası örgütler tarafından ekonomik anlamda zor süreçler yaşayan bireylere ya da ailelere yönelik birçok tür ve formatta (Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği: Md. 6) verilen insani yardımlar olduğu anlaşılmaktadır. Sosyal yardımların süreli-süresiz, ayni-nakdi, kamusal-sivil vb. türleri de bulunmaktadır (Tomanbay, 1999: 251). Bu anlamda ülkemizde sosyal yardımların geniş bir yelpazeye sahip olduğu belirtilebilir.

Bu yelpaze içerisinde yer alan önemli bir uygulama da Aile Destek Programı uygulamasıdır. ASHB’ye bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü sosyal yardım kapsamında “Aile Destek Programı” yürütmektedir. Bu programın en güncel haliyle Haziran 2022-Mayıs 2023 tarihleri arasında en çok 12 ay olacak şekilde haneye içinde bulunan kişi başı tutara göre farklı yardım tutarları ile aylık desteklemeler yapılmaktadır. “Aile Destek Programı” başvuruları e-devlet üzerinden veya kişi nerede ikamet ediyorsa o il ya da ilçede bulunan “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı” aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Aile Destek Programı başvurularından geçerli olanlar

hanede bulunanların sosyoekonomik durumu ve gelir düzeyinin belirlemesi amacıyla ilgili bilgiler SYDV'lere iletilecek olup hanelerden 3294 sayı numaralı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” kapsamında bulunanlar, takip eden ödeme döneminde “Aile Destek Programı” kapsamındaki ödemeden faydalanacaktır. Hak sahipliği bulunan hanelere yapılacak yardım tutarları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir (ASHB, 2023).

Çizelge 3.4. Aile Destek Programı Ödemesi

	Kişi Başı Aylık Gelir Aralığı Bilgisi (TL)	Aylık Sağlanacak Destek Tutarı (TL)
1.	450 TL ve altındaki	1.250 TL
2.	450 TL – 911,15 TL	1.100 TL
3.	911,15 TL – 1372,30 TL	950 TL
4.	1372,30 TL – 2835,60 TL	850 TL

Bin 250 TL'den başlayıp 850 TL ye kadar değişen aralıklarla 12 ay süreyle ödenecek bu tutarlar “Aile Destek Programı” kapsamında yapılacak sosyal bir yardımdır. 12 aylık dönem Haziran 2022 tarihinde başlayıp Mayıs 2023 tarihinde sona ermektedir. Programa başvurusu kabul edilen başvuru sahiplerine son ödeme Haziran 2023 tarihine kadar ödemeler yapılacak olup Temmuz 2023 tarihinde ilgili aile destek programı sona ermektedir (ASHB, 2023). Ayrıca yine ASHB bünyesinde bulunan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüne hizmete sunulan “Aile Destek Programı” altında “Çocuk Destek Bileşeni” isimli bir sosyal yardım çalışması bulunmaktadır. Adı anılan bu sosyal yardım yukarda belirtilen “Aile Destek Programına” başvurusu kabul edilip ödeme yapılacak ailelere ek bir ödeme sağlamaktadır. Bu ek ödeme ile hak sahibi ailelere ödenecek ek destek tutarları hanedeki çocuk sayısına göre belirlenmektedir. Aile çocuk sayısına göre aylık yapılacak ek yardımları gösteren tablo aşağıdaki gibidir (ASHB, 2023).

Çizelge 3.5. Aile Destek Programı Ek Ödemesi

	Ailedeki Çocuk Sayısı Bilgisi (TL)	Aylık Sağlanacak Ek Destek Tutarı (TL)
1.	1-2 çocuklu aileler	350 TL
2.	3 çocuklu aileler	450 TL
3.	4 çocuklu aileler	550 TL
4.	5 çocuklu aileler	650 TL

650 TL'den 350 TL'ye kadar sosyal yardım kapsamında aylık sağlanacak bu ek ödemeler 12 süresince ödenmektedir. “Aile Destek Programına” başvurusu kabul edilen başvurululara yapılacak olan bu ek ödemenin son ödeme tarihi Haziran 2023 olup bu tarihe kadar tutarlar hak sahiplerinin hesaplarına yatırılacaktır. Aile Destek Programında olduğu gibi bu ek ödeme de Temmuz 2023 tarihinde sona erecektir. Sosyal Yardımların güzel bir örneği olan “Aile Destek Programı” ile ailelere, “Çocuk Destek Bileşeni” ile bu programdan faydalanan ailelerin çocuklarına ek ödemelerin ayrıca verilecek olması oldukça önemli bir çalışmadır. Sosyal yardımlarda ailenin sosyo-ekonomik durumunun göz önünde bulundurulmasının yanında ailedeki çocuk sayısını da dikkate alınması bakanlığın çocukların geleceğine verdiği önemi göstermektedir.

2.2.3.4.Sosyal Koruma

Sosyal koruma, çocuk, engelli, yaşlı ve kadınlara yönelik ihmal, istismar, şiddet, afet ve acil durumlarda uygulanmaktadır. Bu uygulama, temel ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çeken, başkalarının ilgi ve yardımına ihtiyaç duyma durumunda ve sürecinde devreye konulmaktadır (Şeker, 2015: 52). Ayrıca sosyal koruma;

“bireylere, ailelere, özellikle yoksul, korumasız kişilerin ve çocukların sosyo-ekonomik problemler, krizler ve şoklarla başa çıkmalarına, iş bulmalarına, üretkenliği arttırmalarına, çocukların sağlık ve eğitimlerine yatırım yapmalarına ve onların korunmalarına yardımcı olan bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda kurulan sosyal koruma programları dünyanın en savunmasız yoksul insanlar için beşerî sermayeyi arttırmayı amaçlamaktadır. Sosyal koruma programları ve sistemleri, yoksul ve savunmasız insanlara, kendilerine ve ailelerine yoksulluktan kurtulma, yaşamlarını iyileştirme fırsatı sunarak toplumun üretken bireyleri olma fırsatını sunan dönüştürücü bir yapıya sahiptir”

şeklinde tanımlanmaktadır (Karadeniz, 2022: 88). Sosyal koruma uygulaması, yetkili idari (Sosyal Hizmetler Yasası: Md. 22) ya da adli mercilerin (Çocuk Koruma Yasası: Md. 5/1-c) onay ve kararları doğrultusunda ihtiyaç duyan bireyin sorumlu yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında yetiştirilmesi, gözetilmesi, bakılması ya da barındırılması biçiminde işlemektedir (Tomanbay, 1999: 158).

Belirtildiği üzere sosyal koruma, ilgili sosyal grupların sosyal tehlikelere karşı korunması olarak açıklanmaktadır. Sosyal koruma hizmeti, özellikle korunma ihtiyacı olan çocuklara, refakatsiz çocuklara, şiddet mağduru kadınlara, bakım ihtiyacı olan yaşlı ve engellilere, sığınma arayan göçmenlere ve afetzedelere yönelik sunulmaktadır (Sağl

ve Aşkın, 2021: 129). Bu anlamda afet durumlarında hızlı, etkili ve işlevsel uygulanabilen sosyal koruma uygulamalarının özellikle korunma ihtiyacı olan çocuklar üzerinde etkisi yadsınamaz. Çocuklar her durum ve koşulda sosyal hizmetlerin önceliği konumunda yer almaktadır. Sosyal koruma aynı zamanda evrensel insan hakkı olarak betimlenmesinin yanında yoksul dünyadan ari olan bir dünyanın da ön şartıdır. Bununla birlikte sosyal koruma ‘gıda, beslenme, eğitim ve sağlık hizmetlerine’ ulaşılmasına yardımcı olmaktadır (Huongo & Russell, 2023: 3).

Sosyal koruma kavramı beraberinde bir mali külfeti de gerektirmektedir. Bu mali külfete ilişkin olarak 23.12.2023 tarihli 45744 sayılı TÜİK, 2021 yılına ait Sosyal Koruma İstatistikler Bültenine göre; 2020 yılına göre 2021’de sosyal korumaya ayrılan harcamalar yüzde 19,9 artmış olup 785 milyar 662 milyon liraya ulaştığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca emekli/yaslılara en çok yardım yapılan kesim olduğu bilgisi verildi. Sosyal korumaya ayrılan harcama tutarının yüzde 98,7’lik kısmını “775 milyar 401 milyon lira” ile sosyal koruma yardımlarına ayrıldı. Sosyal koruma yardımları içerisinde ise en fazla harcama kalemini “353 milyar 592 milyon lira” olarak emekli/yaslılara yapılan harcamalar aldı. Bu rakamı “242 milyar 136 milyon lira” ile hastalık/sağlık bakımına ayrılan harcamalar sürdürdü. Sosyal korumaya ayrılan harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) arasındaki payı 2021 senesinde yüzde 10,8 olarak gerçekleşmiştir.

Sosyal korumaya kapsamında yapılan yardımların yüzde 64,8’i nakdi (parasal) olarak gerçekleşmiştir. Nakdi yapılan yardımların en yüksek payını yüzde 70,1 ile emekli/yaslılar kesimine yapılan sosyal yardımlar oluşturmuştur. Bunu sırasıyla oransal anlamda yüzde 17,6 ile dul/yetimlere yapılan yardımlar ve yüzde 5,7 oranıyla işsizliğe ayrılan yardımlar izlemiştir. Türkiye’de sosyal koruma kapsamına yönelik emekli/yaslı ile dul/yetim ve de engelli/malul maaşı verilen birey sayısı 2020 senesinde 14 milyon 288 bin olarak tespit edilmişken, 2021 yılında yüze 2,4 artış göstererek “14 milyon 624 bin” kişiye yükselmiştir. Sosyal korumaya yönelik ödenen maaş yardım miktarı açıklanacak olursa bu miktar 2020 yılında 14 milyon 979 bin olarak gerçekleşmişken, 2021 yılında bu sayı 15 milyon 362 bine çıkmıştır (TÜİK, 23 Aralık 2022).

Sosyal koruma çeşitli alanlarda uygulanabilir. Bu alanların başında sağlık gelmektedir. İlk başladığı günden bu yana, 14 Haziran 2023 tarihi itibarıyla DSÖ’ye bildirilen haliyle 6 milyon 943 bin 390 ölüm vakası bulunmaktadır. Bu rakam dahil olmak üzere toplam 767milyon 984 bin 989 doğrulanmış COVID-19 vakası gerçekleşmiştir. 12 Haziran 2023 tarihi itibarıyla toplam 13 milyar 397 milyon 334 bin 282 doz aşı yapılmıştır (DSÖ, 17 Haziran 2023). Türkiye’de ise 3 Ocak 2020 tarihinden 14

Haziran 2023 tarihine kadar DSÖ'ye bildirilen 101 bin 419 vefat ile birlikte 17 milyon 4 bin 677 doğrulanmış COVID-19'a ait vaka gerçekleşmiştir. Türkiye'de 28 Ocak 2023 tarihi itibarıyla toplam 139 milyon 694 bin 693 doz aşı yapılmıştır (DSÖ, 17 Haziran 2023).

Bütün dünyayı kısıpına alan COVID-19'un bu kadar fazla sayıda ölüme sebep olmasına paralel olarak sosyal korumayı da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda konu değerlendirilirse COVID-19 isimli salgının tahrip edici etkilerine karşı alınan küresel düzeydeki tedbirler, sosyal korumanın ne denli güçlü bir mekanizma olabileceğini göstermiştir. 200'ün üzerinde ülke ve bölge, sosyal korumayı artırma çalışmasına ve çocukları ve aileleri de desteklemeye dönük yeni programlar icra etmeye başlamış veya bünyesinde bulunan mevcut programları hızlı bir şekilde COVID-19'a uyumlayarak totalde yaklaşık 4.000 politik tedbir almıştır. Oldukça fazla ekonomik sorunlar çeken veya insani olarak acil durumlarda bulunan aileler için sosyal koruma adeta bir “*can yeleği*” olacaktır (Huongo & Russell 2023: 3).

2020 yılından 2021 yılına geçildiği süreçte Türkiye'de sosyal koruma yardımları kapsamında yapılan yardım miktarlarında artış olmuştur. Bu sosyal yardımlar içerisindeki en yüksek payın yaşlı bireylere verildiği görülmektedir. 2020 yılında başlayan COVID-19 süreciyle ilgili hassas risk grubunda yaşlılar bulunmaktadır. Süreçle ilgili “yaşlılar hem sahip olduğu yaş noktasında risk grubu içerisinde bulunmakta hem de taşıdığı sağlık problemleri ve toplum düzeyinde sahip oldukları sosyal konumları itibarıyla, onların COVID-19 hastalığının olumsuz yöndeki etkilerine daha çok maruz bırakılmasına ve daha zor şartlarda tecrübe etmesine neden olabilmekte” olduğu ifade edilmiştir (İnce, 2020: 187). Bununla birlikte TÜİK raporuna göre 2021 yılında sosyal yardımlar içindeki en büyük payın yaşlı bireylere yapılan yardımlar olması Türkiye'nin COVID döneminde yaşlılara yapılan sosyal yardımların can kurtarıcı bir uygulama olduğunu göstermektedir.

2.2.3.5.Aile Birleştirme

Türk Dil kurumu sözlüğüne göre aile “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Tanımdan da anlaşılacağı üzere evlenme ile oluşan bir birlik olan aile toplum içindeki en ufak düzeydeki topluluktur. Diğer bir ifade ile aile “yakın olan başka biri ile hayatını sürdüren ve bir mekânı paylaşan, iki veya daha fazla bireyleri içeren, bazı duygusal bağların kurulduğu, birbiriyle ilgili sosyal durumlar, roller ve görevlerin üstlenildiği, sevgi, ait olma duygularının paylaşıldığı” kavram olarak

da tanımlanabilmektedir (Allender & Spradley, 2005). Aile, aynı zamanda “yapısal ve fonksiyonel örgütlenmiş açık bir sistemdir” ve aile “toplumun en küçük birimi” olarak ifade edilmektedir (Erol & Sezer, 2015: 13). Bir sistem olarak aile “içinde bulunduğu kültürel yapının, topluluğun bir alt sistemi” olarak ifade edilmiştir (Aktaş, 2004: 2). Anlaşılabacağı üzere aile bir sistemdir ve bu sistemin üstünde kültürel yapı bulunmaktadır. Aynı zamanda fonksiyonel ve yapısal olan bu sistem toplumdaki en ufak birimdir.

Sosyal hizmetler açısından uygulayıcı bir sistem olarak aile “sosyal hizmetin müdahale odağında da önemli bir yer tutan sistem olarak” ifade edilmektedir. Sosyal hizmetin odak noktası olması sebebiyle aile sistemi fonksiyonel bir görev görmektedir. Sosyal hizmetler disiplini aile sistemi içindeki görevini günümüz dünyasında yaşanan ekonomik problemlerle, küreselleşmeyle aile sistemine olumlu ve olumsuz şekilde aileyi doğrudan doğruya etkilemesine rağmen yürütmektedir. Bu görevi üstlenirken toplumda bulunan ihtiyaç sahibi kişilere destek olmak ve profesyonel anlamda hizmet vermekle mükellef bir disiplindir (Aktaş, 2004: 1).

Bununla birlikte ailenin toplum içerisindeki yerini belirlemek elzemdir. “Toplumsal değişmeye paralel olarak sosyal yapıda bulunan sosyo-ekonomik ayrılıklar aile yapısında zamanla değişime sebep olduğu” (Bayer 2013: 103) açıktır. Topluma yönelik; “Aile toplumun temelidir. Sağlıklı toplumu sağlıklı aileler oluşturur. Aile olmak kişiye sevgi, korunma ve kimlik sağlar. Sağlıklı ailelerde aile bireyleri, birbirlerinin mutluluklarını ve ruh sağlıklarını destekleyen tavırlar sergilerler” şeklinde ifade etmek mümkündür (Canel, 2012: 138).

Sosyal Hizmet disiplini aileye yönelik çeşitli çalışmaları içinde barındıran bir sistemdir. Anlaşılabacağı üzere aile toplumun sağlıklı hale gelmesine yönelik olarak bireye sevgi, kimlik ve koruma temin etmektedir. Sağlıklı toplum sağlıklı ailelerden oluşmaktadır. Sağlıklı aile yapısına sahip bireyler, diğer bireylerin mutluluk ve ruh sağlıklarını takviye edebilmektedir. Sağlıklı aile yapısı bireylerin bu gibi takviye edici davranışlar sergilemeleri ile mümkün olmaktadır. Ailenin fonksiyonel ve yapısal olması bunu gerektirmektedir.

Sosyal hizmetler bağlamında aile sisteminin sağlıklı hale gelmesi açısından kamu kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Aile sistemine yönelik çeşitli kamu kurumları hizmet sunmaktadır. Bu hizmetleri sunan kamu kurumlarının başında Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) gelmektedir. DİB aile sistemine yönelik hizmetlerini bünyesinde bulunan “aile ve dini rehberlik büroları” eliyle yürütmektedir. Uygulayıcı sosyal hizmetler açısından üstlenmiş olduğu görevler yönüyle aile ve dini rehberlik büroları;

“adından da anlaşıldığı üzere ‘aile’ kurumunu çalışmalarının merkezine alır” ve “bu merkezlerde görünüşte birbirinden farklı ancak özünde aynı amaca hizmet eden pek çok hizmet yürütmektedir. Aile ve Dini Rehberlik Büroları, aileye dair meselelerin çözümünde rol almayı amaç edinmiş bir toplumsal hizmet birimi” şeklinde hizmet sunmaktadır (Aybey, 2015: 147). Uygulamaya dönük sosyal hizmet görevi gören aile ve dini rehberlik bürolarının amaçları “Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu Çalışma Yönergesi” eliyle belirlenmiştir. Bu yönerge içeriğinde Aile ve Rehberlik Büroların amaçları açıklanmaktadır. Yönergenin 5. Maddesinde büroların amaçları (DİB, 2015);

- a) Toplumumuzun aile hakkında teolojik açıdan doğru bilgi almasına katkıda bulunmak,
- b) Aile yapısının korunmasını sağlamak,
- c) Aileyi oluşturan her bir bireye “sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler” neticesinde maruz kaldığı/kalacağı riskler ve problem alanları karşısında manevi destek hizmetleri vermek,
- ç) ASHB ile yapılan protokoller çerçevesinde ASHB’ye bağlı birimlerde dinî rehberlik hizmeti ve manevi destek uygulaması sunmak,
- d) Vatandaşlarımızın aile ve ailedeki bireylerle ilgili dini soru ve problemlerinin çözümüne katkıda bulunmak,
- e) Gerektiğinde ilgili organizasyon, üniversite, dernek ve vakıflar ile müşterek çalışmalar yapmak,
- f) Öğrenci yurtları, gençlik merkezleri, fabrika vb. gibi yerlerde dinî programlar düzenlenmek olarak ifade edilmiştir (DİB: 2015).

Aile birleştirme, bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Nitekim ailenin parçalanması fiziki yönden yaşansa da bu durum bir sosyal sorun olarak belirlemektedir (Sağı ve Aşkın, 2021: 131). Çünkü aile, sosyal bir kurum olup üyelerinin aktif bir şekilde sosyal iletişim ve etkileşim kurdukları bir yapıdır. Aile kurumu, üyelerinin biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik vb. ihtiyaçlarını karşılayan birçok işleve sahiptir. Bu yüzden insanların vazgeçilmez sosyal çevresini ve toplumun temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle aile üyeleri fiziken birbirine yakın ve fiilen etkileşim halinde olmak isterler.

2.2.3.6.Barınma Hizmetleri

Sosyal hizmet uygulamalarından bir diğeri barınma hizmetleridir. Barınma toplumun temel ihtiyacıdır. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en alt basamağında fizyolojik ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu fizyolojik ihtiyaçlar içerisinde “barınma ihtiyacı”

yer almaktadır (Şengöz, 2022: 166-167). Barınma ihtiyacı insanların kendini güvende hissetmeleri için önemlidir. Bu kapsamda evi “kontrolümüz altındaki küçük dünyamız olarak” ifade etmek mümkündür (Önver, 2016: 10). Afet durumlarında yaşanan başlıca sorunlar arasında evsizlik de yer almaktadır. Nitekim insanlar ısınma, güvenlik, uyuma, dinlenme, beslenme, diğer aile üyeleriyle bir arada bulunma vb. birçok temel yaşamsal ihtiyaçlarını evlerinde karşılamaktadırlar. Deprem, göç, yangın, sel vb. doğal afetlerde ise hanelerin tamamen yıkılması, oturulamayacak denli zarar görmesi, oturulmasının riskli bulunulması vb. durumlarda afetzedeler için barınma sorunsalı ortaya çıkmaktadır. Evsizlik bir sosyal sorun olup göç, doğal afetler, yoksulluk vb. durumlarda ortaya çıkmaktadır (Meneviş, 2008: 22,53,57,62,64). Evsizlik sorunu elbette barınma ihtiyacı olarak tezahür etmektedir. Örneğin büyük bir depremin şiddetli bir yıkıma neden olması durumunda depremzedeler yıkım riski bulunmayan başka şehirlere taşınarak oradaki güvenli evlerde barınmakta ya da bulundukları bölgelerde çadır veya konteyner kentlerde barınma ihtiyacını karşılamaktadır. Barınma hizmeti, insanların temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamasıyla bir sosyal hizmet uygulaması olarak ifade edilmektedir (Sağı & Aşkın, 2021: 129-130).

Afetlerin çeşitli şekilde insanları etkilediği bilinmektedir. “Konut sektörü afetlerin doğrudan doğruya en çok etkilediği bir sektördür” (Limoncu & Bayülgen, 2021: 20). Onuncu Kalkınma Planı Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre Türkiye’de 1900 ve 2012 arasındaki yıllarda hasara sebep olan 287 deprem olmuştur. Bu depremler sebebiyle 100 bin kişi vefat etmiştir. Bu depremlerde 170 bin kişi yaralanmış olup 700 bin konut ağır hasar almıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014: 4). 1900’den bugünüme kadar büyüklük derecesi 7’nin üstünde olan 20 adet deprem meydana gelmiş olup bu da Türkiye’yi depremler sebebiyle zarara uğrayan ülkeler sıralamasında en üste taşımaktadır. 1900 yılından 2023 yılına kadar can kaybı ve ağır hasar açısından en büyük depremler şu şekilde sıralanmaktadır: 2023 Kahramanmaraş, 1939 Erzincan ve 1999 Gölcük merkezli Marmara Depremleridir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 17).

Sekizinci Kalkınma Planı (2001-2005) çerçevesinde 1999 yılında Marmara ve Bolu-Düzce bölgelerinde yaşanan depremler oldukça fazla can ve mal kaybına sebep olmuştur. Her iki deprem nihayetinde, 18 bin 373 kişi hayatını kaybetmiştir. 48 bin 901 kişi ise yaralı kurtulmuştur. Her iki depremde toplam 93 bin 10 konut olmak üzere 15 bin 165 işyeri yıkık ya da ağır hasar almıştır. Her iki depremde ayrıca 104 bin 440 konut, 16

bin 120 iş yeri orta derecede etkilenmiştir. Hafif derecede etkilenen 113 bin 283 konut, 14 bin 656 işyeri bulunmaktadır (T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, 2000: 18).

Türkiye’de afetlerin ortaya çıkışından bitiş sürecine kadar olan evrede barınma hizmetinin durumu; “kalıcı konutlarda normal hayata geçilinceye kadar ki süre içinde geçici barınma konusunda bugüne değin tutarlı bir politikanın varlığından söz etmek güçtür” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan çeşitli uygulamalar gözlemlendiğinde “birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de acil yardım barınağından doğrudan doğruya kalıcı konutlara geçilmesinin ve geçici konut sorununun ortadan kaldırılmasının olanaksız olduğu görülmektedir” şeklinde değerlendirilmektedir (Limoncu & Bayülgen, 2021: 22).

2.2.3.7. Aynı Nakdi Bağış Kabulü ve Depo Yönetim Hizmetleri

Afet durumlarında devlet kendi imkân ve kaynakları ölçüsünde vatandaşlarına en iyi hizmeti götürmekle yükümlüdür. Ancak seviye 3 ya da seviye 4 durumundaki afet, acil durum veya kriz durumlarında daha etkili ve verimli hizmet sunmak için dışarıdan desteğe gereksinim duyulabilmektedir. Bu durumlarda yürütülen bağış kampanyaları, gönüllü yardımlar, sivil toplum örgütlerinin verdiği hizmetler, uluslararası ölçekte insani yardım kuruluşlarının yardım faaliyetleri destekleyici ve geliştirici bir etkiye sahiptir. Bu anlamda ASHB aynı bağış kabulü yapmak, depo yönetimi ve dağıtım hizmetlerini yürütmekle görevlendirilmektedir (Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği: Md. 24/1-d). Bu noktada önemli olan, yapılan aynı bağışlar ile gönüllü sosyal hizmetlerin bahsi edilen bakanlığın koordinesinde gerçekleşmesi ve böylelikle yersiz, gereksiz, mükerrer yardımların yapılmasının önü alınarak israfın ve haksızlığın önlenmesidir. Örneğin gıdaların belirli bir raf ömrüne sahip olması, aynı bağış olarak yapılan gıda yardımı ürünlerin bozularak zayı olmasına neden olabilmektedir.

2.3. Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları: Afet ve Sosyal Hizmet İlişkisi

Sosyal hizmet/lerin çeşitli uygulamaları bulunmaktadır. Yani sosyal yönlü birçok eylem, etkinlik ve uygulamanın toplamı sosyal hizmetleri meydana getirmektedir. Söz konusu sosyal hizmet uygulamaları psiko-sosyal destek, sosyal yardım, sosyal koruma, aile birleştirme, barınma hizmetleri, aynı bağış kabulü ve depo hizmetleri olarak belirtilebilir. Bu sosyal hizmet uygulamalarının her birinin tanımı, kapsamı, içeriği, kullanımı ve katkısı ayrı ayrı önemli ve değerlidir. Nitekim özellikle doğal afetlerde sunulan her bir sosyal hizmetin insan yaşamına iyileştirici, geliştirici, destekleyici, rehberlik edici, rehabilite edici, normal yaşama adapte edici, baş etme kapasitesini artırıcı

vb. etkileri yadsınamaz. Bu anlamda burada afet öncesi, afet esnasında ve afet sonrası sunulan sosyal hizmet uygulamalarından bahsedilmektedir.

2.3.1. Afet Öncesi Sosyal Hizmetler

Afetin etkilerinden korunmanın en iyi yolu, bu gerçeği kabul ederek ona karşı hazır olmaktır. Modern afet yönetimi anlayışında genel ve kapsayıcı bir yönetim modeli benimsenmekte ve afete hazır olma düşüncesi ön plana çıkmaktadır. Afetin tanınması, ansızın gerçekleştiğinin, afet esnasında nelerin yapılmasının gerektiğinin ve hangi ekipmanların hazırlanmasının gerektiğinin bilinmesi, uğranacak zararın minimize edilmesinde hayati rol oynamaktadır. Bu sebeple daha afet yaşanmadan önce, gelecekte bilinmedik bir günde bir doğal afetin (örneğin bir depremin) gerçekleşmesi riskine karşı gerekli tedbirleri almak büyük önem taşımaktadır. Alınması gereken tedbirlere yönelik birçok çalışma söz konusu olmaktadır. Burada afet öncesinde sosyal hizmet açısından yapılması gerekenler üzerinde durulmaktadır (Onuncu Kalkınma Planı 2014: 37; Ertürkmen 2006: 23; Tuncay 2004: 28; On Birinci Kalkınma Planı 2018: 57-71-97-102; On Birinci Kalkınma Planı, 13-53; Tomanbay 1999: 132-136):

- Oluşabilecek afetlerden toplumun en az hasar ve fiziksel kayıpla kurtulması noktasında gereken bütün teknolojik, idari (yönetmel) ve kanuni önlemler afetten önce alınması gereklidir.
- Mümkün olan durumlarda olaylara karşı tedbir almalı, mümkün olmayan hallerdeyse arama ve kurtarma, ilk yardım ve iyileştirme çalışmalarını en hızlı, verimli ve de etkili bir tarzda yapılabilmesini sağlamak adına planlar ve hazırlıklar yapması gereklidir.
- Afet zararlarını azaltılma çalışmalarını kalkınmanın hemen tüm aşamalarına dâhil etmeliyiz. Böylelikle mevcut rizikonun artmasını önleyerek sürdürülebilir bir kalkınmayı gerçekleştirmiş olacağız.
- Toplumun hemen her kesiminde olayların hasar ve etkilerinden en düşük zararlar kurtulabilmesi adına gerekli olan bilgileri sağlayacak eğitim programları uygulanmalı ve bu konuda yeterli personeli yetiştirmelidir.
- Acil durum planlarını hazırlamak noktasında varsa il ölçekli diğer acil durum planları ile de koordinasyon sağlanmalıdır. Ayrıca konu ile ilgili kurumlardan görüşler alınmalıdır.

- Afete küçük ve de makro seviyede hazırlık yapma, bireylerin karşı karşıya oldukları olaylarla başa çıkma yeteneğini artırırken, olası psikolojik baskıları azaltmaktadır. Bu ekseninde ilgili kurumlar başat olmakla diğer kamu birimleri ile STK'lar kendi aralarında işbirliği sağlayıp programlar geliştirmelidir.
- İklim değişikliği ve kuraklıkla, arazinin yanlış kullanımı ve benzeri doğal ve insan kaynaklı riskli faktörlere ve olası afetlere karşı mücadele kapsamında bütünleşik arazi kaynakları yönetimine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Finans sektörünü altında sigorta sektörünün de ayrıca iklim değişikliği perspektifinde karşılaştığı problemler bulunmaktadır. Doğal afet, kuraklık gibi iklim değişikliğinden kaynaklanan yeni risk faktörleri oluşmaktadır. Sigorta sektörün iklim değişikliği gibi rizikolarının yönetimiyle alakalı analiz gerçekleştirmelidir.
- Şehirlerde “ulaştırma, bina, gıda, su, enerji ve atık sistemlerinin” sürdürülebilir tarzda tasarımı ve idaresi önemlidir. Bu hedefe yönelik “mekânsal planlama” içerisine “iklim değişikliği ve doğal kaynak yönetimi matrisleri” entegrasyonu sağlanmalı ve şehirlerde “iklim değişikliği nedenli afet riski yönetimi” uygulanmalıdır.
- Hassas durumdakilerin dayanıklılık kazanmalarına destek olunmalı ve iklimle ilgili aşırı şekilde gerçekleşen olaylara ve “diğer ekonomik, sosyal ve çevresel şoklara ve afetlere” maruz olunmalarının ve bu durumlara karşı kırılganlık vaziyetlerinin azaltılması gerekmektedir.
- Sürdürülebilir gıda üretim sistemlerinin sağlanması ile verimliliği ve üretimi artıran, ekosistemlerin korunmasına yardımcı olan, iklim değişikliği, aşırı hava koşulları, kuraklık, sel ve diğer afetlere uyum kapasitesini güçlendiren ve arazi ve toprak kalitesini artıran bir şekilde iyileştiren dayanıklı tarım uygulamalarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Yoksulları ve de kırılgan insanları korumaya odaklanıp, “su kaynaklı afetler” de dâhil “afetlerden kaynaklanan ölümlerin” ve “etkilenen insan sayısının” önemli ölçüde azaltılması ve ekonomik açıkların küresel GSYH içindeki göreceli payının büyük çapta düşürülmesi gerekmektedir.
- Kapsayıcılığı, kaynakların verimliliği, iklim değişikliğine uyum ve “iklim değişikliğinin azaltılmasını” ve “afetlere karşı dayanıklılığı” dikkate alan; “Sendai

Afet Riski Azaltımı Çerçeve Belgesi” 2015-2030 arasında ve bütün seviyede “bütüncül afet risk yönetimiyle” uyumlu halde olan; bütünsel politika ve planları benimseyici olan ve uygulayan kent ve yerleşim alanlarının sayısının büyük ölçüde artırılması gerekmektedir.

- Çevresel olarak gerçekleşen afetlere karşı ilgili altyapının oluşturulması, “İklim değişikliği” veya “büyük endüstriyel kazalara” karşı acil bir müdahale yeteneğinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- “İklim değişikliği veya büyük endüstriyel kazalar” sebepli çevre afetlerine karşı müdahalenin altyapısı oluşturulmalıdır. Buna kapsamda “Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik Nükleer (KBRN) Eylem Planları” güncelleştirilip tatbikatlar, düzenli eğitimler uygulanmalıdır. Ayrıca “İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)” çalışma ve idare sistemleri etkinleştirilmelidir.
- Afet tehlikeleri ve risklerini önemseyen yöntem ve yaklaşımlar, “planlama sistemi ve yapılaşma süreci” ile bütünleştirilmesini sağlamaya yönelik düzenleme ve çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca “kentsel yenilemenin/dönüşümün ekonomik, sosyal ve fiziksel boyutlarıyla” birlikte ele alındığı “sürdürülebilir kentsel yenileme/dönüşüm” uygulamalarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- Mevcut bulunan yapısal stoklarda “imar ve yapı mevzuatına aykırı” halde bina edilen yapıların sayısının belirlenmesine ilişkin ve bu yapıların veya bulundukları bölgelerde “afet risklerine karşı tedbir, iyileştirme ve yenileme uygulamaları” yapıp “sağlıklı ve yaşanabilir yerleşmelerin” meydana getirilmesine dair ilgili çalışmaların yaygınlaştırılıp sonuçlandırılması gerekmektedir.
- Afet öncesinde uygulanması gereken sosyal hizmetler arasında bulunan ilin afet ve acil durumlarında psiko-sosyal destek hizmeti uygulamalarına ilişkin çalışma planı ve programı oluşturulması,
- Afetlerde psiko-sosyal destek hizmeti uygulamaları ile ilgili her türlü eğitim materyali, broşür, kitap gibi belgelerin hazırlanması,
- Medya faaliyetlerinin yürütülmesinin sağlanması, afet çalışanlarına verilecek olan eğitimlere destek olunması,
- İllerde hizmet veren kamu ve özel sektöre ait sosyal tesislerin ve kapasitelerinin belirlenmesi,

- Durum saptama fişi, aile durum formu, sosyal inceleme formu, değerlendirme formu, sosyal tarama formu vb. gibi ne tür form gerekiyorsa yapılması,
- İllerdeki risk altındaki grupların (kadın, çocuk, genç, yaşlı, engelli vb.) belirlenmesi ve bu guruplara yönelik özel müdahale planlarının hazırlanması,
- Çalışana destek çalışmaları kapsamında afet ve acil durum çalışanlarına yönelik, öfke kontrolü, stres yönetimi, toplumla çalışma, zarar azaltma, ekip çalışması, psikolojik ilk yardım vb. konularda bireysel çalışma ve grup çalışmaları yapılması, bu konulardaki eğitimlerin düzenlemesi olarak sıralanabilir. Belirtilen eylem, etkinlik ve uygulamalar birer sosyal hizmet olup bu hizmetler afet öncesinde birer tedbir niteliği taşımaktadır.

2.3.2. Afet Esnasında Sosyal Hizmetler

Afet yaşandığında afete müdahale aşaması söz konusu olmaktadır. Alınan bütün tedbirlere ve yapılan bütün hazırlıklara karşın yine de bir afet yaşandığında belirli düzeyde bir yıkım söz konusu olabilmektedir. Böyle bir yıkım gerçekleştiğinde arama-kurtarma, ilk tıbbi yardım, afetzedelerin taşınması, cenaze ve defin işlemleri, molozların kaldırılması vb. hizmetler sunulmaktadır. Verilmesi gereken çeşitli hizmetler arasında elbette sosyal hizmetler de yer almaktadır. Bu anlamda burada afet esnasında verilmesi gereken sosyal hizmetlerden bahsedilmektedir. Afetlerde bir müdahale biçimi olarak sunulması gereken sosyal hizmetler şu şekilde sıralanabilir:

- Kamu Kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde yürütülen ortak psiko-sosyal destek hizmetlerde görev alınması,
- Afete dolayısıyla maruz kalan ya da sunduğu psiko-sosyal destek hizmetlerinden travmatik olarak etkilenen sosyal meslek elemanlarına yönelik daha deneyimli meslek elemanları tarafından çalışana destek hizmetleri kapsamında süper vizyon eğitimlerinin verilmesi,
- Aynı bağışların kabulünün (battaniye, kampet, çadır, ısıtıcılar, gıda kolileri, hijyen kitleri, giysiler vb.) gerçekleştirilmesi ve bu ürünlerin depo hizmetlerinin yürütülmesi,
- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne başvuran vatandaşlar ve afetzedeler için psiko-sosyal hizmet müdahalesine yönelik kurum personeli ve idarecileri ile işbirliğinin yapılması,

- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünde, psiko-sosyal hizmet müdahalesi kapsamında afetzedelerin ikametgahında, çadır-konteyner kentte, okulunda, iş yerinde ya da sosyal ortamlarda sosyal incelemelerin yapılması,
- Afetten etkilenen insanların barındırılması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması,
- Sosyal koruma hizmetleri kapsamında çocuk, yaşlı ve engelliler vb. özel gereksinimli grupların acilen koruma ve bakım altına alınması ve bu yönde ailelere yardımcı olunması,
- Afetten etkilenenlerin danışmanlık ve rehberlik hizmetleri kapsamında bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi,
- Psiko-sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin kayıt ve raporlamaların düzenli tutulmasının sağlanması olarak belirtilebilir (Sağı, 2019: 61; Tomanbay, 1999: 134-136; Tuncay, 2004: 27). Burada afetler bir şekilde gerçekleştiğinde ve insanlar gerçekleşen yıkımlardan dolayı zarar gördüğünde yapılması gerekenlerden bahsedilmektedir. Bu aşamada önemli olanın yaşanmış bir yıkıma yönelik, müdahale niteliğinde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulamaya konulması olduğu görülmektedir.

2.3.3. Afet Sonrası Sosyal Hizmetler

Afete müdahale çalışmalarından hemen sonra zarar azaltma ve iyileştirme aşamasına geçilmelidir. Böylelikle hem yaşanan afetin yaralarının sarılması hem de gerçekleşmesi olası yeni bir afete karşı hazırlıkların hesaplanması gerekmektedir. Bu anlamda burada afet sonrasında sunulması gerekli sosyal hizmetlere değinilmektedir:

- Afetzedelerin sosyo-demografik özelliklerini, temel ihtiyaçlarını (barınma, gıda, sağlık vb.) ve psiko-sosyal gereksinimlerinin belirlenmesi,
- Afet sonrası korunmaya ve bakıma muhtaç kimsesiz bireylerin belirlenmesi, bakım ve korunma ihtiyacı olan bireylerin sosyal hizmet kuruluşlarından yararlandırılmalarının sağlanması, bu kimselerin yaş, cinsiyet ve sosyal durumlarına uygun sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilmesi,
- Çadır kent –Konteynirlara yerleştirilen afetzedelerin yeni yaşam koşullarına uyum sağlamasına yönelik mesleki çalışmaların yürütülmesi,

- Aynı sosyal yardımların periyodik ve sistematik bir şekilde dağıtılmasının sağlanması, sosyal yardım sunumu yapan dernek ve vakıfların işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışmasının sağlanması,
- Nakdi nitelikli sosyal yardım faaliyetlerinin sunulması, bu anlamda sosyal ve ekonomik destek hizmetlerinin yürütülmesi,
- Yaşanan afet sonrası, yakınlarından haber alamayan afetzedeler için doğru bilgi kanallarının oluşturulması ve gerekli bilgilendirme ve yönlendirmelerin yapılması,
- Yakınları ve kendileri birbirinden uzak düşmüş afetzedelerin yeniden bir araya getirilmesine yönelik aile birleştirme faaliyetlerinin yürütülmesi,
- Mobil ekipler kurularak afet bölgesinde saha çalışmaları yapılması ve böylelikle karşılaşılan sorunların çözülmesi ya da duyumsanan gereksinimlerin belirlenmesi,
- Sosyal çalışmacı, psikolog, psikolojik danışman ve rehber öğretmen gibi meslek elemanlarının afet bölgesinde afetzedelere ve diğer çalışanlara yönelik veri toplamak üzere anket ya da mülakat çalışmaları yapması ve bu ulaşılan verilerin analiz edilerek raporlanması olarak açıklanabilir (Tomanbay, 1999: 132-136; Sağ, 2019: 54-59).
- Depremler özelinde afetlerden sonra “depreme dirençli yerleşim alanlarının” Türkiye’deki bütün yerleşim yerlerinde yaygınlaştırılması için yasal değişikliklerin hayata geçirilmesi,
- Geçici konaklama için Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) ve AFAD’ın mevcut bina stok pozisyonuna göre yeni ve gerekli ihtiyaçlar için toplanması ve bunun için ek finansman sağlanması,
- Geçici konaklama alanlarının “güvenli, sağlık standartlarına uygun, sosyal ihtiyaçlar dikkate alınarak ve altyapılarıyla birlikte” tam teşekküllü sunulması,
- Afet sonrası afetzedelere yönelik geçici barınma yerlerinde “aile bütünlüğünü” de korumak amacıyla uygun barınma hizmetleri sunulması,
- Afet sonrası afetzedelere yönelik geçici barınma için belediyelerle ve kamu yararına çalışma yürüten dernek ve vakıflar eliyle koordineli çalışılması,
- Afetzedelerin barınma alanlarının “dayanaklılık, ulaşılabilirlik ve altyapı ihtiyaçları dikkate alınarak” dış paydaşlarla birlikte belirlenmesi,

- Geçici barınma alanlarının afetzedeler tarafından afet sonrası boşaltılması akabinde çadırların yeniden kullanılabilecek şekilde stoklanması,
- Dar gelirli aileler başta olmak üzere her kesimin “yeterli, yaşanabilir, dayanıklı, güvenli, kapsayıcı, ekonomik” bir şekilde “karşılanabilir, sürdürülebilir, iklim değişikliğine dirençli ve enerji verimli, temel altyapı hizmetlerine sahip” evlere erişiminin sağlanması,
- Afet sonrası başka şehirlere göç eden ihtiyaç sahibi afetzede öğrencilere burs imkânı sunulması,
- Afet sonrası başka şehirlere göç eden ihtiyaç sahibi depremzede öğrencilerin okul kayıtlarında kolaylaştırıcı rol alınması,
- Afet sonrası eğitim alma imkânı bulunmayan öğrencilere yönelik “gezici öğretmenler” vasıtasıyla konteyner kentlerde sınıflar oluşturulması,
- Afetzede öğrencilere yönelik hibrit eğitim modeli oluşturularak e-içerikler hazırlanıp çevrimiçi dersler sunulması,
- Engelli afetzede öğrencilere yönelik mobil eğitim destekleri sunulması,
- Afet sonrası depremzede bireylere ve öğrencilere yönelik “gezici kütüphane” sayısının artırılması,
- Afet sonrası afetzede bireylere yönelik oluşturulacak olan gezici kütüphanelerdeki teknik altyapı gözden geçirilerek sağlamlaştırılması ve sinema gösteriminin, koleksiyon çeşitlerinin çoğaltılması,
- ASHB, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve STK marifetiyle gerçekleştirilecek psiko-sosyal destek hizmetlerinin devam ettirilmesi,
- Afet sonrası T.C Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan 2 adet kamyon tiyatrosunun ve Konya Bölge tiyatrosu bünyesinde bulunan gezici sinemaların hizmete sokulması,
- Afetzede vatandaşlara yönelik “çocuk oyunları ve halk konserleri” düzenlenmesi,
- Deprem sonrası az hasar aldığı tespit edilen vakıf eserlerinin acil onarımının yapılması,

- Afet sonrası afetzede vatandaşların sağlık kurum ve imkanlarına kolay erişiminin sağlanması için bilgilendirme faaliyetleri yapılması (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 7,39,40,48,54,60).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE 6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİNDE DEPREMZEDELERE SUNULAN SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye saati ile 04:17’de ve 13:24’te Kahramanmaraş ili Pazarcık ve Elbistan ilçeleri merkezli iki yıkıcı deprem meydana gelmiştir. Depremlerin büyüklüğü Mw 7.7 (odak derinlik=8.6km) ve Mw7.6 (odak derinlik=7km) şeklindedir. Bu deprem, Türkiye’de yaşayan bireylerin maruz kaldığı en son büyük depremdir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 17). Yaklaşık 15,6 milyon insan deprem bölgesinde yaşamaktadır. 9,1 milyon insan depremden doğrudan etkilenmiştir (FAO, 2023; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 25). Söz konusu depremlerden; “Şanlıurfa, Diyarbakır, Hatay, Gaziantep, Kahramanmaraş, Osmaniye, Kilis, Adıyaman, Malatya, Adana, Elazığ” şehirleri ciddi bir şekilde etkilenmiştir (AFAD, 2023).

11 ili etkisi altına alan 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinin yaşandığı alanda 1900 yılından 05 Şubat 2023 tarihine kadar büyüklüğü 4.00 ve üzerinde olan (en büyüğü 6.8 olmak şartıyla) 224 adet deprem meydana gelmiştir (AFAD, 2023). 6 Şubat 2023 tarihindeki Kahramanmaraş merkezli depremlerde 50 bin 783 can kaybı yaşanırken 115 bin kişi yaralanmıştır (AFAD, 2023; TÜRKONFED, 2023). Bu depremlerden 11 ilde yaklaşık 13,5 milyon vatandaş doğrudan etkilendiği düşünülmektedir (Özbilgin vd., 2023: 78). UNOCHA kayıtlarına göre ise 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerden 9,1 milyon insan doğrudan etkilenmiştir. Bu depremlerde 50 bini aşkın can kaybı yaşanmıştır. 107 bin insan bu depremlerden yara almıştır. Ayrıca bu depremlerde 3 milyondan fazla insan yer değiştirmek zorunda kalmıştır (UNOCHA, 17 Mayıs 2023). Söz konusu depremde en son verilere göre 50 bin 783 kişi hayatını kaybetmiştir (CNNTÜRK, 2023: 31 Mayıs 2023). Depremler yaklaşık 110 bin kilometre karelik bir alanda etkili olmuştur (TÜSİAD, 2023).

Asya Afet Azaltma Merkezi (AFRC) 6 Şubat 2023 deprem raporuna göre 1,5 milyon vatandaş depremler sonrası evsiz kalmıştır. 1,9 milyon insan deprem bölgesinden tahliye edilmiştir (AFRC, 2023: 1, 7). TÜİK verilerine göre 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinden 14 milyon 13 bin 196 kişi etkilenmiştir (TMMOB, 2023: 5). Bu nüfus ülke nüfusunun yaklaşık % 16,4’üne denk gelmektedir. Bu depremlerden yaklaşık 4 milyon çocuk etkilenmiştir. Yaklaşık 1,6 milyon insan gayri

resmi yerleşim yerlerinde temel yaşam şartlarından yoksun şekilde yaşamaktadır (UNOCHA, 20 Nisan 2023). 1,25 milyon insanın geçici evsiz kaldığı tahmin edilmektedir. Bu depremlerin Türkiye’ye doğrudan 34,2 milyar dolar zararı olduğu tahmin edilmektedir. Bu veri Türkiye’nin 2021 yılındaki Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının (GSYH) % 4’lük kısmına tekabül etmektedir (Dünya Bankası, 20 Şubat 2023). AFRC kayıtlarına göre ise 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin ekonomik zararı yaklaşık 100 milyar Amerikan dolarına denk gelmektedir (AFRC, 2023: 1). Deprem bölgesindeki 11 şehirdeki yıkılan veya ağır hasarlı bina sayısı 230 bine ulaşmıştır (UNOCHA, 9 Mart 2023). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri “DSÖ Avrupa Direktörü Hans Kluge” tarafından “Avrupa’da yüzyılın en büyük doğal afeti” olarak tanımlanmıştır (TRT Haber, 14 Şubat 2023). BM Gıda ve Tarım Örgütüne (FAO) göre, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremler “mahsullerde, hayvancılıkta, gıda stoklarında, tarımsal altyapıda ve varlıklarda” yaklaşık 6,7 milyar dolarlık zarara sebep olmuştur (UNOCHA, 2023: 1). Bu kapsamda FAO ile T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı ortaklığında üç yıl süreli “Deprem Müdahale ve Toparlanma Planı” başlatılmıştır. Plan 6 Şubat 2023 depremlerinin etkilediği 11 ilin kırsal bölgelerinde ikamet eden 700 bin vatandaşa destek vererek Türkiye’de tarım sektörünün ihtiyaçlarını giderilmesi hedeflenmektedir (FAO, Temmuz 2023).

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası toparlanma ve yeniden imar kapsamında “Türkiye Deprem Toparlanma ve Yeniden İmar Değerlendirmesi” (TERRA) raporu hazırlanmıştır. Söz konusu rapor Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), DB, BM ve Avrupa Birliği (AB) desteği ile T.C. Cumhurbaşkanlığı tarafından hazırlanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). TERRA’ya göre Türkiye için yeniden inşa maliyeti yaklaşık olarak 103, 6 milyar dolar civarındadır. Bu veri Türkiye’nin 2023 yılı GSYH’sının yaklaşık % 9’una tekabül etmektedir (UNDP, 2023: 1). Etkinin ve maliyetin bu kadar yüksek olması iş ve işlemlerin kolay uygulanması adına beraberinde bir dizi yaptırımları gerektirmektedir. Bu kapsamda 8 Şubat 2023 tarihli 32098 Sayılı Resmi Gazetede “Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde 08/02/2023 tarihinden itibaren üç ay süreyle” olağanüstü hal ilan” edilmiştir (Resmi Gazete, 8 Şubat 2023). Aşağıdaki başlıklarda 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerde yürütülen bazı temel sosyal hizmet uygulamalarına yer verilmektedir.

3.1. Psiko-Sosyal Destek Hizmeti

İnsanlar hemen her alanda psiko-sosyal destek çalışmalarına ihtiyaç duymaktadır. Bu durumlardan birisi de afetlerdir. Afetlerde uygulanan çeşitli psiko-sosyal destek uygulamaları bulunmaktadır. Bireylerin hayata kaldıkları yerden devam etmelerinin yolunu açan psiko-sosyal destek uygulamalarının bir tedavi amacıyla yapılmayacağına daha önce değinilmişti. Bireylerin afetlerle baş etme kapasitesini artıran, onların güçlü hale gelmesinin yolunu açan bir alan olarak psiko-sosyal destek uygulamaları oldukça önemli bir sorumluluk üstlenmiş durumdadır.

Bu kapsamda kamu kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Bu kamu kurumlarının en başında AFAD Başkanlığı gelmektedir. AFAD Başkanlığının 21.02.2023 tarihli basın bülteninde Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Malatya şehirlerine 4 adet Mobil sosyal Hizmet merkezi ulaştırıldığı bildirilmiştir. Psiko-sosyal destek gurubu bünyesinde çalışmak için deprem bölgesine 3 bin 99 personel ulaşmıştır. Deprem bölgesinde bulunan 497 bin 93 depremzedeye psiko-sosyal destek hizmeti verilmiştir (AFAD, 2023).

6 Şubat 2023 tarihli 11 ili etkisi altına alan Kahramanmaraş merkezli depremlerde depremzedelere yönelik AFAD Başkanlığının yanında çeşitli kurum ve kuruluşlar da “Psiko-sosyal destek” hizmetleri uygulamıştır. Bu psiko-sosyal destek çalışmalarından amaçlanan, depremzedeleri tedavi etmek değil, depremzede vatandaşların hayata kaldıkları yerden devam edebilmelerini sağlamaktır. Bazı kurum ve kuruluşların afet sonrası yapmış oldukları psiko-sosyal destek uygulamaları şu şekildedir.

Türk Kızılay’ı 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremzede vatandaşlara yönelik psiko-sosyal destek hizmeti vermiştir. Yaşanan depremin ilk ayında Türk Kızılay’ı bünyesinde çalışan “sosyal hizmet uzmanları” ve “psikologlar” depremin meydana getirdiği travmaları atlatabilmeleri için depremzede vatandaşlara psikolojik ilk yardım ve psiko-sosyal destek hizmeti vermiştir. Başta çocuklar olmak üzere birçok depremzede birey “psikososyal destek hizmetinden” faydalanmıştır. Depremin yaşandığı ilk aydan itibaren; “Adıyaman 3, Gaziantep 2, Hatay 1, İskenderun 1, Kahramanmaraş 3, Malatya 1, Osmaniye 1” olmak üzere toplam 12 adet “psikososyal destek çadırı” deprem bölgesine kurulmuştur. Depremden şiddetli bir şekilde etkilenen Hatay’da 1, Hatay’ın ilçesi İskenderun’da 1 adet olmak üzere 2 adet “mobil destek çadırı” kurulmuştur.1 Adıyaman, 1 Kahramanmaraşta olmak üzere 2 “mobil çocuk dostu alanı” depremden sonra hizmet vermiştir. Depremin etkilediği 7 şehirde toplam 55 bin 813 depremzedeye

“psiko-sosyal destek” hizmeti verilmiştir (Türk Kızılay’ı, 2023). 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinden hemen sonra Türk Kızılay’ına 5 bin gönüllü “ruh sağlığı uzmanı” müracaatta bulunmuştur. Ayrıca 6 Şubat 2023 depreminden sonra bölgede “refakatsiz çocuklar” problemi ortaya çıkmıştır. Gerekli çalışmalarla aileleri bulunan çocuklara ve aile bireylerine ASHB tarafından psiko-sosyal destek hizmeti verilmiştir (Işıklı, 2023: 2-3).

Depremler sonrası psiko-sosyal destek çalışması yapan bir diğer kamu kurumu ASHB’dir. ASHB bünyesinde bulunan “psiko-sosyal destek müdahale” gurubunca psiko-sosyal destek uygulamaları kapsamında depremzedelere yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Akut dönemi boyunca depremlerin olduğu bölgede “enkaz başlarında, hastanelerde, çadırlarda, vatandaşların barınma alanları ve diğer alanlarda, ihtiyaçların tespiti, psikolojik olarak ilk yardım, bireysel görüşmeler” gibi çalışmalar yapılmıştır. Bu uygulamalar psiko-sosyal destek uygulaması olarak sürdürülmüştür. Bu bağlamda Adana’da 418, Adıyaman’da 484, Diyarbakır’da 401, Gaziantep’te 271 adet, Hatay’da 638 adet, Kahramanmaraş’ta 630 adet, Kilis’te 135, Malatya’da 463 adet, Osmaniye’de 319, Şanlıurfa’da 225 olmak üzere toplamda 3 bin 984 psiko-sosyal destek personeli (deprem bölgesi dışında kalan şehirler dâhil edildiğinde toplam 7 bin 810 personeli) bulunmaktadır. Bu personeller eliyle 1 milyon 220 bin 744 görüşme gerçekleştirerek saha çalışmalarına yürütmüştür (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 109).

NTV Haber sitesinde yayınlanan “Depremzedelere psiko-sosyal destek” başlıklı haberde “2013 yılında, “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD)” çıkardığı “Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)” ve “Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği” ile afet ve acil durumlarda psiko-sosyal destek hizmetinin resmi olarak ASHB’ye verildiği Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı tarafından hatırlatılmıştır. Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı bu kapsamda muhtemel afet ve acil bir durumda, psiko-sosyal alandaki destek hizmetlerindeki koordinasyonun sağlanmasının Bakanlığın sorumluluğunda olduğunu iletmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı psiko-sosyal destek görevini, Sağlık Bakanlığı, MEB, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, eski ortak geçmişi olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığının yanında yerel yönetimler, üniversiteler ve STK'lar ile birlikte çözüm üretileceğini ifade etmiştir. Bunu yanında depremzedelere yönelik tercüme ve tercümanlık hizmetleri noktasında aksaklık yaşanmaması adına psiko-sosyal destek hizmetlerinin etkililiği

artırılıp tercümenin, öncelikli meslek elemanlarınca uygulanmasına dikkat edileceği ifade edilmiştir.

Afet bölgesinde görev yapan personele yönelik “Çalışana Destek Planları” uygulanmasına devam edileceğinin bilgisi verilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmetler il müdürlüklerinde stabil hale gelen “Psikososyal Destek, Afet ve Travma Eğitimleri” verilmeye devam edileceği ifade edilmiştir. Afet bölgesinde başta sağlık olmak üzere, kolluk ve din hizmetleri personeli ile tüm kamu kurum görevlilerine “Psikolojik İlk Yardım (PİY) Eğitimi” verileceği bilgisi paylaşılmıştır. Psikiyatrik desteğe ihtiyacı olan hastaların, Sağlık Bakanlığına bağlı bulunan hastanelere sevk ve yönlendirme yapıp, psikolojik destek alması sağlanacağı ifade edilmiştir. Eylem planında yeri olan faaliyetlerin izlenmesi hedefiyle 81 şehirde paydaş olan kurumlar ile düzenli bir şekilde toplantılar tertip edileceği beyan edilmiştir. Ayrıca eylem planı bağlamında, Bakanlık koordinasyonunda kamu kurumları, üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları ve özel sektör işbirliği içerisinde psiko-sosyal destek hizmetine ihtiyacı olan bütün depremzedelere ulaşılması hedeflendiği ifade edilmiştir (NTV, 14 Mart 2023). ASHB Bakanı 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından 4 bin 371 bakanlık personelinin 883 bin 743 depremzedeye psiko-sosyal destek hizmeti verdiğini aktarmıştır (Derya Yanık, 6 Mart 2023).

İlgili haberden ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanının açıklamasından anlaşılabacağı üzere gerek TAMP gerekse müdahale hizmetleri yönetmeliği gereği ile afet durumlarında psiko-sosyal destek hizmetlerinden sorumlu resmi kurum ASHB’dir. Belirtildiği üzere bu görev bakanlık dış paydaşları ile yerine getirecektir. Bu dış paydaşlar; Sağlık Bakanlığı, MEB, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı, yerel yönetimler, kaymakamlıklar, belediyeler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları gibi kurumlardır. Psiko-sosyal destek uygulamalarında yaşanan/yaşanacak dilsel tercüme problemine atıf yapılarak tercüme konusundaki eksikliklerin giderileceği ifade edilmiştir. Emniyet, Jandarma gibi personelin yanında diğer kamu personellerine de “Psikolojik İlk Yardım Eğitimi” verilecek olması AFAD başkanlığının diğer kurum personellerine vermiş olduğu desteğin göstergesidir. Afetlerde uygulanan bir sosyal hizmet uygulaması olan psikolojik destek hizmetleri resmiyette bir bakanlık bünyesinde bulunsa da toplumun genelini ilgilendiren ve diğer kurumlarla ortak çalışmayı gerektiren bir uygulamadır.

MEB resmi internet sitesinde “Öğretmenlerimiz Psiko-sosyal Destek için deprem bölgesinde” başlıklı haberinde, MEB’e bağlı okul ve kurumlarda görev yapan “rehberlik

ve psikolojik danışmanlar” ile “okul öncesi öğretmenleri” ve “özel eğitim öğretmenleri” tarafından psiko-sosyal destek ekibi oluşturulduğu ifade edilmiştir. Söz konusu psiko-sosyal destek ekibinin Adıyaman iline “depremden etkilenen çocuklara” “psiko-sosyal destek” hizmeti vermek için gittiği belirtilmiştir. Bölgeye ulaşan ve gönüllü psiko-sosyal eğitim faaliyetlerine devam eden ilk “psiko-sosyal destek ekibinin” ardından 12 kişilik gönüllü ikinci bir ekip de Adıyaman’a hareket ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca MEB bünyesinde deprem bölgesinde bulunan 10 ilde kurulan 418 adet psiko-sosyal destek çadırı, 236 adet okul öncesi eğitim ve öğretim çadırı, 2 adet prefabrik yapıda okul ve 93 adet hastane sınıfı bulunmakta olduğu ifade edilmiştir. Bu mekanlarda toplamda 691 bin 284 depremzede öğrenci eğitim öğretim görmektedir (MEB, 2023). İlgili yazıda belirtildiği üzere; MEB’e bağlı eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler başta olmak üzere birçok görevlinin depremin yaralarını sarmaya yardımcı olduğu vurgulanmıştır.

Nihayetinde ASHB ile MEB arasında 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen 11 şehirde, depremden etkilenen depremzedelere yönelik “Afet Bölgesi Eğitim Destek Programı İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. Söz konusu protokole göre “psikososyal destek, görsel sanatlar, spor, müzik ve bilişim alanlarında eğitim destek programları” uygulamaya geçirilecektir. Okullarda, kurumlarda ve geçici barınma mekanlarında uygulama birimler oluşturulacaktır. “Spor, görsel sanatlar, müzik ve bilişim alanlarında” faaliyet gösterecek “destekleme ve yetiştirme kursları” ile depremzede öğrenciler “basketboldan yüzmeye, hat sanatından fotoğrafçılığa, gitardan Türk halk müziği korosuna, robotik kodlamadan yazılıma” kadar birçok farklı branşta eğitim alacaktır (MEB, 20 Temmuz 2023).

Anlaşılabileceği üzere afetlerde sosyal hizmet uygulaması olarak “psiko-sosyal destek hizmetleri” sadece ASHB bağlı resmi bir uygulama olsa da ASHB’nin bir dış paydaşı olan Millî Eğitim Bakanlığı da “psikososyal destek uygulaması” kapsamında harekete geçmiştir. Rehberlik öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri gibi gönüllü öğretmenlerden oluşan gönüllü iki ekip Adıyaman iline hareket etmiştir. Gönüllü “psikososyal destek ekipleri” depremzede öğrenci ve çocuklara ihtiyaç duyulan psiko-sosyal desteği sağlamak adına gerekli çalışmalar yapmıştır. Muğla Adıyaman’a oldukça uzak bir şehirdir. Deprem bölgesine uzak olan bir şehirden gönüllü öğretmen kadrolarının “psikososyal destek uygulaması” amacıyla gelmesi, Türkiye’de yaşayan insanların seferberlik ruhunun yansımasını göstermektedir.

Gerek devlet kurumlarıyla gerekse sivil toplum kuruluşları ile ülkemizin hemen her kesiminden gönüllü ve görevli çoğu kimse depremzedelere her koşulda psiko-sosyal destek hizmeti sunmak adına yardıma koşmuştur. Bu kurumlar içinde resmi görevi bulunan ASHB baş aktör olmakla birlikte bu kuruma ayrıca MEB, DİB, Sağlık Bakanlığı gibi bakanlık düzeyinde ve başkanlık düzeyinde kuruluşlar eşlik etmiştir. Ayrıca sivil hareketin bir parçası olan dernekler ve vakıflar da gönüllü ve görevli olarak deprem bölgesindeki afetzedelere yardıma koşmaktan geri durmamıştır. Bu kurumların başında bir dernek olarak faaliyetlerini sürdüren Türk Kızılay'ı gelmektedir. Türk Kızılay'ı gibi birçok kuruluş psiko-sosyal destek hizmeti vermek adına bölgede bulunmaktadır. Devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının yanında afetzedelere yönelik uluslararası kuruluşların da psiko-sosyal destek hizmetleri kapsamında çalışmalar yaptığı bilinmekte olup bu çalışmalardan en dikkat çekeni Birleşmiş Milletler kurumuna bağlı olarak çalışmalarını sürdüren Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşudur. Bu kuruluşa bağlı olarak psiko-sosyal destek çalışmaları kapsamında Mobil Psiko-sosyal Destek hizmetinin verilmesi oldukça önemlidir.

3.2. Sosyal Yardım

Sosyal yardımlar normal zamanlarda uygulanabildiği gibi olağanüstü durumlarda da yürütülen önemli bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Sosyal yardımlar olağanüstü bir durum olan afet durumlarında da uygulanmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinden sonra sosyal yardım uygulamaları yapılmıştır. Bu noktada depremzedelere yapılan/yapılacak sosyal yardımların hangi kurum tarafından koordine edileceği sorusu akla gelmektedir. Bu kapsamda 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinden hemen sonra 3483 Sayılı Cumhurbaşkan Kararı Eki çıkarılmıştır. Söz konusu karar ekinde “ülkemizde meydana gelebilecek depremler sonrasında zarar gören afetzedeler için, gerek görülmesi halinde Afet ve Acil Durum Başkanlığının koordinasyonunda insani yardım kampanyası başlatılır” ifadesi yer almaktadır (2483 Sayılı Cumhurbaşkan Kararı Eki, Md.1-1). Yavuz (2014: 61), sosyal yardımları, sosyal kitlelerin hayatlarını güvenceye alma konusunda “*devlet tarafından yapılan yardımlar*” şeklinde ifade etmiştir. Kamu tarafından yapılan yardımlar yönüyle kamu kurum ve kuruluşlarının AFAD başkanlığında koordine edilen “insani yardım” kampanyalarına yapacağı/yaptığı yardımlar sosyal yardım kapsamında değerlendirilmektedir. Kamu kurumlarının afet dönemlerinde yaptığı sosyal yardım olan “insani yardımlar” AFAD tarafından organize edilmektedir.

Depremden sonra Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından 14 Şubat 2023 tarihinde depremde etkilenen ağır hasarlı binası bulunan depremzedelere “hane başı 15 bin TL taşınma yardımı” ile “2 bin TL ila 5 bin TL arasında kira yardımı” yapılacağı ve bu yardımlara ek olarak hane başı “10 bin TL destek yardımı” yapılacağı ifade edilmiştir. Ayrıca ailesini deprem bölgesi dışında bulunan şehirlere kendi araçları ile götüren vatandaşlara yakıt desteği sağlanacağı vurgulanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 14 Şubat 2023).

AFAD Başkanlığının yanında kamu bünyesinde yapılan sosyal yardımlar konusunda ASHB’na bağlı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV)” önemli görev üstlenmiştir. 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonra depremde etkilenen 11 şehirde SYDV ve ASHB’ye bağlı “Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü” bünyesinde “personel ve gönüllü” olarak 4 bin 795 kişi 748 araçla deprem bölgesinde hizmet sunmuştur. Bu kapsamda 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinde depremde etkilenen şehirlerde bulunan SYDV’lere toplam 271 milyon TL “acil durum ödeneği” olarak gönderilmiştir. SYDTF’den sadece depremzedelere kullanılmak üzere 1003 SYDV’ye 675 milyon 78 bin 840 TL “ek periyodik pay” gönderilmiştir.

Bir sosyal yardım uygulaması olan “evde bakım ödemeleri” depremde sonra da devam etmiştir. Bu kapsamda deprem bölgesinde 53 bin 633 bayan, 64 bin 294 erkek toplam 117 bin 927 engelli bireye 505 milyon 269 bin 312 TL ödenmiştir. Engelli ve yaşlı depremzedelere yönelik sosyal yardım kapsamında ASHB tarafından “Engelli ve Yaşlı Vatandaşlar için Deprem Destek Hattı” kurulmuştur. Bu hat sayesinde engelli ve yaşlı depremzede bireylerin ihtiyaçları ivedi bir şekilde karşılanmaktadır. 2023 Mart ayının başından itibaren toplam 3 bin 168 “gıda, tahliye, kurum bakımına alınma, tekerlekli sandalye, işitme cihazı” gibi ihtiyaçlar mobil uygulamalar üzerinden ilgili kurumlarca karşılanmıştır. Çözüme kavuşturulan 346 ihtiyaç ise “bireysel çadır, konteyner, akülü araba” gibi ürünlerdir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 109).

Farklı engeli bulunan engelli depremzede bireylere yönelik de çeşitli uygulamalar yapılmıştır. ASHB’ye bağlı çalışan işaret dili tercümanları ile STK’lar ve gönüllü işaret dili tercümanlarından oluşan 120 kişilik ekip işitme engeli bulunan depremzede bireylere hizmet vermektedir. İşitme engelli bulunan yaklaşık 500 işitme engelli depremzede bireye “2.300 kutu (13.800 adet) pil, 140 cihaz, 2 implant kablo, 45 implant başvurusu ve 110 çadır desteği” verilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023:

110). Ayrıca ASHB depremzede “diyabet hastası çocuklar” için de çalışma başlatmıştır. Bu kapsamda ASHB depremden etkilenen 11 ilde “tip-1 diyabet hastası çocuklar için 1.000 adet kola takılan sensörlü glikoz ölçüm cihazı” dağıtılması planlanmıştır. İlk etapta bu cihazların 792 adedinin gönderimi planlanmaktadır. Geriye kalan 208 cihazın ise “gelecek talepler ve tahliye olunan illerdeki” tip-1 diyabet hastası depremzede çocuklar için kullanılacaktır (ASHB, 18 Şubat 2023).

Sosyal yardım kapsamında 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerde yürütülen uygulamalardan birisi de Toplum Yararına Programıdır (TYP). TYP tanım olarak “*afet, salgın, acil durum dönemlerinde ve diğer mücbir sebeplerde kamu hizmetlerinin desteklenmesi yoluyla özel politika gerektiren gruplar başta olmak üzere işsizlerin çalışma alışkanlık ve disiplininden uzaklaşmalarını engellemek ve bu kişilere geçici gelir desteği sağlamak üzere aktif işgücü hizmetleri kapsamında İŞKUR ile kamu kurum ve kuruluşları işbirliğinde düzenlenen programlar*” şeklinde ifade edilmektedir. TYP Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından yürütülmektedir. “Uygulama süresi, her bir program için en fazla 6 ay” olan TYP’de görev alan “her bir katılımcıya, 22/05/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri çerçevesinde asgari ücret tespit komisyonu tarafından belirlenen günlük asgari ücret miktarının katılım sağlanan gün sayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutar kadar ödeme yapılır”. TYP “afet, salgın, acil durum, sosyal kriz, diğer mücbir sebepler” gibi olağanüstü durumlarda yürütülmektedir (İŞKUR, 2023).

Bir afet olan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinden sonra deprem bölgesinde bulunan illerin valiliklerine 19 bin 150 kişilik TYP kapsamında kontenjan ayrılmıştır. Bu rakama ek olarak diğer vilayetlerin valiliklerine ise nakli sağlanan “çocuk, engelli, kadın ve yaşlılara sunulan hizmetlerin desteklenmesi” adına 2 bin 950 kişilik kontenjan verilmiştir. Deprem sonrası toplam 22 bin 100 TYP kapsamında kontenjan ayrılmıştır. Programa yönelik faaliyetlerin hayata geçirilmesi için 1,6 milyar TL ödenek tahsis edilmiştir (SBB, 110). Sosyal yardımlar kapsamında destek verilen “sigorta prim erteleme”, “kısa çalışma ödeneği”, “nakdi ücret desteği”, “TYP ödemeleri” gibi uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalar beraberinde mali külfeti de getirmektedir. Bu kapsamda “Depremden etkilenen çalışanlara yapılan 6 aylık sigorta prim erteleme ile 3 aylık kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteği ile 6 aylık Toplum Yararına Program ödemeleri için toplam 13,3 milyar TL (705 milyon dolar) kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır” (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 112).

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinde yürütülen sosyal yardım uygulamaları ve bu sosyal yardım uygulamaları kapsamında bazı acil harcama listesi bulunmaktadır. Bu listeye ait maliyet bilgileri aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 129). Bunlar;

Çizelge 4.1. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Acil Harcama Maliyeti

		Milyon TL
1.	Acil Durum Ödeneği	271,0
2.	1.003 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan (SYDT) ek periyodik pay	225,0
3.	Depremden etkilenen hanehalkına 10 bin TL tutarında nakdi yardım	16.790,0
4.	Evi hasarlı olan hanehalkına 15 bin TL taşınma yardımı ve bunlardan ev sahibi olana aylık 5 bin TL, kiracı olana aylık 3 bin TL olmak üzere 1 yıllık kira yardımı	33.000,0
5.	Depremde hayatını kaybedenlerin yakınlarına acil ihtiyaçları için 100 bin TL ve deprem bölgesi dışındaki illere kendi araçlarıyla giden depremzedelere yakıt yardımı	2.200,0
6.	Geçici barınma için çadır, çadır içi malzeme (battaniye, yatak, yastık çarşaf seti, ısıtıcı vb.) ve konteyner alımı harcamaları	25.000,0
7.	Depremzedelerin konaklama ve iâşe giderleri harcaması	40.500,0
8.	Tahmini Diğer Harcamalar	10.000,0
	Toplam	127.986

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerde sosyal yardımlar kapsamında yapılan/yapılması planlanan uygulamaların Türkiye'ye toplam maliyeti 127.986 milyon TL şeklinde hesaplanmıştır. Bu veri Türkiye'nin 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası sosyal yardımların uygulanması noktasında karşı karşıya kaldığı gerekli maliyeti göstermektedir.

3.3. Sosyal Koruma

Sosyal koruma bir sosyal hizmet uygulaması örneğidir. Bu uygulama afet dönemlerinde uygulanan sosyal hizmet uygulamalarından birisidir. 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremleri sonrası sosyal koruma uygulamasının önemi artmıştır. 6 Şubat 2023 depreminde 11 şehirde sosyal koruma kapsamında çeşitli faaliyetler yürütülmüştür. Sosyal korumaya yönelik faaliyetler kamu adına ASHB bünyesinde gerçekleştirilmektedir. ASHB bünyesinde 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerde, depremde etkilenen şehirlerde sosyal koruma kapsamında kadınlara, çocuklara, yaşlı ve engellilere yönelik hizmet sunan kurumlar bulunmaktadır. Bu kapsamda deprem bölgesinde 17 kadın konukevi ve 11 Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi sosyal koruma kapsamında kadınlara yönelik hizmet vermektedir. ASHB bünyesinde deprem bölgesinde çocuklara yönelik, “yatılı bakım kuruluşlarından hizmet alan” 1 964 kişi kapasiteli (çocuk evleri dâhil olmak üzere) “35 çocuk bakım kuruluşu” sosyal koruma kapsamında hizmet sunmaktadır. Ayrıca yaşlılara yönelik ASHB bünyesinde deprem bölgesinde 66 “engelli ve yaşlı bakım kuruluşunda” 5 bin 252 engelli ve yaşlı birey sosyal koruma hizmeti almaktadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 106-107).

6 Şubat 2023 tarihli depremlerde ASHB dışında çeşitli kamu kurumları da “sosyal koruma” kapsamında politikalar düzenlemiştir. Bu kapsamda T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından depremde etkilenen 11 şehirde “deprem tarihi itibarıyla mükellefiyet kaydı bulunan mükelleflerin, bu mükellefiyetleri nedeniyle vergi kanunlarının uygulanması bakımından 06.02.2023 ile 31.07.2023 (bu tarih dâhil) tarihleri arasında mücbir sebep halinde olduğu kabul edilmiştir” şeklinde bir ilan yayınlamıştır. Söz konusu “mücbir sebep hali süresince” uzatılacak süreler;

- “verilmesi gereken vergi beyannameleri ve bildirimlerinin verilme süreleri”,
- “bu beyanname ve bildirimler üzerine tahakkuk eden vergilerin ödeme süreleri”,
- “deprem tarihinden önce tahakkuk etmiş, ödeme süresi mücbir sebep hali ilan edilen süreye rastlayan her türlü vergi, ceza ve gecikme faizinin ödeme süresi”,
- “2023 yılı motorlu taşıtlar vergisinin ikinci taksit ödeme süresi”,
- “deprem tarihinden önce ikmalen, re'sen veya idarece tarh edilen ve vadesi mücbir sebep halinin başladığı tarihten sonrasına rastlayan her türlü vergi, ceza ve gecikme faizinin ödeme süresi” şeklinde ifade edilmiştir (Gelir İdaresi Başkanlığı, 8 Şubat 2023).

Deprem sonrası sosyal koruma uygulamasına yönelik diğ er bir adım esnaf ve sanatkar olan depremzede vatandaşların kredi taksitlerinin ertelenmesi uygulamasıdır. Bu kapsamda 6 Şubat 2023 depremlerinden sonra 14 Şubat 2023 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 6789 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararının Ekinde depremde etkilenen esnaf ve sanatkarlara yönelik “T. Halk Bankası A.Ş.” tarafından , “Esnaf ve Sanatk arlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKK) kefaletiyle çekilen kredilerin 6 ay ertelenmesine karar verilmiştir. Bu erteleme depremzede esnaf ve sanatkarların doğrudan çekmiş oldukları düşük faizli kredileri de kapsamaktadır (Resmi Gazete, 14 Şubat 2023). Ayrıca depremzede vatandaşların kredilerinin ertelenmesi noktasında Türkiye Bankalar Birliğı (TBB) Yönetim Kurulu “depremin bölge ekonomisinde yol açtığı olumsuz etkilere maruz kalan, ödeme güçleri olumsuz etkilenen banka müşterilerinin, talepleri halinde, bankalara olan vadesi gelmiş veya 6 ay içinde vadesi gelecek borçlarının vadesinin bugünden itibaren 6 ay sonraya kadar” ertelenmesi şeklinde prensip kararı almıştır (TBB, 6 Şubat 2023). Buna ek olarak sosyal koruma kapsamında TBB’nin yapmış olduğı bir diğ er uygulama deprem bölgesindeki 11 şehirde bulunan “ortak ATM’lerden yapılacak işlemlerden” ücret talep edilmemesidir (TBB, 6 Şubat 2023). TBB sosyal koruma kapsamında deprem bölgesinde bulunan “Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Osmaniye illeri ile Gaziantep ilinin İslahiye ve Nurdağı” ilçelerine özel, “bireysel ve gerçek kişi ticari” işletmelere yönelik 31 Ağustos 2023 tarihine kadar geçerli olmak üzere bazı kararlar almıştır. Bu kararlar;

- “06.02.2023 tarihinden önce kullandırılan ve 31.08.2023 tarihine kadar vadesi gelen; mevcut kredi borçlarının / taksitlerinin ve gayrinakdi kredi komisyonlarının (31.08.2023 tarihini geçmeyecek şekilde) 6 ay faizsiz (faiz/gecikme faizi) olarak ertelenmesi,”
- “kayıp/zayı POS cihazlarına ilişkin üye işyerlerimizden herhangi bir tahsilat yapılmaması,”
- “bankacılık hizmet komisyonu alınmaması”
- “bireysel ve kurumsal kredi kart ücretlerinin 2023 yılı için tahakkuk ettirilmemesi,”
- “üye işyeri/POS kullanım ücretlerinin 2023 yılı boyunca alınmaması” şeklinde ifade edilmiştir (TBB, 15 Şubat 2023).

6 Şubat 2023 tarihli depremde kamu kurumlarının yanı sıra uluslararası kuruluşlar da sosyal koruma kapsamında bazı hizmetler sunmuştur. Buna yönelik Birleşmiş

Milletler Çocuk Yardım Fonunun (UNİCEF) 2023 Türkiye raporunda yaklaşık 500 bin aileye sosyal koruma kapsamında nakit desteği sağlandığı bildirilmiştir. Ayrıca 2 milyon 700 bin kişiye sosyal koruma hizmetleri kapsamında ulaşılmıştır (UNİCEF, 2023: 3). UNOCHA'nın 17 Mayıs 2023 tarihli raporuna göre 6 Şubat 2023 depremlerinden “Çok Amaçlı İhtiyaç ve Sosyal Koruma” alanına yönelik UNOCHA tarafından yapılan harcama 30,8 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. Planlanan sosyal koruma uygulamasının tümüyle gerçekleşmesi için ihtiyaç duyulan tutar 143,6 milyon dolar civarında olduğu bildirilmiştir. Sosyal korumaya yönelik yapılan çalışmaların planlanan tüm çalışmalar içindeki payı yaklaşık % 21 olarak ölçülmüştür (UNOCHA, 17 Mayıs 2023: 2).

Depremlerde yaşanan yıkımlar, ortaya çıkan karmaşıklık, geçirilen travmalar, sunulan hizmetlerin lokasyon farklılıkları vb. sorunlar aile üyelerinin birbirini kaybetme, birbirinden uzakta kalma, başka bölgelere gönderilme, kaçırılma riski taşıma vb. sorunlara neden olmaktadır. Nitekim, deprem, sel ve yangın gibi afetlerde kimlerin sağ kurtarıldığının, yaralı ya da ölü olduğunun belirlenmesinin güç olması ve zaman alması; kitlesel nüfus hareketlerinde bireylerin farklı sınır bölgelerinden giriş yapmaları ya da sınır geçildikten sonra birbirlerini kaybetmeleri, savaşlarda ve terör olaylarında ise öldürülme, olay yerinden kaçırılma, bölgeden göç etme vb. durumlar yaşanabilmektedir. Bu sebeplerle bireyler, diğer aile üyeleri hakkında doğru bilgi alma, akıbeti hakkında haber alma, bir an önce onlara kavuşma, yüz yüze görüşme, tekrar bir araya gelme gibi ihtiyaç, talep ve beklentiler içine girebilmektedir. Bu durum da sosyal koruma hizmetini gündeme getirmektedir. İnsanoğlunun bu sosyal destek ihtiyacı afet durumlarında daha belirgin bir hal almaktadır. Bu nedenle afetlerde sosyal koruma uygulaması söz konusu sosyal sorunun bir çözümü olarak ortaya konulmaktadır.

6 Şubat 2023 Depremlerinden sonra ortaya çıkan “refakatsiz çocuklar” konusu bu sosyal sorunlardan birisidir. Deprem sonrası çok fazla çocuk ailesine ulaşamamıştır (Işıklı, 2023: 3). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) “refakatsiz çocuk” kavramını; “Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan” çocuk şeklinde tanımlamıştır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. 2013. Md.3-m). Kısacası ebeveyni bulunmayan, ailesine ulaşamayan çocuklar “refakatsiz çocuk” olarak ifade edilmiştir. Depremden sonra refakatsiz kalan birçok çocuğun olduğu tespit edilmiştir. Refakatsiz

kalan çocukların bin 836'sının kimliği tespit edilmişken 79 çocuğun kimliği tespit edilememiştir. Ailesi tespit edilemeyen 97 çocuk ilgili kurumlarca bakım altına alınmıştır (Işıklı, 2023: 3). Deprem sonrası bina enkazlarından çıkarılan çocukların aileleri araştırılmıştır. Refakatsiz çocukların ailelerini tespit etmek amacıyla Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS) kullanılmıştır. Sistemlerde yer alan kayıtlar ile refakatsiz çocukların ifade ve açıklamaları eşleştirmeye tabii tutulmuştur. Eşleştirme neticesinde çocukların ailelerine ulaşılma çalışmaları yürütülmüştür. Ailelerine ulaşamayan çocuklar sosyal koruma hizmeti kapsamında korumaya alınmıştır (ASHB, 2023).

ASHB tarafından çocuklara yönelik deprem sonrasında sosyal koruma kapsamında verilen diğer bir hizmet de “koruyucu aile” uygulamasıdır. ASHB resmi internet sitesinde koruyucu aile tanımı, “çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocuklarımızın kendi aile ortamlarında eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde devlet denetiminde paylaşılan, hissettikleri toplumsal sorumluluğu gösterebilen uygun aile ya da kişiler” şeklinde ifade edilmiştir (ASHB, 2023). Bu kapsamda ASHB tarafından depremde sonra “koruyucu aile” uygulaması hayata geçirilmiştir (ASHB, 8 Şubat 2023). ASHB Bakanı tarafından koruyucu aile uygulamasına yönelik veriler paylaşmıştır. 6 Şubat 2023 tarihinden 28 Şubat 2023 tarihine kadar “koruyucu aile olmak için” 347 bin başvuru yapıldığı ifade edilmiştir. 1 Ocak 2023 ile 6 Şubat 2023 tarihi arasında koruyucu aile olmak isteyenlerin başvuru sayısı ise sadece 660 kadardır (TRT HABER, 2 Mart 2023). Depremde önce, günde başvuru sayısı 3 olan “koruyucu aile” uygulamasına depremde sonra başvuru sayısı, günde 29 bin civarındadır (Anadolu Ajansı, 16 Şubat 2023).

3.4. Barınma Hizmetleri

Barınma hizmetleri sosyal hizmet uygulamaları kapsamında yürütölen bir çalışma örneğidir. Bu sosyal hizmet uygulaması afet zamanlarında oldukça önemli hale gelmektedir. Bir afet olan depremler fiziki yapılarda hasara sebep olmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli iki depremde birçok bina/konut hasar almıştır. 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinden etkilenen 11 ildeki toplam konut sayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 25-26).

Çizelge 4.2. Depremden etkilenen illerdeki bina sayısı

İl	Mesken	İşyeri	Kamu	Diğer	Genel Toplam
Adana	404.502	29.920	8.916	7.779	451.117
Adıyaman	107.242	5.765	4.370	3.119	120.496
Diyarbakır	199.138	11.412	11.964	3.165	225.679
Elazığ	106.569	7.221	2.872	7.051	123.713
Gaziantep	269.212	22.829	5.480	8.162	305.683
Hatay	357.467	33.511	10.382	5.489	406.849
Kahramanmaraş	219.351	12.358	6.879	4.565	243.153
Kilis	33.399	1.526	1.651	736	37.312
Malatya	159.896	8.370	6.670	4.051	178.987
Osmaniye	128.163	9.428	3.105	2.384	143.080
Şanlıurfa	347.902	18.847	11.790	4.089	382.628
Toplam	2.332.841	161.187	74.079	50.590	2.618.697

Tabloya göre toplam zarar gören konut sayısı 2 milyon 618 bin 697 kadardır. Zarar gören toplam konut sayısı içindeki ağırlıklı pay 2 milyon 332 bin 841 zararlı meskenlere aittir. Bu sayıyı 161 bin 187 ile İşyeri, 74 bin 79 Kamu binası ve 50 bin 590 ile Diğer Konut türleri takip etmektedir. Zarar gören konutların kullanılamaz hale gelmesi ve bölgede devam eden artçı depremler sebebiyle depremzedeler güvenli alanlara alınmıştır. Bu noktada konteyner ya da çadırlara ihtiyaç duyulmaktadır.

06 Şubat 2023 tarihli depremde etkilenen 11 ildeki afet bölgesinde 332 adet çadırkent ile 360 bin 167 çadır kurulmuş olup 1 milyon 440 bin 668 vatandaşa barınma hizmeti verilmiştir. Bölgede ayrıca 189 konteyner kent oluşturulmuş ve 90 bin 914 adet konteynerin alt yapı çalışmaları ile bu konteynerlerin kurulum çalışmaları devam etmektedir. Konteyner kentlerde 34 bin 120 bireye barınma hizmeti desteği sağlanmaktadır. Barınma alanlarında, ek olarak 2 bin 284 adet mobil duş ile 5 bin 058 adet WC konteyneri hizmete sunulmuştur. Afet bölgesinde toplam olarak 1 milyon 593 bin 808 bireye barınma hizmeti verilmekte olup diğer illerde ise afetin etkilediği 329 bin 960 kişiye barınma hizmeti desteği sağlanmaktadır. Afetten etkilenen kişilerin geçici barınma ve beslenmeye yönelik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ayrıca ülke

genelindeki pansiyon, öğretmen evleri ile oteller, yazlıklar ve bağ evleri benzeri imkânlardan da faydalanılmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 30).

Hazine ve Maliye Bakanlığı 6 Şubat 2023 tarihli depremde etkilenen vatandaşların yaşadıkları barınma sorununu çözmek adına gerekli bazı girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda 31 Aralık 2023 (dahil) tarihine kadar geçerli olmak şartıyla, “prefabrik yapı ile konteynerlerin” olağanüstü hal ilan edilmiş şehirlerde depremzedeler için kullanılmak üzere “3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 17. maddesinin birinci fıkrasında sayılan kurum ve kuruluşlara tesliminde (kurulum ve montaj işlemleri dâhil)” Katma Değer Vergisi KDV oranını % 18’den % 1’e düşürülmüştür (Resmi Gazete, 14 Şubat 2023; 8 Şubat 2023).

Depremzedelere yönelik barınma hizmetleri için çeşitli kamu kurumlarının misafirhane ve sosyal tesislerinden geçici olarak yararlanılmıştır. Bu noktada depremzedelerin ilgili kamu kurumlarına ait misafirhane ve sosyal tesislerden faydalanmaları karşılığında alınacak ücret sorunu ortaya çıkmıştır. Bu noktada karşılaşılabilecek maddi problemlerin çözümüne yönelik 23 Şubat 2023 tarihli Resmi Gazete yayımlanmıştır. İlgili Resmi Gazetede “6/2/2023 tarihinde meydana gelen depremler nedeniyle, deprem bölgesinde ikamet etmekte iken 6/2/2023 tarihinden itibaren kamu kurum ve kuruluşlarına ait misafirhane ve sosyal tesislere geçici olarak yerleştirilen afetzedeler, söz konusu tesislerde verilen konaklama ve yemek hizmetlerinden yararlanmada, 4736 Sayılı Kanunun 1. Maddesinin 1. Fıkrası hükmünden muaf” olacağı ifade edilmiştir (Resmi Gazete, 23 Şubat 2023).

Deprem bölgesinde yaşanan barınma probleminin giderilmesi hususunda uluslararası kuruluşlardan da çeşitli yardımlar yapılmıştır. IOM tarafından 6 Şubat 2023 depreminden etkilenen Türkiye ve Kuzeybatı Suriye bölgesine 29 bin 216 barınma hizmetlerine yönelik çeşitli ürünler gönderilmiştir. Bu ürünlerin 10 bin 91 adedi Türkiye’de depremde etkilenen bölgelere ulaştırılmıştır. Ayrıca Türkiye’de depremde etkilenen bölgeye barınma hizmetleri kapsamında 290 bin 36 battaniye, 44 bin 892 hijyen kiti, 91 bin 804 branda, 58 bin 310 mutfak seti, 264 bin 29 yatak veya nevresim takımı, 16 bin 919 ısıtıcı, 46 bin 630 kışlık giysi yardımı yapılmıştır (IOM, 4 Nisan 2023).

STL’nin 31 Mayıs 2023 tarihli raporunda deprem bölgesinde yaklaşık 2,4 milyon vatandaşın geçici barınma yerlerinde yaşadığı ifade edilmiştir (STL, 31 Mayıs 2023).

Bunun yanında bin 133 engelli, 533 yaşlı depremzede olmak üzere toplam 1 666 depremzede yaşadıkları şehirlerden ayrılarak 33 ilde bulunan 70 kuruluşa yerleştirilmiştir. İşitme engeli bulunan 320 engelli depremzede birey deprem bölgesinden tahliye edilmiştir. Bu bireyler farklı şehirlerde bulunan “otel ve KYK’ya bağlı yurtlara” yerleştirilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 110).

Deprem bölgesinde bulunan “ASHB’ye bağlı 357 kapasiteli 17 kadın konukevinden 216 kapasiteli 10 kadın konukevi” boşaltılmıştır. “Adana, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Osmaniye’de” bulunan 43 kadın ile beraberinde 39 çocuk nakledilmiştir. “Adana, Diyarbakır, Elazığ, Kilis ve Şanlıurfa’da” bulunan ASHB’ye bağlı 7 kadın konukevi 141 kişi kapasitesiyle hizmet sunmaya devam etmiştir. Deprem bölgesinde “kadınlar ve çocukların özel ihtiyaçlarının giderilmesi” için “Kadın Giyim ve Hijyen Çadırları oluşturulmuştur. Bunlara ek olarak toplam 27 Kadın Giyim ve Bebek Bakım Çadırları (KGBBÇ) oluşturulmuştur. KGBBÇ’ler “Kahramanmaraş’ta 8, Hatay’da 8, Malatya’da 2, Adıyaman’da 4, Osmaniye’de 1, Gaziantep’te 4” olacak şekilde kurulmuştur. Hatay’ın Hassa, Payas ve Reyhanlı ilçelerinde 1’er adet daha KGBBÇ kurulması planlanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 110).

Depremden sonra yaşanan barınma probleminin çözülmesine yönelik olarak AFAD bünyesinde ‘Evim Yuvar Olsun’ isimli bir çalışma başlatılmıştır. Çalışma kapsamında depremzede vatandaşlara barınma imkânı sunulmuştur. Çalışma kapsamında depremden etkilenen depremzedelere ve evini kiraya vermek isteyen ev sahiplerine yönelik 4 seçenek sunulmuştur. Bu seçenekler;

“1. Evimi Uygun bedelle/bedelsiz kiraya vermek istiyorum (Bedelsiz tahsis edilen evler için “Ödünç Sözleşmesi”, indirimli olarak kiralanan evler için “Kira Sözleşmesi” düzenlenecektir. Sözleşmeler ev sahipleri ile Kaymakamlıklar arasında imzalanacaktır. Depremzedeler evlerine Kaymakamlıklar tarafından yerleştirilecektir

2. Depremzedelerin oturacağı evlerin kira bedellerini karşılamak istiyorum.

3. Depremzedeler için AFAD’a kira bağışında bulunmak istiyorum.

4. Depremzede olarak gönüllü konut konaklama başvurusunda bulunmak istiyorum.” şeklinde sıralanmıştır (T. C. İçişleri Bakanlığı, 2023).

Çalışma deprem sonrası barınma probleminin çözümüne yönelik çok güzel bir örnek teşkil etmektedir. Söz konusu çalışmanın ilk 3 adımı barınmaya yönelik bağışı

yapmak isteyen yada evini kiraya vermek isteyen ev sahiplerine yöneliktir. Çalışmanın son adımı ise depremzedelere ayrılmış kısımdır. ‘Evim Yuvan Olsun’ çalışmasının uygulamaya yönelik süreci ise şu şekilde ilerlemektedir:

“1. Ev sahibi olan kimse ilk olarak İçişleri Bakanlığının anlaşmalı olduğu emlak sitelerine yönlendirilir.

2. Başvuruyu kabul eden emlak sitesi ev sahibi ile iletişime geçerek verilen bilgilerin doğruluğunu araştırır ve doğrular

3.Emlak sitesi doğrulanmış bilgileri ilgili kamu birimine iletir.

4.Kaymakamlık yetkilileri evi ziyaret ederek uygunluk tespiti yapar.

5. Kaymakamlık, evini bedelsiz tahsis edenler ile Ödünç sözleşmesi, evini indirimli fiyatla kiraya verenler ile ‘Kira Sözleşmesi’ imzalar.

6. Depremzedeler engelli, yaşlı gibi dezavantajlı bireylerin yer aldığı aileler önceliklendirilerek ilgili konutlara yerleştirilir.

7.Süre bitiminde Kaymakamlık konutu ev sahibine teslim eder.” (T. C. İçişleri Bakanlığı, 2023).

Deprem sonrası barınma ve konaklama hizmetlerine yönelik hizmet veren bir diğer kurum Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Kurumudur (ÖSYM). ÖSYM bir sosyal hizmet uygulaması Yüksek Öğretim Kurumları Sınavına (YKS) girecek depremzede öğrenciler için sınav öncesi farklı şehirlerde sınavdan önce geçici konaklama imkânı sunmuştur. İkamet ettiği şehir dışında sınava girecek depremzede öğrencilere geçici barınma yardımı yapılmıştır (ÖSYM, 2023). ÖSYM tarafından gerçekleştirilen bu uygulama depremzede öğrenci ve aileleri tarafından sosyal hizmet uygulamalarına güzel bir örnektir.

Ayrıca depremten sonra barınma hizmetlerinden ülkemizde ikamet eden Suriyeli sığınmacılar da faydalanmıştır. Depremden önce “7 geçici barınma merkezinde yaklaşık 47 bin Suriyeli” yaşamaktaydı. Depremden sonra geçici barınma merkezlerinin sayısı 12’ye çıkarılmıştır. Bu geçici barınma merkezlerinde konaklayan kişi sayısı yaklaşık 88 bin civarındadır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 110).

3.5. Ayni ve Nakdi Bağış Kabulü ile Depo Yönetimi Hizmetleri

Sosyal hizmet uygulamalarından bir diğeri ayni ve nakdi bağış kabulü ile depo yönetim hizmetleridir. Bu sosyal hizmet uygulaması, afetlerde varlığına daha çok ihtiyaç duyulan bir uygulamadır. Afetlerde sosyal hizmetlerin uygulanması ekonomik güç gerektirmektedir. Bu da ancak çeşitli destek, yardım ve bağışlar eliyle sağlanmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerin Türkiye ekonomisine maliyeti 77,4 milyar dolar ile 104,8 milyar dolar aralığında gerçekleşmesi beklenmektedir (Yılmaz, 2023: 6). Eğilmez (2023), 6 Şubat 2023 depremlerinin Türkiye ekonomisindeki kaybını; “GSYH kaybı” olarak “22-25 milyar dolar”, ihracat kaybını “7 milyar dolar”, vergilerdeki kaybın “3 milyar dolar” olmak üzere yaklaşık toplam 35 milyar dolar civarında hesaplamıştır. 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinde “acil harcama maliyeti” 127.986 milyon TL civarında hesaplanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 129). Bu kapsamda, yaşanan depremler sonrası AFAD, T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB) ve T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) gibi kamu kurumlarının acil harcama ihtiyaçlarını gidermek için “acil yardım ödeneği” verilmiştir. İlk aşamada 87 milyar TL tutarında kaynak ilgili kamu kurumlarına ayrılmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 31). DSÖ Avrupa Direktörü Hans Kluge ise depremlerin “gerçek maliyetinin henüz” bilinmediğini ifade etmiştir (TRT Haber, 14 Şubat 2023).

Türkiye’nin yaşamış olduğu bu depremlerin büyüklüğü ve etki alanının genişliği düşünüldüğünde çeşitli bağış ve yardımlara ihtiyaç duyulması kaçınılmazdır. Bu yardımların başında ayni ve nakdi bağış yardımları gelmektedir. İlk etapta Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından depremde yaşamını yitiren vatandaşların yakınlarına “acil ihtiyaçlar için” 100 bin TL “nakdi yardım” yapılacağı ifade edilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 14 Şubat 2023). Depremlerden hemen sonra ayni ve nakdi yardım toplamak için yardım kampanyalarına ihtiyaç duyulmuştur. 3483 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı Ekinde yer alan “ülkemizde meydana gelebilecek depremler sonrasında zarar gören afetzedeler için, gerek görülmesi halinde Afet ve Acil Durum Başkanlığının koordinasyonunda insani yardım kampanyası başlatılır” ifadesi gereği söz konusu nakdi yardım kampanyaları AFAD tarafından yürütülmüştür (2483 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararı Eki, Md.1-1). Bu kapsamda 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası AFAD Başkanlığı koordinesinde yardım kampanyası başlatılmıştır (AFAD, 06.02.2023).

AFAD Başkanlığınca koordine edilen deprem yardım kampanyası çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmiştir. Bu kapsamda çeşitli yardım organizasyonları düzenlenmiştir. Bu organizasyonlardan birisi “Tek Yürek Türkiye” kampanyasıdır. Kampanya bünyesinde “Türkiye Tek Yürek Kampanyası Ortak Yayını” düzenlenmiştir. Yayın 15 Şubat 2023 tarihinde, yurt içi ve yurt dışından hem ulusal hem de uluslararası “213 televizyon ve 562 radyonun” ortaklığıyla gerçekleşmiştir. Yayın 7 saat sürmüştür. Kampanya kapsamında yaklaşık 9 milyon SMS gönderilmişken, Ortak yayında 115,1 milyar TL’lik bağış rakamına ulaşılmıştır Söz konusu yardım programında çeşitli kamu kurumları depremzedelere nakdi yardımda bulunmuştur. Bunlar; yayınlanan yardım programında en yüksek bağışı yapan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından “30 milyar TL”, Ziraat Bankası A.Ş tarafından “20 milyar TL”, Vakıflar Bankası A.Ş tarafından “12 milyar TL”, Halkbank A.Ş tarafından “7 milyar TL” “Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayii Başkanlığı ve bağlı firmaları” tarafından “3,6 milyar TL” olarak gerçekleşmiştir. Bunun yanında “Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından “2 milyar TL” Türk Telekom A.Ş tarafından “2 milyar TL”, Borsa İstanbul A.Ş (BİST) tarafından “ 2 milyar TL”, Türk Hava Yolları A.Ş ile Türkiye Sigorta A.Ş tarafından “2’şer milyar TL” nakdi olarak bağışlanmıştır. Yayınlanan programda kamu kurumlarının yanında bazı özel şirket ve bireysel kişilerde depremzedeler için nakdi bağış yardımında bulunmuştur (TRT HABER, 16 Şubat 2023). Bunlar; Turkcell A.Ş tarafından “3,5 milyar TL”, Baykar Holding tarafından “2 milyar TL”, 11 yaşında bulunan “Rumeysa İncedağ” isimli vatandaş “doğduğu günden beri annesinin” onun için biriktirdiği “100 bin lirayı” depremzedelere nakdi yardım desteğinde bulunmak için bağışlamıştır.

Televizyon kanalları aracılığı ile yürütülen yardım kampanyasının bir başka örneği Halk TV tarafından 22 Şubat 2023 tarihinde “Bir Kira Bir Yuva Özel” isimle yayınlanan yardım programıdır. Söz konusu programda 33 bin 98 aileye 330 milyon TL toplanmıştır (Evrensel, 22 Şubat 2023). Yardımlar konusunda spor televizyon kanalları da çeşitli programlar düzenlemiştir. Bu kapsamda “Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB), Türkiye Futbol Federasyonu (TFF), Süper Lig Kulüpler Birliği Vakfı ve beIN Medya Grubu” ortaklığıyla “A Spor, beIN Sports, Sportstv, D Smart Spor, S Sport, Tivibu Spor, TRT Spor, TV8 ve kulüp televizyonları ile TRT Radyo, Radyo Gol, Radyospor ve Lig Radyo” gibi kanalların ortak yayınıyla 1 Mart 2023 tarihinde “Omuz Omuza” isimli depremzedeler için yardım programı yayınlanmıştır. Söz konusu yardım programında

845,7 milyon TL depremzedeler için nakdi yardım toplanmıştır (Anadolu Ajansı, 1 Mart 2023).

Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından “AFAD başkanlığınca ilan edilen hesaplara yapılan nakdi bağış ve yardımların tamamı” ile “Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunu hükümleri uyarınca, Türkiye Kızılay Derneğine yapılan nakdi bağışların tamamı da vergi matrahından” indirilebileceği ifade edilmiştir (GİB, 9 Şubat 2023). GİB’in bu uygulaması depremzedeler için nakdi yardım desteğinde bulunan firmalar için teşvik edici olmuştur.

Nakdi yardımlarda olduğu gibi aynı yardımlar kapsamında da deprem bölgesinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda 06 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremde aynı bağışların toplanarak ihtiyaç sahibi bireylere ulaştırılması adına 11 şehirde toplam “67 adet aynı yardım deposu kurulmuştur. Kurumsal bağışçı ve bireysel bağışçılardan aynı bağış ve yardımlar kabul edilmektedir. Afet bölgelerine sevk ve nakliyenin takip edilmesi, dağıtılmasına yönelik çalışmalar sürmektedir. Depremzede bireylere yönelik afet bölgesinde 203 adet sosyal market, Malatya’da ise gezici 5 sosyal market hizmet sunmuştur (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023: 109). Deprem bölgesine aynı yardımda bulunan bir diğer kurum TBB’dir. TBB bünyesinde bulunan bankalar tarafından deprem bölgesine 6 Şubat 2023 tarihinden itibaren “yardım malzemeleri yüklü” (TBB’ye iletilen) “352 adet kamyon/kamyonet/panelvan araç, 48 adet karavan/konteyner” sevk edilmiştir (TBB, 11 Şubat 2023)

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerde ülkemizde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların yanı sıra uluslararası organizasyonlarda depremzede vatandaşlara yönelik bağış yardımında bulunmuşlardır. Bu organizasyonların birisi de Kuzey Amerika Pakistan Kökenli Doktorlar Derneğidir (APPNA). APPNA 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depreminde zarar gören depremzedelere yönelik Pakistanlı doktorlar tarafından toplanan 350 bin dolar tutarındaki yardımı Washington büyükelçiliğine teslim etmişlerdir (Associated Press of Pakistan, 13 Haziran 2023).

Bunun yanında Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (UNWFP) 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremden zarar gören depremzedelere yönelik hem dolar bazlı hem de TL bazında nakdi bağış kampanyası yürütmektedir. UNWFP tarafından 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremlerde 324 bin vatandaş ve mülteciye gıda

yardımları yapılmaktadır (UNWFP, 2023). Ayrıca UNWFP 200 bin kişinin ihtiyacını karşılamak için 40 bin adet gıda yardımı yapacaktır. Bu yardımlar kişi başı ile düzenli hale gelecektir (UNWFP, 2023).

Bir diğer uluslararası organizasyon ise Birleşmiş Milletler Nüfus Fonudur (UNFPA). UNFPA, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli depremlerden zarar gören depremzede bireylere yönelik bağışlarını “Türkiye ve Suriye’deki Kadın ve Kız Çocuklarına Hayat Kurtaran Bakım Gönderin” başlığı altında toplamaktadır. UNFPA 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerini finanse etmek için 44,5 milyon dolarlık iki başvuruda bulunmuştur. Daha çok anne ve kadın sağlığı konusunda, kadın ve kız çocuklarına yönelik hizmetleri yürütmek için bağış toplayan UNFPA Türkiye’de depremzedelere yönelik üreme sağlığı konusunda da hizmet sunmaktadır (UNFPA, 2023).

1900 yılından bu yana yaşanan en büyük deprem olan ve “Asrın Afeti” olarak tanımlanan 06 Şubat 2023 depreminde 48 binden fazla vatandaşımız hayatını kaybetmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023, 25). Böylesi büyük bir depremde Ayni ve Nakdi yardımlar ile Depo Yönetim Hizmetleri uygulamasına yönelik Türkiye’de bulunan gerek kamu kurum ve kuruluşları ile özel şirketler gerekse yurtdışında bulunan kurum ve organizasyonlar yardım ve bağışlar konusunda Türkiye’ye destek olmuştur.

3.6. Genel Değerlendirme

Sosyal hizmet afetlere yönelik uygulama, koordinasyon, planlama, yürütme ve denetleme süreçlerinde etkin olan bir disiplindir. Sosyal hizmet eylem, etkinlik ve uygulamaları doğrultusunda afetten kurtarılanların bakım merkezlerine, ilkyardım merkezlerine, toplama parklarına ve hastanelere aktarılmaları çalışmalarına katkı yapar. Birçok görev arasında, kayıp arama ya da arama-kurtarma hizmetlerine de destek verir. Depremzedelerin iskân edilmesi konusunda sosyal hizmetin yönlendirici olma ve karar verme süreçlerini kısaltıcı etkisi olur. Afetlerde, ilk yoğun çalışma döneminden sonra afet bölgesinde çalışan sosyal hizmet sunucuları gelecek çalışmaların daha etkili olması için akşamları bir araya gelerek durum değerlendirmesi yaparlar. Deprem bölgesindeki sorunların gerçekçi bir şekilde belirlenmesi için depremzedelerin bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve sorunlarının çözülmesinde sosyal çalışmacılar etkin rol alırlar. Sosyal çalışmacılar, deprem bölgelerindeki sorunlar üzerine kamuoyu oluşturmaya

çalışır. Bu da yardım ve destek hizmetleri için katkı vericidir. Sosyal hizmetler yerel ve ulusal ölçekte afet politikalarının geliştirilmesi için yetkili mercileri harekete geçirilmesine katkı verir. Ayrıca deprem özelinde afet konusunda sosyal politikaların geliştirilmesine destek olur. Bunun yanında kamu kaynaklarının harekete geçirilmesi ve kamu hizmetlerinin düzenli yürütülmesi için organizasyonlara müdahil olur.

Sosyal hizmetler arasında hak savunuculuğu yapmak da vardır. Sosyal hizmet sunucuları depremzedelerin hak savunuculuğunu yapar ve bu doğrultuda depremzedelerin haklarının gözetilmesi, haklarının elde edilmesi ve hakları konusunda bilgilendirilmesini sağlar. Danışmanlık hizmetleri kapsamında sosyal çalışmacılar; bilgilendirme, yönlendirme, yön verme, rehberlik etme, öncü olma vb. hizmetleri yürütür. Sosyal hizmetlerde sivil ve gönüllü hizmetlerin desteğini almak için toplum kaynakları harekete geçirilir. Bu kapsamda gönüllüleri ve sivil toplum örgütlerini motive eder. Deprem bölgesinde ortaya çıkabilecek din, dil, renk, ırk, etnik grup vb. ayrımlara dayalı oluşumlara karşı sosyal önlemler olarak bu sorunları ortadan kaldırılmaya çalışır. Bu kapsamda barışçıl yöntemlere başvurur. Örneğin film gösterisi, sokak oyunları, yarışlar ve turnuvalar düzenler. Mevcut durum ve ihtiyaçlara göre çeşitli sosyal proje ve kampanyalar yürütülür. Belirli mesleki yöntemler kullanılarak depremzedelerin sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapılır. Örneğin afetlerle ortaya çıkan sosyal durum ve yıkımın psiko-sosyal, sosyo-ekonomik, kültürel vb. sonuçlarıyla ilgili sosyal incelemeler ve araştırmalar yapılır. Bu yolla, deprem bölgesinde sosyal hizmet modellerinin geliştirilmesine yarayacak bulgular elde edilir. Deprem bölgesinde yer alan kriz masasında sosyal hizmetlerin yürütülmesi için ortam oluşturur ve destek hizmetleri sağlar. Sosyal yardım ödemelerinin incelenmesi ve dağıtımında önemli bir rol üstlenilir.

Çocuklar, kadınlar, yaşlılar, engelliler gibi özel nüfus gruplarına verilecek hizmetlerin yürütülmesi ve sorunlarının çözülmesi için rehberlik edilir. Depremi beraberinde getirdiği kötü süreç ve sorunlar hakkında çeşitli söyleşiler, paneller ve toplantılar düzenlenir. Kamp yaşamına depremzedelerin katılımı sağlanır. Gönüllü çalışabilecek ya da işyerlerinden geçici görev veya izin yoluyla ayrılıp çalışabilecek sosyal meslek elamanlarından yararlandırılır. Korunma ihtiyacı olan çocuk, koruyucu aile, evlat edinme işlerinde rehberlik edilir. Afetten önce ya da afet nedeniyle engelli hale gelmiş bireylerle ilgili sağlık raporlarının, engelli kimlik kartlarının çıkarılmasını sağlar.

Afetle ilgili gelişmeler konusunda toplumda bilgilendirme ve bilinçlendirme yapmak için kitapçık, el kitabı, bülten, bildiri vb. yayınların yayınlanmasına öncülük edilir. Afet çalışanlarının afet kültürü, afet türleri, afet aşamaları, afet çalışmaları, insan psikolojisi, psiko-sosyal destek, sosyal yardım uygulamaları vb. konularda hizmet içi eğitimler yoluyla gelişimine katkı sağlanır. Afet personeliyle afet bölgesindeki çalışmalar, uygulamalar ve sorunlar hakkında haftalık değerlendirme toplantıları yapılır. Aynı bağışların kabulü, depolanması ve dağıtılması uygulamaları sosyal bir hizmet olarak ele alınır. Sosyal hizmet uygulama olarak barınma sorununa yönelik çözümler sunar. Deprem gibi doğal bir yıkım sonucunda evsiz kalınması muhtemel olduğundan evsizlik sorununa karşı çadır, kampet, konteyner, kira desteği, bölgeden taşıma, hane bulunmasına aracılık etme vb. konularda barınma hizmetleri sunulur. Yaşanan afet dolayısıyla birbirinden haber alamayan ya da uzak düşmüş bulunan aile üyelerinin tekrar bir araya getirilmesi veya birbirleri hakkında bilgilendirilmeleri sağlanır. Bu yönde haber alma masaları kurulabilir ya da tele destek yoluyla ilgili kayıp aile üyesinin akıbeti, bulunduğu yer, sağlık durumu vb. konular hakkında bilgilendirmeler yapılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Afetler günümüzde artık hayatın bir parçasıdır. Küresel ısınmayla adından sık bahsettiren afetler COVID-19 salgını ile zihinlerimizdeki yerini hala canlı tutmaktadır. Hem COVID-19 salgını hem de küresel ısınma tüm dünyanın birlikte yaşadığı acı bir afet türüdür. Modernleşme, teknolojideki yenilikler ile dünya düşünüldüğünden daha küçük hale gelmiştir. Teknoloji ne kadar ileriye gitsin de insanlık “karada ve denizde” “yapıp ettikleri” ile afetlere müdahale konusunda henüz kayda değer bir mesafe alamamıştır. Henüz günümüzde afetleri tamamen izole edecek bir teknoloji bulunmamaktadır. Türkiye içinde bulunduğu konum itibarıyla çeşitli afet türlerinin yaşandığı bir lokasyondadır. Şüphesiz Türkiye’de sık yaşanan afet türlerinden biri de depremlerdir.

Bu çalışmada afetin tanımı, afet kültürü ve afet yönetimine yönelik gerekli bilgiler verilmiştir. Afet türleri içinde Türkiye’de en fazla yaşanan depremler üzerinde durulmuştur. Türkiye’de yaşanan afetlerin genel görünümüne yönelik çeşitli bilgilendirmeler yapılmıştır. Türkiye’de en fazla yaşanan afet türünün depremler olduğu tespit edilmiştir. 2020 ve 2021 yıllarında Türkiye’de gerçekleşen afet türlerine yönelik istatistiklerden yola çıkarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Türkiye’de oldukça sık gerçekleşen afet türlerinden depremlerin tarihsel gelişimleri ifade edilmiştir. Bu tarihsel gelişimler, çeşitli kanun ve kararnamelerin hayata geçmesi ile gerçekleşmiştir. Türkiye’nin yakın tarihinde gerçekleşen her deprem sonrası belli başlı bazı yasal düzenlemelerin hayata geçtiği tespit edilmiştir. Türkiye, depremler özelinde afetler hakkında genişçe bir yasal mevzuat dokümanına ve uygulama tecrübesine sahiptir. Çıkarılan her yasal düzenleme depremleri önlemeden çok kurumları inşa etmenin ötesine geçememiştir. Depremlerin yakın tarihteki tarihsel sürecinden, Türkiye’nin afetler konusunda yeterince bir gelişme kaydetmediği görülmüştür. Kentsel dönüşümler, yeni imar planlarının oluşturulması gibi faaliyetlerden önce Türkiye’de bir “afet ahlakı” oluşturulması gerektiği düşünülmektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremler Türkiye’nin 11 ilini etkilemiştir. 6 Şubat 2023 depremleri 1900 yılından bu yana Türkiye’nin yaşadığı en büyük deprem olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye’yi çok fazla etkileyen bu depremler, ülke coğrafyasında yaşayan insanlara depremin üzücü yüzünü bir kez daha hatırlatmıştır. On binlerce vatandaş hayatını kaybettiği bu depremlerde ölü sayısı henüz netlik kazanmış değildir. Deprem sonrası enkaz altında kalan vatandaşları enkazdan çıkarmak için insanüstü çaba sarf edilmiştir. Deprem aynı zamanda ulaşım hatları ve karayollarını

etkilediği için ilk etapta deprem bölgesine ulaşımında çeşitli zorluklar yaşanmıştır. Bu sorun ilk etapta deprem bölgesine yapılacak yardımları aksatmıştır. Depremlerin kış mevsiminde meydana gelmesi, enkaz kaldırma faaliyetlerini ve enkaz altında kalan yaralıları daha çok etkilemiştir.

Depremler sonrası depremzedelere yönelik çeşitli sosyal hizmet uygulamaları yapılmıştır. Afet ve sosyal hizmet birbiriyle yakın değerlere sahip disiplinlerdir. Yaşanan depremler sonrası sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç duyulmuştur. İlk aşamada depremin depremzedelerde oluşturduğu kriz halinin giderilmesine yönelik bir sosyal hizmet uygulaması olarak psiko-sosyal destek çalışmaları yürütülmüştür. Psiko-sosyal destek uygulamasına kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşları eşlik etmiştir. Psiko-sosyal destek hizmetleri kapsamında MEB, AFAD, ASHB gibi kamu kurumlar çeşitli uygulamalar yapmıştır. Depremin insanlarda oluşturduğu travma halinin giderilmesi ve insanların hayatlarına kaldıkları yerden devam edebilmeleri adına bu uygulama oldukça önemlidir.

Depremler fiziki yapılarda geniş çaplı hasarlar bırakmıştır. Yüzbinlerce bina yıkılmış ya da kullanılamaz hale gelmiştir. Bundan dolayı deprem sonrası depremzedelerin güvenli alanlara alınması gerekmiştir. Bu kapsamda barınma hizmetlerine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Depremzedeler için konteyner ve çadır kentler oluşturulmuştur. AFAD, Türk Kızılay'ı, ASHB ve diğer kamu kurumları ile STK'lar çadır ve konteyner kentlerde çalışmalarına devam etmektedir. T.C. Cumhurbaşkanlığı tarafından depremde evi yıkılan ya da kullanılamaz hale gelen depremzedelere hane başına gerekli ödemeleri yapmıştır. Artan maliyetler ve güncel döviz kuru baz alındığında yapılan ödemelerin yeterli olup olmaması tartışılmaktadır. Depremlerden evi yıkılanlara kamu kurumlarının sosyal tesislerinde konaklama imkânı sunulmuştur. Bu konaklamalardan ücret alınmamıştır.

Depremzedelere sosyal koruma kapsamında bazı uygulamalar sunulmuştur. Bu kapsamda engelli, yaşlı bireyler başta olmak üzere belli kesimlere yönelik sosyal koruma faaliyetleri hayata geçirilmiştir. Tip-1 hastalığı olan çocuklara yönelik ASHB bünyesinde sunulan tedavi imkânı sosyal koruma açısından oldukça önemlidir. Depremden sonra aile birleştirme uygulamasına yönelik ASHB bünyesinde çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda refakatsiz kalan çocuklar ailelerine kavuşturulmuştur. Hala ailesi bulunamayan ve kurum tarafından bakımı üstlenilen çocuklar da bulunmaktadır. Depremler sonrası depremzedelere sunulan imkanların çeşitlendirilmesi ancak mali bir külfetle mümkündür.

Bu kapsamda AFAD tarafından “Tek Yürek Türkiye” gibi çeşitli kampanyalar düzenlenip bağış toplanmıştır. Bu bağışlar TV ortak yayınları sayesinde daha geniş kitlelere ulaşmıştır. Toplanan bağışlar henüz istenilen seviyede bulunmamaktadır.

Sosyal hizmet afetin, afetler ise sosyal hizmetin ayrılmaz bir parçası olduğu açık bir gerçektir. Her iki disiplinin de merkezinde insan vardır. Bu kapsamda bu çalışmada 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi sonrasında hayata geçirilen bazı sosyal hizmet uygulamalarına değinilmiş ve bu kapsamda bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Yapılan çalışmada; afet sonrasında psikolojik destek çalışmaları, danışmanlık ve rehberlik faaliyetleri, sosyal yardım, sosyal koruma, aile birleştirme, barınma hizmetleri ile aynı bağış hizmetlerinin afetzedeler için oldukça önemli uygulamalar olduğu ortaya çıkmıştır.

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremlerinin depremzedeler ve diğer vatandaşlar üzerindeki etkisi hala devam etmektedir. Hem ekonomik hem sosyal anlamda çeşitli problemlerin etkisi sürmektedir. Birçok açıdan depremzedelerin karşı karşıya kaldıkları/ kalacakları problemler giderek azalış gösterse de geride acıklı hikayeler bırakmaktadır. Verilen tüm bilgiler çerçevesinde 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli depremlerden sonra depremler özelinde afet yönetimine ilişkin birtakım önerilerde bulunulmuştur. Bunlar:

- Afet dönemlerinde koordinasyon ve yönetimden kimin sorumlu olduğu sürekli gündeme gelmektedir. Depremler daha fazla can kaybına sebep olmadan önce müstakil bir bakanlık olarak “Afet Bakanlığının” kurulması ve ivedi bir şekilde taşra teşkilatlarının yapılandırılması gerekmektedir. Böylelikle afet yönetimi konusunda oluşan yetki ve görev karmaşası son bulacak, çok başlı yönetim tarzı ortadan kalkmış olacaktır. Buna yönelik insanların aklında oluşan soru ve sorunlar çözüme kavuşmuş olacaktır.
- Deprem ve diğer afetlere yönelik yaşanan hatıraları ve müdahale esnasında tecrübe edilen konularla ilgili o günün canlı tanıkları olan afet hatıraları ile afet alanından alınan parçalarla oluşturulan bir afet müzesinin inşa edilmesi gereklidir. Böylelikle kişilerin afetle mücadele konusundaki zihin tazelemesini sağlamak yerinde olacaktır. Toplumun bir “Afet Müzesine” ihtiyacı bulunmaktadır.
- Birleşmiş Milletler Göç Kuruluşuna bağlı olarak psiko-sosyal destek çalışmaları kapsamında “Mobil Psikososyal Destek” hizmetinin verilmesi oldukça önemlidir. Bu destek hizmetini verecek Mobil Psiko-sosyal Destek Ekiplerinin çalışmalarına

katkı sağlanmalıdır. “Afet Yönetimi” bölümlerinde “Mobil Psikososyal Destek Hizmetleri” isminde seçmeli dersler okutulmalıdır.

- Depremi beraberinde getireceği afetlere ilişkin olarak, sosyal sorunlar bağlamında fotoğraf, deneme, makale yarışmaları yapılmalıdır. Bu sayede toplumun farkındalığı artacağı düşünülmektedir.
- Medya günümüzde vazgeçilmez bir unsurdur. Afet yönetiminin etkili ve çoğulcu bir katılımın olması için televizyon kanalları, medya, sosyal medya etkili ve verim bir şekilde kullanılmalıdır. Hatta çoğu kimse artık basılı gazete almak yerine haberleri sosyal medyadan takip etmektedir. Haberin hızlı bir şekilde verilmesine paralel olarak afetlerle ilgili doğru ve bilgilendirici yayınlar yapılmalıdır.
- Ülkemizde deprem sonrası ayni-nakdi bağış yardımını bireysel olarak toplayan STK sayısı fazla olmakla birlikte bu fazlalık iş bölümü ve uzmanlaşma adına olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Bağışların tek elden toplanması adına gerekli mevzuatsal çalışmalar yapılmalıdır.
- Afetlerde sosyal hizmet uygulamalarına yönelik sivil toplum kuruluşlarımızın görev taksimi yapıp ihtisaslaşmaya gitmesi gerekmektedir. Örneğin bir sivil toplum kuruluşunun görevi hem depremde yetim-öksüz kalan çocuklara kol kanat germek hem de mültecilere yönelik çalışmalar yapmak olmamalıdır. Uzmanlaşmanın olduğu bir ortamda herkesin her işi yapması bazı sorunları beraberinde getirebilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarınca iş bölümü ve uzmanlaşmaya gidilmesi hem yapılan çalışmaları kolaylaştıracak hem de işlerin daha kolay ilerlemesine katkı sağlayacaktır.
- Depremzedelerin topluma katılımının sağlanması ve gündelik hayatın içinde kendilerine tekrardan yer bulabilmeleri adına konferans, seminer, panel gibi etkinliklerle katılımcı olmaları sağlanmalıdır.
- MEB’e bağlı Halk Eğitim Merkezlerinde “Depreme hazırlık eğitimi” kursları verilmelidir. Eğitimi verenlerin lisans mezuniyetinin afet yönetimi alanından olmasına dikkat edilmelidir. Böylelikle yetişecek olan kursiyerler deprem gibi afetlerde öncelikle neler yapmaları gerektiğinin bilincine varmış olacaklardır.
- T.C. Kültür Bakanlığı bünyesinde afet yönetimine ve depremlere dikkati çekmek adına yerel ve uluslararası başta çizgi filmler olmak üzere sinema sektörü bu konu üzerine harekete geçirilmelidir. “Ağaç yaşken eğilir” atasözünden de anlayacağımız üzere. TRT özelinde çocuklara yönelik depremi anlatan çizgi

filmler oluşturulup, anaokullarında ve ilkokullarda çocukların izlenmesi sağlanmalıdır.

- Yerel yönetimler ve mülki idare amirliklerince 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin sembolü olmuş bazı resim ve görselleri ile animasyonları tişört, kupa bardak, ajanda, takvim gibi malzemelerin üzerine giydirme yöntemiyle giydirip vatandaşlara dağıtımları sağlanmalıdır. Uygulamanın deprem konusunda toplum farkındalığına katkı sunacağı düşünülmektedir.
- Her bir idareciye kendi makam odasında 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerini hatırlatıcı bir fotoğraf bulundurması tavsiye edilmelidir. Bu yöntemle afet bilincinin topluma yerleşmesi sağlanabilir.
- Bundan sonra yaşanacak depremlerde uygulanacak sosyal hizmet politikalarının oluşumunu sağlayacak ve bu politikaları geliştirecek uzman personelin hem eğitilip hem de yetiştirilmesi amacıyla üniversiteler bünyesinde ‘afetlerde sosyal hizmet’ isimli yüksek lisans eğitim programı oluşturulmalıdır. Böylelikle afetlerde sosyal hizmet uygulamaları liyakate dayalı bir zemine yerleşmiş olacaktır.
- İçişleri Bakanlığına bağlı AFAD bünyesinde “Afet Yönetimi Akademisi” kurularak hem içerdeki personele hem de halktan gönüllü olan kimselere bu akademi bünyesinde eğitimler verilmelidir. Kurulacak akademide depremlere yönelik müstakil branşlar oluşturulmalıdır. Böylelikle afet ve deprem yönetimi konusunda akademik anlamda bir ön alınmış olacaktır.
- Afet öncesinde sosyal hizmet uygulamaları için toplumdaki afet bilinci artırma çerçevesinde; kongreler, seminerler, konferanslar, sempozyumlar, paneller vasıtasıyla sosyal öğretim metodları uygulanabilir. Bunun yanında görsel açıdan dikkat çekici şablon broşürlerin basımını yapmak ve bazı görünürlüğü yüksek olan özellikle toplu taşıma alanları, otobüs durakları, okul kantinleri ve billboardlar gibi alanlara bu broşürleri asmak, ana okulu başta olmak üzere ilkokul, orta okul ve diğer kademelerde çocuklara afet anına ilişkin tatbikatlar yapmak ve yaptırmakla birlikte afete ve afet yönetimine duyarlı kamu spotu çalışmaları hazırlayarak yayınlatmayı sağlamak faydalı olacaktır.
- İç ve dış paydaşların depremler özelinde afet yönetimi hakkındaki bilgi düzeylerini artırmak adına AFAD il müdürlüklerince il ve ilçelerdeki her bir kuruma brifing metinleri düzenlemek gerekmektedir.

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bulunan Sosyal Politikalar Kuruluna bağlı alt bir oluşum olarak “afetlerde uygulanacak sosyal hizmet politikaları kurulu” oluşturulmalıdır. Bu alt politika kurulunca aylık raporlar hazırlanmalı, bu raporlar illerdeki kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarına rehberlik etmelidir.
- “Deprem değil ihmal yani yanlış yapılan bina öldürür” düşüncesinden hareketle, özellikle toplu yaşam alanları ile ilgili bina yapımı işini alacak müteahhitlere bu işe başlamadan önce afete uygun binaların nasıl yapılacağına dair eğitim verilip bu eğitimleri aldıklarına dair sözleşme imzalatılmalıdır. Her bir müteahhittin “deprem karnesi” bulunmalıdır. Bu karne afetlerde binası yıkılan, hasar alan, hasar almışsa ağır hasarlı mı orta hasarlı mı olduğuna bakılarak müteahhittin bir puantaj cetveli oluşturulmalıdır. Bu puantaj cetveline göre firma için ortalama bir puanlama oluşturulmalı bu puana göre bir sonraki yapım işleri verilmelidir. Bu uygulama afet öncesi yapılacak sosyal hizmet uygulamalarına güzel bir örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.
- Mahalle muhtarlıklarınca her bir haneye deprem anında ve sonrasında sosyal hizmetlere erişimin nasıl ve hangi yollarla sağlanacağı konusunda metinler hazırlatılmalıdır. Toplumda sosyal hizmetlere erişim ile ilgili yanlış oluşan kanaatlerin bertaraf edilmesi adına bu uygulama pilot olarak bazı illerde uygulandıktan sonra ülke geneline yayılmalıdır.
- Ülkede bulunan her bir sivil toplum kuruluşuna depremler özelinde afet yönetimine ilişkin hazırlanan raporlar istenmeli, bu raporlar altı aylık ya da üç aylık olarak hazırlatılmalıdır. Böylelikle ortaya çıkan istatistiki veriler depremler ve afet konusunda önlem alınması açısından katkı sağlayacaktır. Bu istatistiklerle hem sivil toplum kuruluşlarının yaptığı faaliyetler gözlemlenebilir hem de gelecek önemli afet yönetimi projelerinin detaylı olarak icra edilmesi sağlanabilir.
- Zorunlu deprem sigortasının kapsamı genişletilerek depremzede bireylere yönelik daha kapsayıcı uygulamalar hayata geçirilmelidir.
- Halkın meteorolojik alarm sistemlerini etkin ve verimli kullanmasına yönelik GSM operatörleri vasıtası ile çeşitli eğitimler verilmelidir. Verilecek bu eğitimle birlikte halkın acil durum ve afet dönemlerinde nasıl hareket edeceğini öğrendiğinden afet yönetimi daha kolay olacağı düşünülmektedir.

- Gerek yerel yönetimler özelinde gerekse bakanlıkların kendi içindeki birimler vasıtası ile oluşturulan deprem plan ve raporları aylık olarak gözden geçirilip güncellenmelidir. Güncelleme yapılan hususlar diğer paydaşlar ile paylaşılmalıdır.
- Oyun ve eğlence sektörü özelinde çocukları deprem konusunda hazırlıklı olmaya ve sosyal hizmet uygulamalarını özendirmeye yönelik oyuncak modelleri çeşitlendirilmelidir.
- Sanatçı, oyuncu ve her sanat dalından bir uzmanı sosyal medyada afetlerde sosyal hizmet farkındalığını oluşturmaya yönelik özendirici yayınlar yapmaya teşvik edilmelidir. Fenomen olarak bilinen kişilerce yapılacak bu yayınlar genç kesimin deprem konusundaki tutumunu olumlu yönde değiştirilmesine olanak sağlayacaktır.
- Özellikle büyük zincir marketlerde sıklıkla kullanılan yiyecek içecek ve kuru gıda ürünlerin ambalajlarında, afetlere hazırlıklı olmayışın sonuçlarını ve zararlarını hatırlatıcı yazıların bulundurulması oldukça önemlidir. Böylelikle alışveriş yapan insanlar deprem özelinde afetler konusunda daha bilinçlenmiş olacaklardır.
- Her mahallede “afet gönüllüleri” ekibi oluşturulmalıdır. Bu ekip her ay belirli günlerde toplantı gerçekleştirmelidir. Bu gönüllü grupların çok iyi bir afet ve deprem eğitimi almaları sağlanmalıdır.
- Depremler özelinde afet yönetimi konusunda öncü olmuş ve belli mesafeler kat etmiş ülkelerden akademisyen ve uzmanlar ülkemize getirilmelidir. Bu kişilerin tecrübelerinden olabildiğince istifade edilmelidir. Bu tecrübeler olası deprem durumlarında karşılaşılabilecek problemleri çözmeye yönelik önemli bir adım olacaktır.
- Her şehrin deprem tarihi ve geçmişi araştırılarak şehrin afet haritası oluşturulmalıdır. Bölgenin değişen imar ve coğrafi yapısına göre yerel yönetimlere afet riskleri konusunda brifing verilmelidir. Her şehrin “deprem hafıza bankası” oluşturularak geçmişten günümüze kentlerdeki afet hakkındaki gelişmeler yakından takip edilmelidir. Bölgenin deprem ve afet kimliğine bakılarak bölgeye ilişkin yatırım tavsiye programları oluşturulmalıdır.
- Belediyeler ve yerel yönetimler bünyesinde “deprem parkları” oluşturularak vatandaşlara ve küçük çocuklara deprem bilinci aşılanmalıdır. Bu parklar sayesinde küçük çocukların deprem tatbikatı yapmalarının önü açılmış olacaktır.

- Depremlerde hayvanların kurtarılmasına yönelik gönüllü bir ekip oluşturulmalıdır. Deprem sonrası kurtarılan hayvanların rehabilite edilmeleri amacıyla çeşitli hayvan sahiplenmelerin önü açılmalıdır.
- YÖK bünyesinde merkezi Ankara’da bulunan “Afet ve Deprem Üniversitesi” adında tematik ve pilot üniversite açılmalıdır. Bu üniversite bünyesinde afet ve deprem yönetiminin gereklerini sağlayacak çeşitli alt disiplinlere yer verilmelidir. “Afet ve Deprem Ekonomisi” “Afetlerde Sosyal Hizmet Uygulamaları” “Afet Hukuku” “Afet Kültürü” “Afetlerde Tıbbi Müdahale” gibi çeşitli branşların oluşmasına zemin hazırlanmalıdır. Ayrıca açılacak üniversitede görev yapacak akademisyenler mesleğin gerektirdiği asgari nitelikleri taşımalıdır. İleride bu üniversiteden mezun olan uzmanların AFAD il müdürlüklerinde görev almasında öncelik tanınmalıdır.
- T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde bilindiği üzere birçok spor dalına ait federasyonlar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Türkiye Satranç Federasyonu, Türkiye Basketbol Federasyonu gibi federasyonlardır. Afete müdahale edecek kimselerin sağlıklı, çevik ve sportif olmaları gerekmektedir. Afete müdahale ekiplerinin eğitimi için spor ve kondisyonlarının sürekli halde sağlanması adına “Deprem ve Afet Yönetimi Federasyon” adında bir federasyon kurulmalıdır.
- Depremler konusunda ihtisas ve deneyimi olan yönetici, idareci, akademisyen, yazar ve diğer uzman meslek erbabı olan kimselerce “Afet ve Deprem Yöneticileri Birliği” adında bir birlik kurularak tecrübelerin yeni nesillere aktarılmasının önü açılmalıdır.
- Deprem sonrası il afet müdürlüklerinde çalışan görevli personele yönelik personelin motivasyonunu artırmak için çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir. Bu düzenlemelere personelin ailesi ve çocukları da dahil edilmelidir. Personellerin birbiriyle diyalogunun artırılması için çeşitli piknik ve seyahatler tertiplenmeli ve personelin işe uyum ve çalışanlar açısından dayanışma ve yardımlaşmanın önü açılmalıdır.
- Depremle mücadelede görev alan başta arama ve kurtarma ekipleri olmak üzere ASHB tarafından finansmanı sağlanacak bir fon oluşturulmalıdır. Bu fonla afetle mücadeleye katılan personellerin çocuklarını okul ve kırtasiye yardımı yapılmalıdır. Böylelikle afetle mücadelede gönüllü bireylerin çocukları okullarda kendileri bir adım önde görmesi sağlanacaktır.

- Depremlerle mücadelede görev alan başta arama kurtarma personeli olmak üzere, yerel yönetim ve belediyeler tarafından depremle mücadele eden bu kişilerin fotoğraflarını ve özgeçmişlerini kendi belediye billboard, pano veya ışıklı tabelalarında duyurmalıdır. Duyuru ve ilan şeklinde yapılacak bu uygulama afet farkındalığını artıracak olup afetle mücadelede gönüllü bireylerin sayısını artıracığı düşünülmektedir.
- MEB’e bağlı okullarda “Atatürk Köşesi” gibi her okulun girişine “Afet ve Deprem Köşesi” yapılmalıdır. Daha önce yaşanan depremlerde hayatını kaybeden o okuldan mezun olmuş ya da olacak kişilerin isimleri bu köşede anılmalıdır.
- Deprem sonrasında yapılacak “deprem konutları” kentin tarihi yapısına, mimarisine, kentin ruhuna, kent kültürü ve kentte oluşmuş dokuya uygun olarak inşa edilmelidir. Tek tip yapılaşmalardan uzak durulmalıdır.
- Sürdürülebilir kalkınma adına deprem zararlarının azaltılmasına yönelik gerekli çalışmaları yürütecek komisyonlar oluşturulmalıdır. Bu komisyonlarda “Afet ve Deprem Ekonomisi” kapsamında bilgiler verilmelidir.
- AFAD ile T.C. Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi arasındaki veri uyumsuzluğunu gidermek adına vatandaşlara gerekli bilgilendirmeleri anında ve doğru yapmak gerekmektedir. Bu iki farklı kurumun verdiği hizmetlerin bütünleştirilmesine yönelik gerekli çalışmalar ve uyum programları düzenlenmelidir.
- Ülkemizde deprem gibi afetlerin önüne geçmek amacıyla depreme uygun inşaat yapım çalışmalarına hız verilmelidir.
- Kamu kurumlarında çalışan her bir personele “deprem zararlarını azaltmanın” önemine yönelik eğitimler verilmelidir.
- Deprem sonrası kiralama ve konut sorunu ile karşılaşmamak için konut sahipliğini teşvik etmek adına alternatif fon modelleri uygulanmalıdır. Depremler özelinde afet sonrasında yaşanabilecek konut sorununun çözümü noktasında uluslararası kurumların desteği ile yeni finansman modelleri geliştirilmelidir.
- Deprem sonrası yapılan veya yapılacak olan hasar tespiti çalışmalarının hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi için yerel yönetimlerde çalışan teknik ve idari personellere gerekli eğitimler verilmelidir.
- Depremler özelinde afetlere müdahale noktasında asker-sivil işbirliği teşvik edilmelidir. Buna yönelik bilgilendirici programlar düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

22.02.2023 Tarihli ve 6828 Sayılı Cumhurbaşkanı Kararının Eki. (2023, Şubat 23). Resmi Gazete (Sayı: 6828). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230223-12.pdf>

AFAD Deprem ve Risk Azaltma Genel Müdürlüğü Deprem Dairesi Başkanlığı. (2023, Haziran). *06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş Depremi Raporu*. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmara%C5%9F%20Depremi%20%20Raporu_02.06.2023.pdf

AFAD Planlama ve Risk Azaltma Daire Başkanlığı. (2022). *2022 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri*, (s. 1). <https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/eKutuphane/Istatistikler/2022-Yili-Doga-Kaynakli-Olay-Istatistikleri.pdf>

AFAD Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı. (2020, Haziran). *2020 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri*, (s. 1). <https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/eKutuphane/Istatistikler/2020yilidogakaynakliolayistatistikleri.pdf>

AFAD, (2018). *Afet Türleri*. <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>.

AFAD. (2018). *Türkiye’de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri*. <https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/turkiye-de-afetler.pdf>

AFAD. (2023). *Afad Hakkında*. <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>

AFAD. (2023). *Evim Yuvar Olsun Kampanyası*. <https://www.evimyuvanolsun.org/>

AFAD. (2023, Mayıs). *Kurumsal*. <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>

AFAD. (2023, Şubat). *Basın Bülteni*. <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarastameydana-gelen-depremler-hk-34>

AFAD. (2023, Şubat). *Deprem Bağışları*. <https://www.afad.gov.tr/depremkampanyasi2>

Afet Hayırseverliği Merkezi (CDP). (2023, Ağustos). *Disaster*. <https://disasterphilanthropy.org/disasters/2023-turkey-syria-earthquake/>

Afet Ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği. (2013, Aralık 18). Resmi Gazete (Sayı:5703). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/12/20131218-13-1.pdf>

AFRC. (2023, Nisan). *Türkiye-Suriye Deprem Raporu*. https://www.adrc.asia/publications/disaster_report/pdf/2023/ADRC_Report_Turkey-Syria_Earthquakes_202304.pdf

Aile İrşat ve Rehberlik Bürosu Çalışma Yönergesi. (2015, Temmuz 23). *Diyanet İşleri Başkanlığı* (Onay: 14480). Erişim Adresi: <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Aile%20ve%20Dini%20Rehberlik%20B%C3%BCrolar%C4%B1%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Y%C3%B6nergesi.pdf>

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütülmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2021, Nisan 21). *Resmi Gazete* (Sayı: 31461). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210421-5.pdf>

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011, Haziran 3). *Resmi Gazete* (Sayı: 633). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-1..pdf>

Aktürk, İ., & Albeni, M. (2002). Doğal Afetlerin Ekonomik Performans Üzerine Etkisi: 1999 Yılında Türkiye'de Meydana Gelen Depremler ve Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 1-18. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/20848/223539>

Akyel, R. (2005). Türkiye Kamu Yönetiminde Afet Yönetimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 15-29. Retrieved from. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4371/59786>

Akyıldız, Y. (2020). Türkiye’de Kamusal Sosyal Hizmetin Temelleri: Sosyal Hizmet Enstitüsü, Sosyal Hizmet Akademisi, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü. Hasan Selim Kıroğlu (Ed.), *Sosyal, Beşeri ve İdari bilimler Alanında Akademik Çalışmalar*, (s. 275). Gece Kitaplığı. <http://acikerisim.kirklareli.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.11857/1388>

Allender, J. A. & Spradley, B.W. (2005). Community Health Nursing Concepts and Practice, 5th edition. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins. https://opac.library.lirauni.ac.ug/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=4942&shelfbrowse_itemnumber=6727#holdings

Alptekin, K., Topuz, S. & Zengin, O. (2017). Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminde Neler Oluyor?. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 28(2), 50-69. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/38627/448480>

Anadolu Ajansı (2023, Mart). *Ulusal Risk Kalkanı Modeli Nasıl Çalışacak?*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-turkiye-ulusal-risk-kalkani-modeli-nasil-calisacak/2844979>

Anadolu Ajansı. (2023, Mart). *Futbol Ailesinin Depremzedeler İçin Düzenlediği “Omuz Omuz” Kampanyasında 845,7 Milyon Liralık Yardım Toplandı*. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/futbol-ailesinin-depremedeler-icin-duzenledigi-omuz-omuz-kampanyasinda-845-7-milyon-liralik-yarim-toplandi/2834807#:~:text=Elde%20edilecek%20gelirin%20deprem%20b%C3%B6lgesi%20deki,g%C3%B6ndererek%2050%20liral%C4%B1k%20ba%C4%9F%C4%B1%C5%9Fta%20bulunabilecek>.

Anadolu Ajansı. (2023, Nisan). *Türkiye Diyanet Vakfı Kahramanmaraş'ta Depremzedelere Desteği Sürdürüyor*. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/turkiye-diyanet-vakfi-kahramanmarasta-depremedelere-destegi-surduruyor/2880745>

Anadolu Ajansı. (2023, Şubat). *"Evim Yuva Olsun" Kampanyasına Bağış Başvurusu 4 bin 568'e Ulaştı*. 22 Şubat 2023. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/evim-yuva-olsun-kampanyasina-bagis-basvurusu-4-bin-568e-ulasti/2827750>

Anadolu Ajansı. (2023, Şubat). *Günde 3 Olan Koruyucu Aile Sayısı Depremden Sonra Günde 29 Bine Çıktı*. <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/gunde-3-olan-koruyucu-aile-basvuru-sayisi-depremden-sonra-gunde-29-bine-cikti/2821622>

Artan, T., & Yanardağ, M. Z. (2020). *Sosyal Hizmet Etiği*, (s. 1). Nika Yayınevi. Ankara. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Umut-Yanardag/publication/345347525_GRUPLARLA_VE_TOPLUMLA_SOSYAL_CALI_SMA_UYGULAMALARINDA_ETIK/links/5fa47c8e458515157bef9439/GRUPLARLA-VE-TOPLUMLA-SOSYAL-CALISMA-UYGULAMALARINDA-ETIK.pdf

ASHB Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2023, Ağustos). *Aile Destek Programı*. <https://www.aile.gov.tr/sygm/sayfalar/aile-destek-programi/>

ASHB. (2023, Ağustos). *Koruyucu Aile Hizmeti*. <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/koruyucu-aile-hizmeti/>

ASHB. (2023, Mart). *Deprem Bölgesindeki TİP-1 Diyabet Hastası Çocuklarımız İçin İlk Etapta 1000 Adet Kola Takılan Sensörlü Glikoz Ölçüm Cihazı Dağıtacağız*. <https://www.aile.gov.tr/haberler/bakanimiz-derya-yanik-deprem-bolgesindeki-tip-1-diyabet-hastasi-cocuklarimiz-icin-ilk-etapta-1000-adet-kola-takilan-sensorlu-glikoz-olcum-cihaz-i-dagitacagiz/>

- ASHB. (2023, Mart). *Depremden Bu Yana 347 Bin Koruyucu Aile Başvurusu Yapıldı*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-yanik-depremden-bu-yana-347-bin-koruyucu-aile-basvurusu-yapildi-750237.html>
- ASHB. (2023, Mayıs). *Psikososyal Destek*. https://www.aile.gov.tr/Raporlar/ATHGM/Psikososyal_Destek_%20Nedir.pdf
- ASHB. (2023, Mayıs). *Tarihçe*. <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/hakkinda/tarihce/>
- ASHB. (2023, Şubat). *Koruyucu Aile Olmak İsteyen Ailelerimiz İçin Basın Açıklamamız*. <https://www.aile.gov.tr/basin-aciklamalari/deprem-nedeniyle-cocuklarimize-koruyucu-aile-olmak-isteyen-vatandaslarimiz-icin-basin-aciklamamiz/>
- ASHB. (2023, Şubat). *Refakatsiz Çocuklar Arama Ekranı*, ASHB, <https://www.aile.gov.tr/sayfa/refakatsiz-cocuklar-arama-ekrani/>
- Aslan, M. (2018). *Bir Değersizleşme Biçimi Olarak Üniversite Mezunu İşsizliği Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]*. Fırat Üniversitesi.
- Associated Press of Pakistan. (2023, Haziran). *Amerikadaki Pakistanlı Doktorlar Türkiye'deki Depremzedelere 350 Bin Dolar Bağışladı*. Washington. <https://www.app.com.pk/global/pakistani-american-doctors-donate-350000-to-help-turkish-quake-victims/>
- Aybey, S. (2015). Dini Danışmanlık Bağlamında Aile ve Dini Rehberlik Büroları. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 137-152. <https://dergipark.org.tr/en/pub/guifd/issue/29295/313631>
- B, Türkmen. (1987). *Cumhuriyet Döneminde Sosyal Hizmetler ve sosyal Hizmetlerin Tekamülü* [Yayınlanmamış doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği. (1997, Ocak 9). *Resmi Gazete* (Sayı: 8716). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.968716.pdf>
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), (ss. 101-129). Şırnak. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sirnakifd/issue/11320/135278>
- Bazı Tekel Maddeleri Fiyatlarına Yapılan Zamlardan Elde Edilen Hasılatın T.C. Merkez Bankası'nda Açılacak Bir Deprem Fonu Hesabında Toplanmasına Dair Kanun. (1972, Mart 9). *Resmi Gazete* (Sayı: 1571). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14133.pdf>
- Bedirhanoglu, İ., & Önal, T. (2011, Kasım). 23 Ekim 2011 Van Depremi Ön Değerlendirme Raporu. İMO Diyarbakır Şubesi. Diyarbakır. Erişim Adresi: <https://www.researchgate.net/profile/Idris->

[Bedirhanoglu/publication/274252304 Preliminary Report on 23 October 2011 Van Earthquake Mw 72/links/5519a0f00cf2f51a6fea1fab/Preliminary-Report-on-23-October-2011-Van-Earthquake-Mw-72.pdf](https://www.resmigazete.gov.tr/publication/274252304_Preliminary_Report_on_23_October_2011_Van_Earthquake_Mw_72/links/5519a0f00cf2f51a6fea1fab/Preliminary-Report-on-23-October-2011-Van-Earthquake-Mw-72.pdf)

Belediye ve Yapı Yolları Kanunu. (1933, Haziran 21). *Resmi Gazete* (Sayı: 2290). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2433.pdf>

Belediyeler Kanunu. (1930, Nisan 14). *Resmi Gazete* (Sayı: 1580). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1471.pdf>

Bilgili, A. & Sanatçı Aktaş, G. (2022). Afet Yönetimindeki Paradoks: 2020 Ege Denizi Depremi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 8(2), (s. 409). DOI: 10.21324/dacd.1007612

Birand, A., & Ergünay, O. (2000). *Türkiyenin Afet Sorunlarına Genel Bakış ve Erzincan Depremi Uygulaması*. Türkiye Deprem Vakfı. Yayın No: 60. İstanbul. <http://www.altaybirand.com/wp-content/uploads/2017/04/erzincenafet.pdf>

Biricik, A. S. , Ceylan, M. A. & Ünlü, M. (1996). 1 Ekim 1995 – Dinar Depremi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (1), 65. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/marucog/issue/448/559501>

BM Dünya Gıda Programı. (2023). https://donate.wfp.org/1244/donation/single/?campaign=2025&_ga=2.91135763.849005760.1688910330-592425393.1688910330&_gac=1.37561364.1688910330.EA1aIQobChMI0bHpmOGBgAMVJzAGAB3A2g59EAAAYASAAEgKpP_D_BwE

BM Dünya Gıda Programı. (2023). WFP Türkiye ve Suriye Deprem Müdahalesi. https://executiveboard.wfp.org/document_download/WFP-0000146849

BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (UNOCHA). (14 Mayıs 2023). Türkiye Depremi 2023. İnsani Müdahaleye Genel Bakış. <https://reliefweb.int/report/turkiye/turkiye-earthquake-2023-humanitarian-response-overview-17-may-2023>

BM İnsani Yardım ve Koordinasyon Ofisi. (2023). Türkiye: 2023 Depremi. Rapor Durum No:11. <https://reliefweb.int/report/turkiye/turkiye-2023-earthquakes-situation-report-no-11-23-march-2023-entr>

BM Kalkınma Programı. (2023). Türkiye’de 2023 Depremleri Sonrası İyileştirme ve Yeniden Yapılanma UNDP Teklifi ve Önerilen Projeler. <https://www.undp.org/turkiye/publications/recovery-and-reconstruction-after-2023-earthquakes-turkiye-undp-project-catalogue>

BM Nüfus Fonu. (2023, Haziran). Türkiye ve Suriye’deki Kadınlara Ve Kız Çocuklarına Hayat Kurtarıcı Bakım Göndermek. <https://www.unfpa.org/donate/Turkiye->

[Syria/Earthquake/1?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=Syria-T%C3%BCrkiye-](https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Turkiye-Syria-Earthquake/1?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=Syria-T%C3%BCrkiye-Earthquake&utm_content=EMERGENCIES&gclid=EAIaIQobChMIprKg7uSBgAMV055oCR3EywGyEAAYAAAEgKCHvD_BwE)

[Earthquake&utm_content=EMERGENCIES&gclid=EAIaIQobChMIprKg7uSBgAMV055oCR3EywGyEAAYAAAEgKCHvD_BwE](https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Turkiye-Syria-Earthquake/1?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=Syria-T%C3%BCrkiye-Earthquake&utm_content=EMERGENCIES&gclid=EAIaIQobChMIprKg7uSBgAMV055oCR3EywGyEAAYAAAEgKCHvD_BwE)

BM Nüfus Fonu. (2023, Nisan). Türkiye/Suriye Depremleri <https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Turkiye-Syria%20Earthquake%20Joint%20Sitrep%203.pdf>

BM Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2023). Mülteci Destek. <https://turkiye.iom.int/tr/multeci-destek>

BM Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2023, Nisan). https://turkiye.iom.int/sites/g/files/tmzbd11061/files/documents/2023-07/iom-turkiye-syria-earthquake-response-update_04-july-2023.pdf

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırmaları Enstitüsü. (2022). *2022 Yılı Deprem Harita ve Grafik ve Tabloları*, (s. 3). <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wp-content/uploads/2023/01/2022.pdf>

Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırmaları Enstitüsü. (2021). *2021 Yılı Deprem Harita ve Grafik ve Tabloları*, (s. 2). <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wp-content/uploads/2022/02/2021.pdf>

Canel, A. N. (2012). *Evlilik ve Aile Hayatı*, (s. 138). Nakış Ofset. İstanbul. https://www.academia.edu/21785530/Evlilik_ve_Aile_Hayat%C4%B1_Azize_Nilg%C3%BCn_Canel

CNNTÜRK. (2023, Haziran). *134. Gün! Depremde Ölü Sayısı Ne Kadar Oldu, Güncel Yaralı Sayısı Kaç? Hangi İlde Kaç Bina Yıkıldı, Kaç Kişi Öldü?*. <https://www.cnnturk.com/turkiye/106-gun-depremde-olu-sayisi-ne-kadar-oldu-guncel-yarali-sayisi-kac-hangi-ilde-kac-bina-yikildi-kac-kisi-oldu>

Çamaş, T. & Turan, M. (2023). *Afetlere Karşı Dirençli Bir Türkiye İçin Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli*, (ss. 17-25). SETA Vakfı Yayınları. 2023. <https://setav.org/assets/uploads/2023/05/R222.pdf>

Çelik, Ö. (2013). *Hakk'ın Daveti Kur'an-ı Kerim Meali Ve Tefsiri-4*. (Cilt.4). Erkam Yayınları.

Çengelci, Ethem. (1996). *Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi*. Şafak Matbaacılık. Ankara.

Çetin, H. (2018). *Sosyal Hizmet Yönetimi*. Nika Yayınevi. Ankara.

- Çocuk Koruma Yasası. (2005, Haziran 15). *Resmi Gazete* (Sayı: 5395). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf>
- Darülaceze Başkanlığı. (2023, Mayıs). *Darülaceze*. <https://www.darulaceze.gov.tr/darulaceze/>
- Darülaceze Başkanlığı. (2023, Nisan). *Hepimizin Evi Darülaceze*. Darülaceze gönüllülerinden deprem bölgesine yardım. Darülaceze Başkanlığı. <https://www.darulaceze.gov.tr/darulaceze-gonullulerinden-deprem-bolgesine-yaritim/>
- Darüşşafaka Cemiyeti. (2023, Mayıs). *Tarihçe*. <https://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet/tarihce>
- Derya Yanık, [@deryayanikashb]. (2023, 6 Mart). <https://twitter.com/deryayanikashb/status/1632801128940281857?cxt=HHwWgoC99bn-76gtAAAA>
- Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu. (1999, Ağustos 27). *Resmi Gazete* (Sayı: 4452). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4452.pdf>
- Dünya Bankası. (2023, Şubat). Küresel Hızlı Afet Sonrası Hasar Tahmini Raporu. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022723021250141/pdf/P1788430aeb62f08009b2302bd4074030fb.pdf>
- Dünya Sağlık Örgütü. (2023, Haziran). DSÖ Coronavirüs Türkiye'deki Durum. <https://covid19.who.int/region/euro/country/tr>
- Dünya Sağlık Örgütü. (2023, Haziran). DSÖ Coronavirüs Kontrol Paneli. <https://covid19.who.int/>
- Eğilmez, M. (2023). *Depremlerin Ekonomiye Etkisi*. <https://www.mahfiegilmez.com/2023/02/depremlerin-ekonomiye-etkisi.html>
- Ekşi, A. (2016). Kamu Yönetiminde Değişimin Afet Yönetimi Uygulama Alanına Etkileri. *Hastane Öncesi Dergisi*, 1(1), 27-41. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/hod/issue/16041/272473>
- Erdoğan, B. (2023). Depremin Sosyolojisi: 6 Şubat Felaketinin Toplumsal ve Kültürel Boyutları. *TRT Akademi*, 8 (18), 718-725. doi: 10.37679/trta.1306900
- Ergünay, O. (2011). *1999 Depremleri Afet Mevzuatını Nasıl Değiştirdi: Mevzuat Açısından Neredeyiz?.* (s. 3). ODTÜ Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı. Ankara.

- Erkal, T. & Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164. Retrieved from. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunidcd/issue/2437/31194>
- Erol, S. & Sezer, A. (2015). Aile Sağlığının Geliştirilmesi. Sema K., Birsal Canan D.(Ed.), *Aile Temelli Sağlık Yaklaşımı*, (ss. 13-20). Akademisyen Kitapevi.
- Ertürkmen C. (2006). *Afet Yönetimi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. Ankara Üniversitesi.
- Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca’da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun. (1992, Ağustos 28). *Resmi Gazete* (Sayı: 3838). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3838.pdf>
- Evrensel Gazetesi. (2023, Şubat). Halk TV’de Depremzedeler İçin Bir Kira Bir Yuva Özel Yayını. <https://www.evrensel.net/haber/483217/halk-tvde-depremedeler-icin-bir-kira-bir-yuva-ozel-yayini>
- Eygü, H. & Karabacak, E. (2017). Afet Lojistik Yönetimi Temelinde Risk Yönetim Endeksi Verileriyle Türkiye İle AB Üye Ülkelerinin Karşılaştırması. *İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 31(3), 627-648.
- FAO. (2023). Türkiye’deki 11 İlde Depremlerin İlk Değerlendirme Olası Etkileri. <https://www.fao.org/3/cc4779en/cc4779en.pdf>
- FAO. (2023). FAO Türkiye Bülteni. <https://www.fao.org/3/cc5783tr/cc5783tr.pdf>
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014, Ekim 22). *Resmi Gazete* (Sayı: 6883). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>
- Genç, F. (2008). Kriz İletişimi: Marmara Depremi Örneği, 5(3), 167. Retrieved from. <https://dergipark.org.tr/en/pub/josc/issue/19017/200692>
- Gerçek, D. & Güven, İ. T. (2016). Kentsel Dirençliliğin Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Analizi: Deprem ve İzmit Kenti. *Harita Teknolojileri Elektronik Dergisi*, 8(1), 54. DOI: 10.15659/hartek.16.04.298
- GİB. (2023). *Duyurular*. <https://www.gib.gov.tr/hazine-ve-maliye-bakanligi-tarafindan-kahramanmarasta-meydana-gelen-depremden-etkilenen-yerler-icin>.
- GİB. (2023, Şubat). *Deprem*. <https://www.gib.gov.tr/node/167710>
- Güler, Ç., Çobanoğlu, Z., & Baskı, B. (1994). Afetler. *TC Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Çevre Sağlığı Temel Kaynak Dizisi*, 33.

- Hayata Destek Derneği. (2023, Haziran). Acil Durum Raporu. https://www.supporttolife.org/wp-content/uploads/2023/06/230531_STL_SitRep20.pdf
- Hayata Destek Derneği. (2023, Mayıs). Acil Durum Raporu. https://www.supporttolife.org/wp-content/uploads/2023/06/230531_STL_SitRep20.pdf
- Huongo, F. G. & Russell, C. (2023). Milyarı Aşkın Gerekçe: Çocuklar İçin Evrensel Sosyal Koruma Oluşturmanın Aciliyeti. İLO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_879387.pdf
- IFRC. (2020). World Disaster Report 2020. https://www.ifrc.org/sites/default/files/2021-05/20201116_WorldDisasters_Full.pdf Erişim Tarihi: 25.06.2023
- Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., Gündoğdu, O., Korkmaz, G., & Ay, A. (2012). Afet yönetimi ve afet odaklı sağlık hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 82-123.
- Işıklı İhtar, E. (2023, Mart). *Afet Sonrasında Risk Grupları İçin Destekler*, (ss. 1-6). <https://setav.org/assets/uploads/2023/03/P360.pdf>
- İbiş, E. (2014). *Afetlerde Medikal Kurtarma ve Sosyal Hizmet İlişkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yalova.
- İmar Kanunu. (1956, Temmuz 9). *Resmi Gazete* (Sayı: 6785). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9359.pdf>
- İnce, A. (1992). *Bir Eğitim Kurumu Monografisi Dariüşşafaka* [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi] İstanbul Üniversitesi.
- İnce, C. (2020). Afetler Çağı, Afetlerin Yapısal dönüşümü ve COVID-19. *Turkish Studies Dergisi*, 15(4), 565-578.
- İnce, C. (2020). Afetlerde Sosyal Savunmasız Bir Grup Olarak Yaşlılar: COVID-19 Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(9), 184-198. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/asead/issue/56911/791042>
- İŞKUR. (2023). Toplum Yararına Çalışma. <https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/toplum-yararına-programlar-typ/>
- Kadioğlu, M. (2008). Modern Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri. Mikdat Kadioğlu & Emin Özdamar (Ed.). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri* (ss. 4-5). JİCA Türkiye Ofisi Yayınları
- Kadioğlu, M. (2008). Modern bütünleşik afet yönetimin temel ilkeleri. Mikdat Kadioğlu & Emin Özdamar (Ed.). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri* (ss. 7-8). JİCA Türkiye Ofisi Yayınları. Ankara.

- Karadeniz, M. (2022). *Çocuk Yoksulluğu ve Çocuk İşçiliği ile Mücadelede Sosyal Koruma Tedbirleri*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Karaman, H., Dönmez, Kafi İbrahim., Çağrı, Musafa. & Gümüş, Sadrettin. (2020). *Kuran Yolu Türkçe Meal Ve Tefsiri* (Cilt.4, ss. 321-324). Diyanet Yayınları.
- Karaman, Toprak Z. (2016). Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye’de Örgütlenme. Zerrin Toprak Karaman & Asuman Altay (Ed.). *Bütünleşik Afet Yönetimi* (ss.2-3). İlkem Yayınları
- Karaman, Z. T. (2016). *Afet Yönetiminde Erken Uyarı Ve Afet Tipleri*. Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN Prof. Dr. Asuman ALTAY (Ed.), *Bütünleşik Afet Yönetimi* (s. 221). İlkem Yayınları
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, (ss. 77-78). Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Karataş, K. & Erkan G. (2002). Türkiye’de Sosyal Hizmet Eğitiminin Tarihçesi. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2002: Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını. Ankara.
- Karataş, S. (1993). *Ülkemizde Deprem Sigortası ve Deprem Sigortasında Fiyatlandırma*. [Yayınlanmış Yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Koçak, H. (2010). Doğal Yıkım Olaylarının Zararlarının Azaltılmasında Yerel Halkın ve Yöneticilerin Duyarlılığının Önemi: Şili ve Haiti Örnekleri. *Mülkiye Dergisi*, 34 (268), 353-363 . Retrieved from. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mulkiye/issue/269/622>
- Kongar, E. (1972). Sosyal Çalışmaya Giriş. *Sosyal Bilimler Derneği Yayınları*. Ankara.
- Kuğuoğlu, S., & Demirbağ, B. C. (2022). *Aile Temelli Sağlık Yaklaşımı*. Akademisyen Kitabevi.
- Kuntbay, G. (1961). Yeni Bir Meslek. *Sosyal Hizmet*. 1(4), 19-20.
- Kut, S. (1988). Sosyal Hizmet Mesleği: Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri, (ss. 80-82). Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara.
- Latt, Michael David. Büyük Deprem. [Film]. Syfy Presents. 2009.
- Limoncu, S., & Bayülgen, C. (2005). Türkiye’de Afet Sonrası Yaşanan Barınma Sorunları. *Megaron, YTÜ Mimarlık Fakültesi e-dergisi*, 1(1), 18-27. İstanbul.
- Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar. (2023, Şubat 14). *Resmi Gazete* (Sayı: 6790). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230214M1-2.pdf>

- Mavili Aktaş, A. (2004). Aile Terapisinde Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2), Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/spcd/issue/21101/227249>
- MEB. (2023, Mart). Öğretmenlerimiz Psikososyal Destek İçin Deprem Bölgesinde. <https://mugla.meb.gov.tr/www/ogretmenlerimiz-psikososyal-destek-icin-deprem-bolgesinde/icerik/3850>
- MEB. (2023, Temmuz). Milli Eğitim Bakanlığı İle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Arasında Afet Bölgesi Eğitim Destek Programı İş Birliği Protokolü İmzalandı. <https://www.meb.gov.tr/mill-egitim-bakanligi-ile-aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-arasinda-afet-bolgesi-egitim-destek-programi-is-birligi-protokolu-imzalandi/haber/30443/tr>
- Meneviş, B. (2008). *Evsizler*. Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara.
- Neuman, L.W. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar (Çeviren: Özge S)*. (Cilt. 1). (s. 187). Yayın Odası Yayınları. Ankara.
- NTV. (2023). Depremzedelere Psikososyal Destek. <https://www.ntv.com.tr/saglik/depremzedelere-psikososyal-destek,6ikO5pC5REW08hCLVpuh0g>
- Önver, M. Ş., (2016). Konut ve Konut Politikası, (s. 10). İJOPEC Yayıncılık.
- ÖSYM. (2023). Duyuru: 2023 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (2023-YKS): Deprem Bölgesinden Sınava Başvuran Adaylara Ulaşım ve Barınma Desteği. <https://www.osym.gov.tr/TR,25547/2023-yuksekogretim-kurumlari-sinavi-2023-yks--deprem-bolgesinden-sinava-basvuran-adaylara-ulasim-ve-barinma-destegi-31052023.html>
- Özbilgin, M., Erbil, C., Şimşek Demirbağ, K., Demirbağ, O., & Tanriverdi, V. (2023, Mart). Afet Yönetiminde Sorumluluğun Yeniden İnşası: Deprem, Sosyal Dramalar, Sosyal Politikalar, 4(1), (s.78). <https://bura.brunel.ac.uk/handle/2438/26449>
- Özçelik, E. (2020). Afetlerde Sosyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), 46-47. <https://doi.org/10.35341/afet.680665>
- Özkaya, Y. (2016). *Bütünleşik Afet Yönetimi Sürecinde Başarı Göstergesi Olarak Yoksulluk*. Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN & Prof. Dr. Asuman ALTAY (Ed.), Bütünleşik Afet Yönetimi. (s. 201). İlkem Yayınları.
- Özşahin, E. & Kaymaz, Ç. (2013). Afet Kültürünün Değerlendirilmesine Bir Örnek: Antakya Şehri. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı*, 25-27. Hatay.

https://www.academia.edu/5240686/Afet_K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BCn%C3%B Cn_De%C4%9Ferlendirilmesine_Bir_%C3%96rnek_Antakya_%C5%9Eehri

Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1997, Mart 25). *Resmi Gazete* (Sayı:571). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.571.pdf>

PAHO. (2000). *Principles Of Disaster Mitigation In Health Facilities*. PAHO. Washington D.C. <https://iris.paho.org/handle/10665.2/817>

Peker, A. E. & Şanlı, İ. (2022). Deprem ve göç ilişkisi: 24 Ocak 2020 Elazığ Deprem Örneği. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1), 140. Retrieved from. <https://dergipark.org.tr/en/pub/fuuiibfdergi/issue/70477/1102278>

Ringold, D. & Kasek, L. (2007). *Yeni AB Üye Devletlerinde Sosyal Yardım: Performansın Güçlendirilmesi ve İşgücü Piyasası Teşvikleri*, 117(4). Dünya Bankası Yayınları.

Sağı, M. & Aşkın, D. (2021). *Türkiye'nin Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Yönelik Sunduğu Sosyal Hizmetlerin Kategorik Çözümlemesi*, (Ed. Arslan E.). *Uluslararası Göç Üzerine Akademik Çalışmalar*, 116-131. Eğitim Yayınevi. Konya.

Sağı, M. (2019). *Türkiye'de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilere Yönelik Politikaların Sosyal Hizmetler Açısından Değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bitlis Eren Üniversitesi.

Sayın, E. (2023, Şubat). *Depremden Etkilenen Çocuklara Darüşşafaka Eli*. TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/cocuk/depremden-etkilenen-cocuklara-darussafaka-eli-748150.html>

Seyyar, A. (2015). *Tasavvufi Sosyal Hizmet*, (ss. 14-15). Rağbet Yayınları, İstanbul.

Sivil Müdafaa Kanunu. (1958, Haziran 9). *Resmi Gazete* (Sayı: 7126). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7126.pdf>

Sosyal Hizmetler Yasası (1983, Mayıs 27). *Resmi Gazete* (Sayı: 2828). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2828.pdf>

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Yönetmeliği. (2015, Mart 3). *Resmi Gazete* (Sayı: 29284). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150303-3.htm>

Sönmez, M. (2011). Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) tabanlı deprem hasar riski analizi: Zeytinburnu (İstanbul) örneği. *Türk Coğrafya Dergisi*, 0(56), 11-22. Retrieved from. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tcd/issue/21225/227787>

Şahin, A. U. (2021). Afet Yönetimini Küresel Düşünmek. *TESAM Akademi Dergisi*, 8(2), 237-262. doi: 10.30626/tesamakademi.930274

- Şeker, A. (2015). *Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Cep Sözlüğü*, (s. 52). Sabev Yayınları. Ankara.
- Şengöz, M. (2022). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli'nin Bütünleşik Bir Süreç Olarak Yeniden Yorumlanması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 164-173. DOI: 10.51725/etad.977931
- Şıkoğlu, E. & Güney, Y. (2020). 24 Ocak 2020 Sivrice (Elazığ) Depremi'nin Kent Merkezindeki Yansıması Üzerine Coğrafi Bir Değerlendirme. *Resilience*, 4(2), 280. DOI: 10.32569/resilience.779242
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2012). Ulusal Deprem Stratejisi Eylem Planı. <https://deprem.afad.gov.tr/assets/udsep/UDSEP2023.pdf>
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci Beş Yıl Kalkınma Planı (1963-1967)*. Başbakanlık Devlet Matbaası. Ankara. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf
- T.C. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı. (2004, Ekim). Deprem Şurası Sonuç Bildirgesi, 18. İstanbul. <https://eskisakarya.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/140.pdf>
- T.C. Boğaziçi Üniversitesi. Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü. Bölgesel Deprem-Tsunami İzleme ve Değerlendirme Merkezi. (2023, Şubat). 06 Şubat 2023 Ekinözü Kahramanmaraş Depremi. Basım Bülteni. http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/wp-content/uploads/2023/02/20230206_1024_KAHRAMANMARAS.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2023). *Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli Görüşler ve Öneriler*. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları. Ankara. https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Turkiye_Ulusal_Risk_Kalkani_Modeli_Gorusler_ve_Oneriler_.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2020). Onbirinci Kalkınma Planı. Çevre ve Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi Çalışma Grubu Raporu (2019-2023). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/Cevre_ve_DogalKaynaklarınSurdurulebilirYonetimiCalismaGrubuRaporu.pdf
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/>

- T.C. Cumhurbaşkanlığı. (2023). “*Hiçbir Vatandaşımızı Maddi- Manevi Açıdan Sahipsiz Bırakmayacağız*”. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/142946/-hicbir-vatandasimizi-maddi-manevi-acidan-sahipsiz-birakmayacagiz->
- T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2023). *Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli*. <https://csb.gov.tr/bakan-kurum-turkiye-ulusal-risk-kalkani-modeli-istanbul-calistayi-26-28-nisan-da-gerceklestirilecek-bakanlik-faaliyetleri-38572>
- T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2022). 2021 Yılı Meteorolojik Afetler Değerlendirmesi, 6-10. Ankara. <https://www.mgm.gov.tr/FILES/genel/raporlar/afetlerraporu2021.pdf>
- T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı. (2015). Aile ve Dini Rehberlik Büroları Çalışma Yönergesi. Md.5. <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Aile%20ve%20Dini%20Rehberlik%20B%C3%BCr%C4%B1%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Y%C3%B6nergesi.pdf>
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018). Afet Yönetiminde Etkinlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 4-102. Kalkınma Bakanlığı Yayınları. Ankara. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu-Kalkinma-Plani-Kamu-Yonetimi-Ozel-Ihtisas-Komisyonu-Raporu.pdf>
- T.C. Türk Eğitim Derneği Üniversitesi. (2023, Mayıs). *Psikososyal Destek Çalışmalarımız*. <https://copes.tedu.edu.tr/psiko-sosyal-destek-calismalarimiz>
- Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun. (1995, Temmuz 23). *Resmi Gazete* (Sayı: 4123). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4123.pdf>
- TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası İzmir Şubesi. (2020). 30 Ekim 2020 Tarihinde Meydana Gelen İzmir Depremi Raporu. İzmir. https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/deprem_raporu_yayinlandi.pdf
- TMMOB Mimarlar Odası. (2023). 6 Şubat 2023 Depremleri Tespit ve Değerlendirme Raporu. <https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/mo06022023depremtespit.pdf>
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*, Selvi Yayınları, Ankara.
- TRT Haber. (2023, Şubat). *Rus Ekipler Deprem Bölgesindeki Çalışmaları Tamamladı*. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/rus-ekipler-deprem-bolgelerindeki-calismalarini-tamamladi-746189.html>

- TRT Haber. (2023, Şubat). *Türkiye Tek Yürek Kampanyasında Rekor Bağış Toplandı*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-tek-yurek-kampanyasinda-rekor-bagis-toplandi-746649.html#:~:text=%22T%C3%BCrkiye%20Tek%20Y%C3%BCrek%20Kampanyas%C4%B1%20Ortak,1%20milyar%20lira%20ba%C4%9F%C4%B1%C5%9F%20topland%C4%B1>.
- Tuncay, T. (2004). *Afetlerde Sosyal Hizmet: 1999 Yılı Marmara ve Bolu-Düzce Depremleri Sonrasında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları*, (s. 3). Özbay Ofset. Ankara.
- TÜİK. (2022, Aralık). *2021 Sosyal Koruma İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2021-45744>
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Deprem*. Güncel Türkçe Terimler Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Yönetim*. Güncel Türkçe Terimler Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Aile*. Güncel Türkçe Terimler Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu. (2023, Şubat). *2023 Kahramanmaraş Depremi Afet Ön Değerlendirme Durum Raporu*. <https://turkonfed.org/Files/ContentFile/turkonfed2023kahramanmarasdepremiafetdurumraporu021023-4718.pdf>
- Türk Kızılayı. (2008, Mayıs). *Afetlerde Psikososyal Destek Uygulama Rehberi*, (ss. v-vi). Yorum Basın Yayın Sanayi. Ankara. https://www.kizilay.org.tr/upload/Dokuman/Dosya/20725363_afetlerde-psikososyal-destek-uygulama-rehberi.pdf
- Türk Kızılayı. (2018). *Sosyal Hizmetlerin Gündemi*. <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/sosyal-hizmetlerin-gundemi-2021/>
- Türk Kızılayı. (2021). *Uluslararası Endeksler*. <https://yillik.kizilayakademi.org.tr/uluslararasi-endeksler/>
- Türk Kızılayı. (2021, Mart). *Toplumsal Hizmetler Genel Müdür Yardımcılığı. Sosyal Hizmet Politikası*, 1-2. <https://www.kizilay.org.tr/ms/politiklarimiz/PLT.007-Sosyal-Hizmet-Politikasi.pdf>
- Türk Kızılayı. (2023, Mart). *Kızılaydan Afetzedelere Yönelik Psikososyal Destek*. <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/7279>

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği. (2023). Kahramanmaraş Depremlerinden Öğrendiklerimizle Endüstriyel Binaların Daha Dayanıklı Hale Getirilebilmesi İçin Alınabilecek 10 Aksiyon. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/11313-kahramanmaraş-depremlerinden-ogrendiklerimizle-endustriyel-binalarin-daha-dayanikli-hale-getirilebilmesi-icin-alinabilecek-10-aksiyon>

Türkiye Bankalar Birliği. (2023, Şubat). Bankaların Deprem Bölgesi İçin Gerçekleştirdiği Yardım Faaliyetleri Haakında Kamuoyu Duyurusu. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8896/TBB_KD_110223.pdf

Türkiye Bankalar Birliği. (2023, Şubat). Depremden Etkilenen Banka Müşterilerine Yönelik Alınan Yönetim Kurulu Kararına İlişkin Kamuoyu Duyurusu. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8894/TBB_KD_060223.pdf

Türkiye Bankalar Birliği. (2023, Şubat). Depremden Etkilenen Bölgelerde Yapılacak ATM İşlemleri Hakkında Kamuoyu Duyurusu. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/8895/TBB_KD_2_060223.pdf

Türkiye Diyanet Vakfı. (2023, Mart). *Diyanet, Depremlerin Etkilediği 6 İlde 3 Bin 150 Konteyner Kuruyor*. <https://tdv.org/tr-TR/diyanet-depremlerin-etkiledigi-6-ilde-3-bin-150-konteyner-kuruyor/>

Türkiye Diyanet Vakfı. (2023, Mayıs). *Kurumsal*. <https://tdv.org/tr-TR/kurumsal/>

Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketince Düşük Faizli Kredi Kullandırılmasına İlişkin Kararlar Kapsamındaki Kredi Borçlarının Ertelenmesine Dair Karar. (2023, Şubat 14). Resmi Gazete (Sayı: 6789). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230214M1-1.pdf>

Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli (2023) *Türkiye Ulusal Risk Kalkanı Modeli*. <https://www.ulusalriskkalkani.gov.tr/#etkinlikler>

Türkmen, B. (2015). *Sosyal Hizmet Tarihi*. İzmir. Erişim adresi: http://www.bekirturkmen.com/dosya/Sosyal_Hizmet_Tarihi.pdf

Türkoğlu, N. (2001). Türkiye'nin Yüzölçümü ve Nüfusunun Deprem Bölgelerine Dağılışı. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 133-148. Ankara.

Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun. (1959, Mayıs 15). Resmi Gazete (Sayı: 7269). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.7269.pdf>

UNİCEF. (2023). Çocuklar İçin İnsancıl Eylem. Türkiye Deprem Müdahalesi. <https://www.unicef.org/media/134791/file/2023-HAC-Turkiye.pdf>

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, Nisan 4). *Resmi Gazete* (Sayı:6458).

Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6458.pdf>

Yaman, M. & Düğ er, Y. (2017). Afet Yönetimi. Özgür  nder & Murat Yaman (Ed.), *Afet Yönetiminde Kavramsal  er eve ve Türkiye’de Afet Yönetiminin Tarihsel Gelişimi*, 4-7. Ekin Yayınları.

Yavuz,  . (2014). *Afetler Sonrası Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler*, 24-61. İdeal Yayınları. İstanbul.

[https://platform.almanhal.com/Search/Result?q=Yavuz%2c+%c3%96.+\(2014\).+Afetler+Sonras%c4%b1+Yap%c4%b1lan+Sosyal+Yard%c4%b1mlar+ve+Hizmetler.+%c4%b0deal+Yay%c4%b1nlar%c4%b1.+%c4%b0istanbul](https://platform.almanhal.com/Search/Result?q=Yavuz%2c+%c3%96.+(2014).+Afetler+Sonras%c4%b1+Yap%c4%b1lan+Sosyal+Yard%c4%b1mlar+ve+Hizmetler.+%c4%b0deal+Yay%c4%b1nlar%c4%b1.+%c4%b0istanbul).

Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun. (1944, Temmuz 18). *Resmi Gazete* (Sayı: 4623). Erişim Adresi:

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5763.pdf>

Yılmaz, K. (2023, Mart). *6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Ekonomik Etkisi*, 1-12.

<https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2023/03/ArastirmaNotu270.docx>